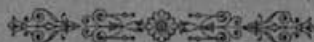

Jahresbericht
des
K. K. OBER-GYMNASIUMS
in
RUDOLFSWERT

für das Schuljahr 1889—1890.

Inhalt.

Zloženke v novejši slovenščini. Von *Raimund Perušek*.
Schulnachrichten. Vom *Director*.

Rudolfswert.
Verlag der Lehranstalt.

Druck von J. Krajec.

Jahresbericht
des
K. K. OBER-GYMNASIUMS
in
RUDOLFSWERT

für das Schuljahr 1889—1890.

Inhalt.

Zložénke v novej slovenšćini. Von *Raimund Perušek.*
Schulnachrichten. Vom *Director.*

Rudolfswert.

Verlag der Lehranstalt.

~~~~~
Druck von J. Krajec.

Jahresbericht

K. K. OBER-GYMNASIUMS

WILHELMSTRASSE

1899-1900

1900

Zloženke v novej slovenščini.

Književni jezik smemo primerjati rastlini, katero je vrtnar presadil s polja na vrt ter jo negoval, obrezoval, zalival ter se svojo umetnostjo tako oplemenil, da je postala lepša, bujnejša. V tem poslu pa vrtnar ni mogel postopati po svoji volji; njegovo delovanje bilo je omejeno s prirodnimi zakoni. Isto vredi i za književni jezik. Književniki mogó in smejo obrazovati národni jezik, samo na prirodnej osnovi. Vse kar nima korenin v prirodi národnega jezika je izrodek, kateri treba odstraniti. Svojstvo prirodnega jezika pa je, da je primerno orodje za skupno občevanje so-plemenikov. Zatorej jezik ne more trpeti nič posebnega, usiljenega mu; čuvati smé samo ono, kar je iz duha živega národa poteklo in jedino na tej prirodnej podlagi smejo književniki izobraževati in bogatiti svoj jezik.

Da je vé vsakem književnem jeziku napreden razvoj potreben, je pač vsakomu jasno, kdor pomisli, da je jezik živ organizem. Čim obširnejši postaje duševni obzor, čim večje je število novih mislij, čim intenzivnejše je duševno delovanje, tem večje treba da je bogatstvo izrazov, tem natančnejši in mnogovrstnejši obliki izraževanja. Čegava pa je naloga ustvarjati primernih izrazov in oblikov izraževanja za nove pojme in nove misli? Ni sumnje, da je národno razumništvo poklicano vršiti to nalogo. Ono zajema iz národovega jezika surovo tvarino ter jo umetniški obdeluje in preobrazuje ter tako ustvarja po prirodnih zakonih nove oblike izraževanja.

Književniki torej so pozvani, da takim novim pojmom in dotičnim izrazom krčijo pot v národ. Ako pa ima biti njih trud koristen, treba da so izrazi in obliki izražanja primerni, rekše da so osnovani v prirodi národnega jezika. Tej nalogi pa ne more biti nihče dorašel, kdor temeljito ne pozna bitnosti národnega jezika.

Kako pa je pri nas gledé na to? Ni še pol veka, odkar se slovenščina v učilnicah poučuje. Ali kako mesto jej je v njih določeno? Niti v osnovnih šolah nima slovenščina dostojnega mesta, kamo li v srednjih,

vě viših pa jej ni ne duha ne sluha. Mislilo se je in še se misli, da se Slovencem materinskega jezika še učiti ni treba, saj ga znajo itak sami od sebe. Znanje svojega jezika je torej tudi primerno duševnemu obzorju. Ko pa se začneja to obzorje širiti — in to se godi večinoma pri vstopu v srednja učilišča — tedaj tujščina izpodrine materinščino. Znanje jezika ne napreduje z razširjenim obzorjem, tem bolj pa se privadi duh vezati vnanje prikazni in notranje misli po načinu onega jezika, s katerim svoje duševno obzorje razširja. Kedar poskuša priobčiti svoje misli v materinščini, nedostaje mu besedij, ali pa je v zadregi dati svojim mislim primerne oblike. Ustvari si torej v tujščini dotični oblik ter ga potem močno in robski preloži na materinščino.

Krivicu pa bi delali književnikom, ako bi jih bedili, da so oni jedini krivi šarenosti našega jezika. Vzroki tej prikazni so mnūgo globlji. Kjer mejaši več narodov, katerih ne delé niti prirodne, niti politične meje, pomešajo se osebnosti teh narodov po prirodnem zakonu pronikavosti. Seveda prevlada v tej zmesi národ, silnejši po političnih, socijalnih in kulturnih odnošajih. Neprestano občevanje pripadnikov jedne národnosti s pripadniki druge provzročuje, da se značaji, ki so bili s početka ostro ločeni, prilikujejo, da se izjednačijo mišljenje, nazori, običaji itd., s kratka vse vnanje in notranje življenje narodov. Ta prikazen javlja se celo pri národih, ki so precej ostro ločeni; toliko manj nam se je čuditi, da se je mali slovenski národ napojil z nemškim in deloma z italijanskim duhom, ker je na skrajnej meji slovenstva v dotiki z mogočnimi sosedi Nemci in Italijani. Raznovrstni zgodovinski, gmotni, društveni in kulturni odnošaji delovali so v teku mnogih stoletij na slovenski národ v zmislu raznarodovanja tako silno, da se Slovenec od nemškega soseda skoro nič ne razlikuje. Vnanje življenje je malo da ne jednako; hranita, oblačita se in stanujeta slovenski in nemški kmet skoro jednako, pa tudi duševno življenje ni mnogo različno: pesni in vraže, običaji in navade so skoraj iste. Loči obe plemeni samo jezik. Očividno pa je jel naš národ svoje misli izlivati v jednake besede, kakor nemški, ker tudi jednako misli. Jednaki način mišljenja in dosledno jednako izraževanje v besedah prešlo je národu v kri in meso. Šireča se zapadna obrazovanost izpodkopala je pri nas národno osebnost. Pač smemo in trebamo, da to žalimo, ali kar je — to je. Pač pa nam je sveti nálog na pot stopiti daljšemu kvarenju našega jezika in truditi se, da se odslej književni jezik razvija na národnej osnovi. Ta naloga je poverjena književnikom, ker iz njihovih spisov zajema naše razumništvo svoje znanje slovensčine; saj šola mu ne nudi dovolj prilike temeljito naučiti se svojemu jeziku. Kakor občuje duhovnik s propovednice, sodnik v sodišči in vsak v svojem področji s prostim národom ali v čistej ali pa v pokvarjeni slovenščini, tako se bode priučil tudi národ čistemu

govorn, ali pa onej barbarskeje mešanici, ktera nam je doslej trovala jezik v javnem življenji. Naloga književnikov je torej oslanjati se na govorico onega dela narodovega, kterege še ni razjelo ptujčevanje, trebiti vso, če prav vkoreninjeno ljuliko, ter jezik izobraževati na prirodnej osnovi.

Ali naši pisatelji in posebno novinarji greše brez števila. Stvar je naravna. Vse zemljišče, kjer stanujejo Slovenci, je prepreženo z večimi ali manjšimi naselbinami nemškimi ali ponemčenimi. Deca dobiva svoje izobraževanje večinoma v tujih učilnicah. Zato večina razumnikov in posebno uradnikov po tuje misli, občinstvo pak, izgubivši čut za jezikovno pravilnost, vsprejemalo je in še vsprejema silne tujčizni brez protivljenja. Tuji vzgoj dovel je razumnike celo do tega, da ne vedó premnogim pojmom izrazov, kateri celo priprostemu narodu niso neznani. Iz istega vzroka potekla je i sramotilna prikazen, da so dobri govorniki med nami bele vrane. Kar jezik nam se opleta in ne moremo naprej, ker se potrebnih izrazov ne vspominjamo. Pa tudi kedar pišemo ter imamo čas pomišljati, ne trudimo se mnogo, da bi pogodili pravi národni ali po narodnem duhu prikrojeni izraz. Kedar nam treba nove besede ali nove rečenice, ne prašamo mnogo, kakšen je zakon in duh jezikov, nego kar naprosto prevajamo vsak del tuje besede ali rečenice, če prav nastane iz tega brezumen kup besedij. Ako pa prepuščamo tujčiznim brez potrebe pristop, kažemo, da smo izgubili čut za svoj jezik in da ne poznamo sredstev in načinov, ktere nam nudi jezik sam za tvorbo novih besedij in rečenic.

Ako hočemo sedANJI književni jezik do čistega otrebiti nepotrebne tuje šare, treba nam je najpreje temeljito proučiti naš národni jezik. On hrani v vsakem oziru še mnogo zakladov, ki so jezičarjem še neznani in kterih je treba trudoljubivo iskati in zbirati ter se ž njimi koristiti. Ker pa je naš jezik v tolikih viharnih bojih s tujščino mnogoktere rane dobil, treba jih je lečiti sê staro slovenščino in z ostalimi slovenskimi jeziki; posebno pa si iščimo zdravil in pomoči pri naših južnih bratih, kterim sta národni život in jezik mnogo manj okužena od tujstva. Posebno za sintakso in za tvorbo besedij se pri njih lahko mnogo naučimo. Žal da ogromna večina našega razumništva ta izvor čiste slovenščine jedva površno pozna.

Izmed jezikov, kateri so utekali na slovenščino, gre prvo mesto nemščini. Da se je naš slovenski jezik tolikanj oddaljil od svojega prvotnega ustrojstva, zahvaliti se ima utekanju nemškega jezika, ki je od vseh ostalih kulturnih jezikov po svojih posebnostih znamenit. Ta jezik je umetna tvorba povrh raznih narečij, izkvarjen s filozofskimi abstrakcijami; uradniki pripomogli so sê vsemi svojimi silami, da je postal neumevnejši; silno dolge periode vlečejo se kakor gladna zima in jezik se izpodtika ob neprirodno dolge zloženke, prava *'sesquipedalia verba'*. Poleg tega noben jezik ne vsprejema tako rad tujih besedij. Otto Behaghel

pravi: „Man schlägt die Zahl der Fremdwörter auf etwa 70.000 an und man hat berechnet, dass auf sieben deutsche ein fremdes komme“. (Die deutsche Sprache p. 130.)

S tem jezikom bila je slovenščina skozi mnoga stoletja v tesni zvezi in od tega jezika navzela se je v večej ali manjšej meri vsih napak, ktere kazijo nemški jezik. Zatorej ni skoro nobenega dela jezikovne nauke, kjer slovenščini ne bi bilo prigovora. Vender je sistematski nauk slovenščine v šolah, obilnejše književno delovanje in vzbujena svest narodova pripomogla, da smo dosegli trdno podlago za dva dela gramatike, za glasove in za oblike; manj intenzivno obdelovali so se doslej ostali deli, največ ledine pa čaka književnega oratarja v sintaksi, v nauku o zloženih osnovah in v besednjaku.

V nastopnej razpravi skušal sem poloviti zakone o zloženkah v novej slovenščini. Pri tem poskusu oslanjal sem se ponajveč na dotično poglavje v drugem zvezku Miklošičeve primerjalne gramatike. Trudil sem se posebno, da dokažem, ktere tvorbe v novej slovenščini ne odgovarjajo zakonom jezikovnim, nego so mulj, nanesen iz tujine na naše obale. Drage yolje priznavam, da mi se pri imenih, izvedenih iz prefiksovanih glagolov ni posrečilo ustanoviti vseskozi neomajnih zakonov. Jaz sem pri tem oddelku zloženk mnogo premišljeval in večkrat vže mislil, da sem čvrsto pravilo našel, pa mi je zopet izpodletelo in nisem dospel do evidentnih zakonov. Morebiti bodo moje opomnje koga napotile, da o tej stvari globlje premišlja ter najde stalne zakone.

Ker smo v svojem kulturnem življenji navezani na svoje sosede in vsprejemamo od njih nove pojme in ideje, usiljuje nam se seveda tudi način, s katerim oni te pojme in ideje v svojem jeziku izražajo. Zatorej smo v tvorjenji sêstavljenk po tujem nazoru tako daleč zagazili, da se jih bodemo le po velikem trudu otresli, ali pa se jih morebiti celo ne bodemo mogli otresti. V to vrsto zloženk spadajo sosebno primaknenke, iz prepozicij in gotovih substantivov načinjene.

Ako vspoznamo zakone, po kterih slovenščina gradi zloženke in ako se zavemo onega, kar je svojstvu jezika protivno, bode nam lažje ogibati se tujega uzora, kedar nam bode treba krojiti si novih besedij za nove pojme. Povelj se bodemo namreč za zakoni domačega jezika, ne pa slepo prevajali iz tujih jezikov ne meneč se zato, odgovarjajo li take besede svojstvu slovenščine ali ne.

Konečno še omenjam, da je iz jezika samega izniklo mnogo zloženk, ktere se protivijo zakonom, v tej razpravi navedenim. Ali to so izjeme, kakor ima vsako pravilo izjeme. Pri gradnji novih zloženk, kterih ni národ sam izumil, nego ktere mu književniki v jezik uvajajo, treba pa je povajati se za zakoni in pravili, ne pa za izjemami.

Jezičarji razparali so, kakor anatomi, besede ter so končno **Koreni.** dospeli do takih glasovnih skupin, ktere se ne dajo več razkrojiti. Take jednozložne glasovne skupine ali pa često tudi samo pojedini vokali ostanejo, ako onim besedam živega govora, s kterimi izražamo v stavkih svoje misli, odluščimo vse one pritikline, kterih nálog je določiti besedam pomen ali oblik. Tě glasovne skupine, ktere se ne dajo več razkrojiti, imenujemo **korene**. Oni nimajo nobenega določenega pomena. Vzemimo na primer koren bi. Ta koren znači čisto abstraktno pojem, kterega navadno izražamo z glagolom biti, ali koren sam ne znači ni glagolskega dejanja, ktero izražamo z glagolom, niti rezultata tega dejanja, kteri izražamo z imeni. Da dobodo koreni čvrsto značenje, treba je, da se promené. To pa se zgodi na različne načine. 1.) **Koren se podvoji**, npr. od korena gl postal je z reduplikacijo substantiv glagol. Od osnove ml subst. mlamol chaos, abyssus. Ta način promene korenove je jako redek v slovenščini. V latinščini, grščini in nemščini rabi pogosto v glagolskih tvorbah, posebno v perfektu. 2.) **Korenski vokal se ojača ali oslabi**, npr. od korena zr dobodemo jačanjem substantiv pri-zor in glagolsko osnovo zrě-ti, od osnove li dobodemo loj in iz-li+v+ъ. 3.) **Konsonanti se promené v začetku, v sredini in na koncu na različne načine**, npr. od korena či dobodemo po-koj; primeri še hod in šěd, kon in čьn; 4.) **pritekne se korenu vokalski ali konsonantski sufiks**, npr. od korena klad secare, dobodemo klad+a, od korena lъg: lъžъ, od osnove pīs: pьstrъ, bunt, od met: mostъ. Često pritekne se korenu sufiks, poleg tega pa še nastopi jedna preje imenovanih promen. Razven nekaterih vže omenjenih tvoreb primeri: gūb: po-guba, stl: stelja, vєz: vązlъ itd.

Glasovne skupine, ki so postale takim načinom, zovemo **Osnove.** prvotne ali **primarne osnove** (debla). Takim osnovam pritekne se včasih še kak drug sufiks in ondu imenujemo osnovo drugotno ali **sekundarno**. Npr. od korena bęg dobodemo glagolsko osnovo

běgna, tej osnovi pritaknemo še sufiks lъ in tako dobodemo osnovo za particip praeteriti activi II. po-běg-na-lъ. Od osnove ml tvori se substantiv ml-inъ in z drugotnim sufiksom arъ substantiv mlinarъ.

Gramatski
elementi

Od sufiksov, s katerimi se tvorijo osnove ali debla, različni so sufiksi, s katerimi se naznanja odnošaj, ali razmerje, v katerem so stavkove besede jedna prema drugi. Ti sufiksi imenujejo se **gramatski elementi** (sklonila in spregala) in z njimi tvorijo se **besede**. Ti sufiksi naznanjajo pri glagolu čas, način, osebo in položaj (genus), pri imenih število in naklone.

Gramatika nas uči, da se v obrazilih razodeva moč in gibčnost slovenskega jezika. Miklošić (Vergl. Gramm. d. slav. Sprach. II. Stammbildungslehre) navaja 185 sufiksov, s katerimi se tvorijo nominalne osnove. To bogatstvo nominalnih sufiksov daje slovenščini prednost pred nemščino; slovenščina namreč izraža z osnovnimi sufiksi mnogoštevilne odnošaje za osebe po njih rodu, opraviilu in lastnosti, za glagolska dejanja, za čas, prostor, snov, orodje, kakovost, čegavost itd., ktere drugi jeziki drugače izražajo. Kjer si jezik ne more pomoči z obrazili, zateče se k drugim pomočkom ter izraža različne odnošaje ali sè zloženkami, ali pa z raznimi atributivnimi opisi. Ker so naši književniki globoko zabreli v nemško mišljenje, ostavljajo često znane zakone slovenskega jezika na stran in kujejo nove izraze, pri katerem poslu se robski povajajo za nemškimi maticami misleč, da treba vsako nemško rečenico (frazo) prevesti besedo za besedo. Znano pa je tudi, da nemščina obiluje sè zloženkami, kakor noben drug moderni jezik, in ta činjenica je kriva, da se je vtihotapilo tudi v slovenščino toliko nepotrebnih in često nespretno skovanih zloženk.

Ker imamo na to paziti, da svojim mislim damo vselej oni oblik, ki je najkrajši, a pri tem svojstvu jezikovnemu najprimernejši, obračati nam je svojo pozornost vedno na to, ali se da tuja zložena beseda izraziti z jednovito besedo, ali ne, kajti ta način izražanja najbolj prija slovenščini. Jakob Grimm pravi „Vsaka prosta beseda je pretežnejša od petdeset izvedenih in vsaka izvedena vredí za deset zloženih“. (Deutsches Wörterb. I. Bd. XLIII.)

Nezložena
imena.

Zakoni in-pravila, po katerih se tvorijo taki jednoviti samostayniki, nahajajo se v vsakej gramatiki. Zatorej hočemo na tem mestu navesti samo nekaj slučajev, kjer nam rabijo zloženke ali pa atributivna določila bodisi nepotrebno, bodisi celo protivno svojstvu slovenščine. Opomniti hočemo, da največkrat grešimo tedaj, kedar je zloženska odvisni kompozit, o čemer bodemo pozneje

govorili, in kedar je drugi del zloženke imenska osnova. Evo nekoliko primerov: namesto ,bralna, jedilna, spalna soba' reče se svojstvu slovenščine primerno bralnica ali čitalnica, jedilnica, spalnica, namesto ,konferenčna soba' recimo zbornica. Namesto ,jedilni, obiskovalni list' recimo jestvenik, posetnica. (Obiskati je grda nemčizen in prost prevod nemškega glagola besuchen, stsl. posétiti, posěštati invisere. bozsekacho, bozcekachu. Fris. sp.) N. ,nabiralna, vpisovalna pola', pišimo nabiralnica, vpisovalnica. Nam. ,molitvene bukve, učilni pravilnik' rekli bodemo primernejše molitvenik, učbenik. Nam. ,cenilni mož, kravja dekla, konjski hlapec' krajše in lepše slove cenilec ali cenitelj, kravarica, konjuh. Nam. ,godbeno orodje' recimo godalo, n. ,roženo delo', roženina, nam. ,goveje meso', govedina, n. ,hrastov les', hrastovina, n. ,sadni vrt', sadovnjak, kakor pravimo cvetličnjak itd.

Veliko število takih zloženek je sicer po pravilu, katero bomo pozneje naveli, dobro žloženih; vendar one niso vzrasle na domačih tleh, nego so presajene iz tujščine; saj slovenščina trpi take zloženke le tedaj, ako jim se ne more ogniti in ako pojma ne more izraziti točno sê sufiksom ali pa z atributivnim določilom. Take nepotrebne zloženke so ,knjigotržec n. knjigar, ,kamenosek', n. kamenar, ,sviloprejec' n. svilar, ,zakonodavstvo' n. zakonarstvo, ,zobotrebec' n. trebilo ali žečkalo.

Poleg imenovanih evo še nekoliko primerov: ,podoborezec' n. podobar, ,poljedelec' n. ratar, ,rokodelec' n. remeslenik, ,polnoletnost' n. doraslost, ,novolunje' n. mlaj, ,nožebusec' n. brusač, ,črkostavec' n. zlagar (saj za dotičnika ni značajno, da postavlja črke, nego da jih zlága), ,brakolom' n. preljubstvo, ,mirozov', Zapfenstreich n. povratnica (fr. retraite).

Čudna nakaza je tudi ,škornječedec' Stiefelputzer, za kar bi se lahko reklo čedilec obutala. Tudi Italijani in Francozi nemške odvisne zloženke izražajo tako; npr. it. ,cavator di pietre' Steinbrecher. fr. ,tailleur de pierres', Steinschneider.

Čestokrat dajo se nemške zloženke v slovenščini dobro izraziti sê substantivom in kakim atributom. Ako so namreč tuje zloženke načinjene iz dveh delov, katerih ni mogoče obéh izraziti takó, da bi se glayni t. j. drugi osnovi pritaknilo obrazilo, ki bi jej potem promenilo pomen v zmislu prve t. j. določilne osnove, tedaj si največkrat pomagamo tako, da na mesto določilne osnove postavimo atributivni substantiv ali adjektiv. Npr. Schutzengel,

Nominalni
atributi.

„angelj varéh“; Heldenthat, „junaški čin“; Blutstropfen, „kaplja krvi“. — Po takih primerih treba je zameniti skrpane besede, kakoršne so npr. „krvosramnost“, incestus s krvna sramota, oskrunjenje roda ali krvozmesje (Mikl. L. 314), „zvezolomstvo“ z nevera ali nezvestoba zveze, „brodolom“ z razbitje ladije, „ognjemolec“ z obožavatelj ognja itd.

Abstracta. Ne moremo dosti toplo priporočati književnikom, da se, kar najbolj morejo, ogibajo nepotrebnih abstraktnih imen, ki so svojstvu slovenščine tako nasprotna. S tem nečemo nikakor odrekati abstraktnim substantivom vse pravice v knjigi. To bi bilo tudi nespametno. Naj kraljujejo abstrakta v znanstvenih spisih, ali v narodnej knjigi naj jim se določi jako tesen prostor. Namesto zloženek, kakoršne so npr. „jednoglaskost, enakopravnost, blagodušnost, dobrosrčnost, lahkoumnost“ itd. rabi naj nam raje jeden glas, jednako pravo, blaga duša, dobro srce, lahek um itd.

Beseda „slovo“, v značenji „Wort, Lehre“ Slovincem ni več znana. Zatorej tudi vse one zloženke, v katerih nahajamo to ime, nimajo domovinske pravice v novej slovenščini. Primernejše bi torej rekli namesto „modroslovje, oblikoslovje, jezikoslovje“ itd. nauk o modrosti, o oblikih, o jeziku itd. Kakor smo iz mnogih primerov videli, mogli bi najti za mnogo njih imena, izvedena s primernimi sufiksi npr. jezičarstvo namesto „jezikoslovstvo“. Isto velja i o besedah na -slovec npr. jezičar n. jezikoslovec.

Atributivni genitiv. Janežič-eva slovnica (6. izd. pag. 173, § 248, § 249) uči: „Osebnih imen brez pojasnjevalnega določila slovenščina za drugimi samostalniki ne trpi v roditeljski. Zato se izpreminja vsak goli roditelj drugih jezikov, ki zaznamuje last ali čegavost živih stvari, praviloma v svojilni pridevnik...“ in „Pri rečnih imenih se zamenjava podredni pridevek za pridevni, kedar se samostalniki kot ločilno znamenje pridene...“ To pravilo nikakor ne rabi tako brez izjeme. Kajti ta posesivni genitiv ne rabi samo pri prepozicijah, nastalih iz substantivskih padežev, kakoršni so npr. „vrhi“ (glave), „srédi“ (vasi) itd., nego rabi često i tedaj, kedar se ime imovnika s posebno tehtovitostjo izgovarja, ali kedar se dotična oseba ali stvar posebno specijalizuje. Nikdar pa ne rabi pridevnik, nego genitiv 1.) abstraktivnih imen, npr. Plodovi pobožnosti so mnogovrstni ne pa pobožnostni plodovi so mnogovrstni. Zato pa tudi ne gre pisati: „razpravljeni predmet“ n. predmet razprave, „oprostilna prošnja“ n. prošnja za oprost, „spuščalna doba“ n. doba spuščanja, „slavnostni

govor' n. govor o slavnosti ali svetečni govor itd.
2.) Ne rabi posesivni adjektiv od substantivov v pluralu, kedar se imenuje vsak pojediniec kot imovnik. Razliko razvidimo lahko iz tega-le primera: Mestni zastopniki znači zastopnike mest, a lahko so tudi vsi jednega mesta. Zastopniki mest pa znamenjuje zastopnike večega števila mest.

Ker so navedeno pravilo napačno razumeli, počeli so neka-
terniki upotrebljevati adjektive namesto vsakega, ktereakoli si
bodi, atributivnega določila. To pa ne gre. Kedar prevajamo
nemško zloženko, smemo zameniti določilni substantiv samo ondu
z atributivnim adjektivom, ako določilni substantiv kompozicije
zastopa kak **subjektivni** ali **atributivni** genitiv, t. j. ako ge-
netiv znači imovnika, začetnika, snov, mero, čas, mesto, npr.
,Sonnenstrahl, solnčni žarek; Holzgefäß, lesena posoda'. Kedar
pa določilni substantiv zastopa kak **objekt** ali kako **razmerje**,
tedaj ga je treba sloveniti s prepozicijskimi izrazi. Kako treba
je razlikovati rabo atributivnega adjektiva od rabe prepozicijo-
nalnih izrazov, pokaže nam se iz tega-le primera: ,Tanzlust' da
se prevesti na dva načina. Ako je ,Tanz' v zloženki ,Tanzlust'
atribut, tedaj prevodimo celo zloženko s plesno veselje
t. j. veselje, katero izvira iz plesa. Ako pa je ,Tanz'
objekt, tedaj prevodimo veselje do plesa. Ljudska igra
je igra, v kateri ljudstvo dejstvuje, ,Volksstück' pa znamenjuje
tudi igro za ljudstvo. Kedar torej zmisel zahteva, naj se
določilni substantivi nemških zloženek prevajajo s prepozicijo-
nalnimi izrazi. Taki primeri so: ,Faustkampf' ni ,pestni boj', nego
boj s pestmi, ,Bierfass' ni ,pijni sod', nego sod za pivo,
,Landreise' ni ,kmetiško potovanje', nego potovanje na kmete,
,Kirchgang' ni ,cerkveni pot', nego pot v cerkev, ,Fremden-
buch' ni ,tujška knjiga', nego knjiga o tujcih.

Da se tujih besedij branimo, treba da vsak razumnik samo
odobrava. Vender jih se v znanstveni knjigi ne bomo mogli
nikdar otresti. Ako nam torej ni mogoče ustvariti primernih
besedij, ktere bi poleg kratkosti tudi popolnoma pogajale zmisel
tujke, dajmo jim slovenske končnice, a njih samih ne menjajmo;
vzemimo jih takošne, kakoršne so. Kaj nam hočejo npr. besede,
kakor ,elektrobudnik' n. elektromotor. Da imamo za ,elektro-
motor' primerno slovensko besedo, dobro; ali ,elektrobudnik' je
poltič-polmiš, en del je grški, a drugi del je slovenski, potem pa še
beseda ni tako skovana, kakor zahtevajo jezikovni zakoni sloven-
ščine. Sploh ne kujmo besedij namesto nekih, v znanosti potrebnih

Prepozici-
jonalni
atribut.

Tujke.

tujih besedij, ktere vsakdo razumeva, kdor jih potrebuje. Ako bi hoteli vse prevesti, trebalo bi, da zamenjamo 'električnost' z besedo jantarnost; ker ἤλεκτρον pomenja jantar. Čemu bi prevajali trigonometrijo s 'trivoglomerstvom'? Namesto besede fizika na primer, ne vredi ni 'prirodoslovje', ni 'nauka o prirodi', ker ta naziv prilikuje tudi kemiji in ker je ta pojem tako širok, da se vanj dajo namestiti tudi geologija, botanika, astronomija itd.

Atributivni
stavki.

Čestokrat pomagamo si pri prevajanju zloženek tako, da prevajamo določilne besede nemških zloženek z relativnimi stavki. Ako prevodimo 'Stundenrad' z urno kolesce, mogel bi kdo misliti, da je to 'hitro kolesce' ali pa 'kolesce kake ure'. In vender ni ne jedno ne drugo, nego znači ono kolesce, ki naznanja ure. Ako se hočemo ogniti dvomju, treba da si s celim stavkom pomagamo. Tako delajo tudi drugi narodi. Francozi prevodijo 'un-heizbares Zimmer' sè stavkom 'chambre, qui ne se chauffe pas', 'ein heizbares Zimmer', 'chambre, pourvue d' une poêle' in vender nihče ne bode trdil, da francoski jezik ni sposoben za izražanje najfinejših razlik. Samo kratkovid človek torej more zahtevati, da naj po ustrojstvu odgovarja vsaka slovenska beseda dotičnej latinskej ali nemškej.

Zloženke.

Kedar hočemo v prav kratkem obliku povedati več mislij med seboj zvezanih, takrat se zatečemo k **zloženkam**. Pokazati nam je torej, po katerih zakonih se gradijo zloženke in kako se grešé književniki o te zakone.

Gori smo povedali, kako postajejo iz korenov osnove, iz osnov besede. Po tem takim je torej vsaka beseda v nekakem zmislu zložena. Ali oni del besede, ki pristopi korenu in osnovi, ni prava beseda, nego je samo neko znamenje, ktero menja pomen besede, a samo za sebe nima nobene gramatske samostalnosti. O sufiksih vemo le to, da so glasovne skupine, postale iz zaimenskih osnov, a samostalne besede niso. Drugače pa je, ako se zvežeta dve besedi, ali dve osnovi v jedno celoto, kajti obe imata gramatsko samostalnost, če prav se njih lice v sèstavi navadno izpreminja.

Primak-
nenke in
prave zlo-
ženke.

Vse zloženke delijo se v dve veliki krdeli. Ako so pojedini deli zloženke taki besedni obliki, kakoršni rabijo v stavku za znamenovanje stavkovih členov, tedaj zloženka ni prava, nego je nedovršena ali **primaknenka**. Npr. v besedi 'laket-brada' imamo dva dela. Oba sta nominativa singularis substantivov laket in brada, 'nehvaležen' je beseda sèstavljena iz nikalnice ne

in adjektiva hvaležen, ‚pravnuke‘ iz čestice pra in substantiva vnuk, ‚gazi-blato‘ je sestavljena iz imperativa druge osebe singulara od glagola gaziti in iz substantiva blato.

Prave zloženke pa se imenujejo one, v katerih so pojedini deli, in sicer vsi ali pa vsaj jeden, taki besedni obliki, kateri v stavku ne rabijo t. j. kateri nimajo takega oblika, ki bi naznanjal razmerje, v katerem bi imela biti ta beseda z drugimi stavkovimi členi. Npr. gologlav. V tej besedi golo ni neutrum adjektiva golъ, a, o, nego je osnova adjektiva golъ v izvornem obliku na „o“, glav pa tudi ni genetiv plurala od substantiva glava, nego je adjektivna osnova izvedena od substantiva glava sê sekundarnim sufiksom „ъ“; glavъ (v novejši slovenščini glav) je torej postalo iz glava + ъ.

V imenskih sestavah prikazuje se prvi del zloženke v prvotnem osnovnem obliku. Pri deblih na „ъ (a), o, a, ъ (u)“ ter pri konsonantskih deblih, s katerimi jezik tako postopa, kakor z debli na „ъ“, pretvarja se osnovni končnik v „o“, oziroma pritika spona „o“, pri deblih na „ъ“ pa se „ъ“ pretvarja v „e“ npr. vratolom (vratъ + lomъ), kolovoz (kolo + vozъ), vodonoša (voda + noša), syntovorjenje (synъ = synu + tvorjenje), kamenosek (kamen + sekъ), — mišemor (mišъ + morъ). Iz primera st.sl. syntovorjenje vidi se, da tudi imena četrte ali ujevske deklinacije osnovo „ъ (u)“ izpreminjajo v „o“. Krivo pišejo nekaterniki ‚sadunosen‘ n. sadonosen, ‚miruljuben‘ n. miroljuben itd. „U“ bil bi samo ondu na mestu, da so te besede primaknenke ter da je sadu, miru itd. genetiv singulara. Kaj pa hočemo potem z besedami nosen, ljuben itd. Te poslednje osnove nam svedočijo, da so besede sadonosen, miroljuben itd. **prave zloženke**; v takih pa „u“ nima mesta. Izvzeti sta osnova medъ v medvedъ, kjer se „ъ (u)“ izpremeni v „v“, ter osnova polъ, ktera ohranja prvotni „u“ npr. poludъnije, ali pa „ъ“ polъkražnikъ (nsl. polkrožnik, semicirculus). Čudna je tvoritev bratučedъ, bratov sin, od osnove bratъ nam. bratočedъ. Primaknenke iz imen zložene, odpahujejo končnico prvega dela npr. srbski rim-papa ne ‚rimopapa‘, laketbrada ne laketobrada.

Prave zloženke.

Prave zloženke razlikujejo se od primaknenk tudi v tem, da imajo prave zloženke vedno samo jeden naglas, npr. zlatolás, v primaknenkah pa ohranita često oba dela svoj naglas, npr. mójster-skáza.

Logično razmerje onih delov, ki se vežejo v zloženko, je različno ter se zakoni imenske kompozicije ne ujemajo v jezicih, inace sorodnih.

Priredna
kompozici-
ja.

Jako redki so primeri parataktovskega ali prirednega razmerja. Vsi deli take zloženke imajo jednako veljavo ter se da zloženka razkrojiti v pojedine dele, s kopulativnimi vezniki med seboj zvezane. Ta način zlaganja zovejo indijski gramatičarji **dvandva**. Ker imajo vsi deli jednako veljavo, je vse jedno, kateri del zloženke zavzema prvo ali zadnje mesto. Namesto 'črnobel' t. j. 'črn in bel' rečemo lahko tudi 'beločrn' t. j. 'bel in črn'. Od važnosti je mesto samo tedaj, ako hočem pojedine dele v izvestnem redu navesti. Ako torej rečem 'belomodrorudeča' zastava, hočem zajedno tudi red naznačiti, v katerem si pojedine barve sledé. Zadnji del zloženke ohranja svoj samostalni gramatski oblik, prednji del pa dobiva **večinoma** osnovni oblik, t. j. konečni vokal osnove je „o“ ali „e“, kakor smo to vže gori omenili. Npr. 'gluhonem' (gluh + nem), t. j. 'gluh in nem', 'francoskonemška vojska' t. j. 'vojska med Francozi in Nemci'. Slovanski jeziki ne poznajo mnogo takih zloženek. Pri nekaterih primerih bi človek lahko dvomil, so-li parataktovske ali sintaktovske naravi. Vežejo pa se a) substantivi sè substantivi, b) adjektivi z adjektivi. Npr. a) Stara slovenščina ima nekaj primerov: 'bratřsestra'. Ta beseda je nominativ duala in pomenja 'brat in sestra', 'bësta bratřsestra po plyti', ('bratřsestra' m. bratosestra). Gotovo nobenemu Slovincu ne bi na um prišlo graditi tako zloženko ter pisati 'bratosestra' nm. 'brat in sestra'. Vender čitamo nekatere take tvorbe v novejših spisih, npr. 'Srbohrvati' n. 'Srbi in Hrvati'. Semkaj spada tudi zloženka 'knezoškof' t. j. 'knez in škof'. b) Razven navedenih primerov evo še dva iz srbščine: 'dragoljub', Kupuzinerkresse, tropaeolum minus, 'starmali' Zwerg, nanus. Iz obeh navedenih primerov se vidi, da tako zložena imena značijo imé kakej stvari, ter da v istini ne ohranjajo prvotnega značenja. Namesto 'drag in ljub prijatelj' ne more se reči 'dragoljub prijatelj', nego zloženka 'dragoljub' postala je substantiv, ki znači neko rastlino; 'starmali' ni 'star in mal' nego znači pritlikovca. Ako je beseda 'jastreǵb' accipter res zložena iz *jastrǵ (ki baje pomenja svitel) in 'řǵb' pisan, in je torej 'jastreǵb' = svitel in pisan', promenila je vender ta zloženka svoj pomeu tako, da se ne more upotrebljevati tako, kakor bi se razstavljeno upotrebljevala adjektivna, *jastrǵ in 'řǵb', ako bi sploh rabila novejši slovenščini, nego je ime nekej ptici. — Zaradi tega je svetovati pisateljem,

da se kanijo takih zloženek, pa da rajše pišejo gluh in nem n. ‚gluhonem‘, črn in bel n. ‚črnobel‘, bela, modra in rudeča zastava n. ‚belomodrorudeča‘ zastava, knez in škof n. ‚knezoškof‘.

Od takih parataktovskih zloženek izvajajo se z različnimi sufiksi imena. Taka so npr. ‚gluhonemec‘ (n. glušec in nemec), ‚gluhonemstvo‘, ‚knezoškofija, knezoškofijski (n. knežji in škofijski) knezoškofovski‘ itd. Zaradi kratkoče izraza bode se težko otresti teh in takih izvedenk, premda se protivijo svojstvu slovenščine.

Ponajvečkrat je logično razmerje obeh delov zloženke hipotaktovsko ali **podredno** t. j. en del zloženke je drugemu podrejen. To sintaktovsko razmerje pa je zopet dvojno. Prvi del je ali atribut drugega dela, ali pa je nadomestnik takega zavisnega sklona, katerega zahteva drugi del zloženke.

Podredna
kompozici-
ja.

Kedar je prvi del atribut drugega, zove se ta način zlaganja v sanskrskeje gramatiki **karmadhāraja**. Miklošič ga zove „**determinativno kompozicijo**“. Ako se zloženka razkroji v svoja dela, stojita oba v istem padežu, npr. ‚Božidar = Božji dar‘, ‚blagovest‘ = blaga vest‘.

a) Determi-
nativna
kompozici-
ja.

V nastopnih vrstah navesti hočemo ona besedna plemena, ktera se vežejo v determinativne zloženke. Omenjamo takoj, da je treba ločiti izvedenke od zloženek. Ker pa se nekatera besedna plemena ne nahajajo zložena v proste zloženke, nego se prikazujejo samo v izvedenkah od teh zloženek, in ker je često težko določiti, je-li kaka sestavljena beseda prosta ali izvedenka, navajali bomo primere i jedne i druge vrste. Vežejo pa se v determinativne zloženke:

1. Adjektivni se substantivi. Substantivov pa treba, da razlikujemo dve vrsti. V prvo vrsto spadajo substantivi, ki so postali iz **nominalnih** ali imenskih osnov, v drugo vrsto pa sodijo oni substantivi, ki so izvedeni iz **verbalnih** ali glagolskih osnov. Ako se da determinativna zloženka razkrojiti v adjektiv in substavnitiv nominalne osnove, tedaj je adjektiv atribut dotičnega substantiva, npr. ‚slepovož‘ iz ‚slep vož‘, ‚caecilia, Blindschleiche‘; ‚strmolijak‘ iz ‚strm lijak‘, ‚Wassersturz‘; srb. ‚modrokos‘ iz ‚moder kos‘, ‚passer solitarius‘; srb. ‚sladkogrm‘ iz ‚sladek grm‘, nek grm z rudečim vonjavim cvetom. Ako pa je substantiv take determinativne zloženke iz glagolske osnove izveden, tedaj nadomestuje adjektiv dodatek predikatnega glagola, npr. ‚samotok‘ ni ‚sami tok‘, nego ‚ono kar samo teče‘, ‚samouk‘ ni ‚sam uk‘, nego ‚oni, ki se sam uči‘, ‚samokres‘ ni ‚sam kres‘, nego ‚ono, kar samo

kreše, 'brzorek' ni 'brzi rek', nego 'oni, ki brzo govori' (reče), 'tankoprelja' ni 'tanka prelja', nego 'ona, ki tanko prede'.

Pri zloženih substantivih te vrste treba je paziti na dve pravili: 1.) Zloženska mora imeti svoj samostalen sufiks ali nastavek. Drugi del zloženske ne sme rabiti kot prost substantiv. Npr. v besedi 'golomrazica' (izvedenka od *golomraz), gelu, Blachfrost, drugi del 'mrazica' sam za sebe ne pomenja nič; isto tako v besedi 'svetogorec' (izvedenka od *svetogora) drugi del 'gorec' ne bi imel nobenega pomena, ako bi stal sam za sebe. V besedi 'hudournik' (izvedenka od *hūdoura) 'urnik' sam za sebe ne pomenja nič. V zloženci 'velikonočnica' (izvedenka iz *velikonoč) 'nočnica' sama nima pomena, nego v zloženci pomenja reko cvetlico, pulsatilla pratensis. 2.) Ako pa drugi del zloženske rabi tudi kot samostojen substantiv, tedaj ne ohranjata besedi svojega prvotnega značenja, nego obe zloženi dajeta ime kakej stvari, npr. 'slepovož' ni naravnost 'slep vož', nego je ime nekej posebnej vrsti dvoživek, kakor smo vže gori povedali. 'Suhodol' ni vsak 'suh dol', nego je ime nekemu kraju, isto tako 'Globodol' ni 'glob(ok) dol', nego ime nekemu selu, 'samotok' ni 'sami tok', nego ime medu ali vinu, katero teče brez gnečenja, 'blagovest' ni vsaka 'blaga vest', nego tako se imenuje evangelij. 'Božidar' ni vsak božji dar, nego je nomen proprium.

Mogel bi kdo prigovarjati, kako pa to, da ima stara slovenščina mnogo takih zloženk, ktere se ne pokoré ni prvemu ni drugemu pravilu? Evo primerov: 'lažeporokъ, ψευδοπροφήτης (od lažъ adj. ψευδής, mendax) = lažnjiv prorok, πρῶτοδιακονъ πρωτοδιάκονος = prvi diakon, 'suhajažď' ξηρογαία = suha jed t. j. suhojedstvo, 'velislava', μεγαλοπρέπεια, magnificentia itd. Ta prigovor bi na prvi pogled ovrgel vse naše umovanje, ako ne bi bile te besede slučajno po grških uzorih načinjene, kakor je to videti iz pristavljenih grških besedij. Kakor grški, tvori tudi nemški jezik take zloženske, npr. sr. v. n. juncfrouwe, mittelhof, kurzweil, höhzit. Stara slovenščina mnogo je gradila besede po grških uzorih, kakor bodemo še pozneje videli, a nam se ni obzirati na staro slovenščino, nego stavljati nam se je na čisto slovensko zemljišče, kedar govorimo o prikaznih jezikovnih. Še manj nam sme za pravilo služiti nemščina.

Oglejmo si sedaj nekaj primerov takih zloženk, ktere se šopirijo po slovenski knjigi, a ne odgovarjajo ni jednemu ni drugemu pravilu. Ocenjuje te zloženske ne bodemo navajali samo prostih zloženk, nego tudi izvedenke. Govorimo najpreje o 'staroslo-

venščini'. Ta beseda je izvedenka iz ,starv' in ,slovén(inv)'. Iz *Staroslovén(inv) postaje *staroslovéniskv in *staroslovénština (staroslovenščina). Zakaj pa ta poslednja beseda ni dobra? Zato, ker one imenske osnove, iz ktere se izvaja, v slovenščini ni. Nobe-nemu razumnemu človeku ni dozda na um prišlo, da bi govoril o „Staroslovénih“. Národa s takim imenom nikdar ni bilo, nego kdor govori o starih rodovih Slovénov, ta govori o ,starih Slovénih', sedanje rodove pa zove ,nove Slovéne'. Po tem takem tudi ni govora o staroslovenščini in novoslovenščini, nego naš jezik ima se imenovati ,stari in novi slovenski jezik' ali pa ,stara in nova slovenščina'. „Kaj?“ bi utegnil kdo vprašati, „zakaj pa se govori o maloruščini in o velikoruščini? Ali je kdaj kdo govoril o ,malej ruščini'?“ Gotovo ni. Ali besedi ,maloruščina' in ,velikoruščina' izvajati je od substantinov Malorus in Velikorus, kateri imeni ne značita malega in velikega Rusa, nego sta imeni dvema národoma. Poglejmo si še izvedenki ,Novomeščan' in ,malomeščan'. Prva je dobra, ker ona ni izvedena iz ,novo mesto' nego iz ,Novo mesto', kar je ime dolenjskemu mestu. ,Novo mesto' pa sta besedi tako tesno zvezani, da obe vkup znamenujeta samo **jedno** stvar in od takih substantivov z atributom smejo se izvajati nove besede z različnimi sufiksi. Od ,malo mesto' pa tega ne smemo, kajti atribut ,malo' s substantivom ni tako tesno spojen, da bi oba vkupe značila jeden pojem; ,malomeščan' bila bi zaradi tega ne-pravilno skovana beseda, ker nje drugi del ,meščan' tudi samo-stalno rabi. Za pojem ,Kleinstädter' ustvaril si je narod be-sedo ,malomestnež', v kterej drugi del ,mestnež' sam za sebe nič ne pomenja, pa je zato izvedena zloženka pravilno na-pravljena.

Iz navedenih primerov da se posneti tretje pravilo za izve-denke iz determinativnih zloženek. Ako je determinativna zloženka ime kakej stvari, npr. ,Malorus', ali pa ako sta substantiv in atribut tako tesno spojena, da tvorita en pojem, in znamenujeta no-men proprium, premda zloženka sama za sebe ne rabi, npr. *novo-mesto iz ,Novo mesto', tedaj se mogó iz takih zloženek izvajati izvedenke s katerikoli sufiksom, če prav drugi del tudi samo-stalno rabi, npr. ,maloruščina, Novomeščan'. Ako pa substantiv sè svojim atributom ni nomen proprium, ondu se smejo izvajati iz njiju izvedenke samo s takim sufiksom, s kakoršnim drugi del zlo-ženke nikdar ne rabi samostalno; npr. ,mlado leto'. Iz tega nastane nerabna zloženka *mladoleto in iz te sè sufiksom „ije“ izvedenka ,mladoletje', ktere drugi del ,letje' sam za sebe nikdar ne rabi.

Krivo načinjene so torej zloženke in izvedenke: ,milodar' n. mili dar, ,zloraba' n. zla raba, ,praznoverstvo' n. prazno verstvo ali pa praznoverje, ,zločin' n. zel čin ali pa zločinstvo, ,brzovlak' n. brzi vlak, ,brzovoz' n. brzi voz, ,bistrum' n. bister um ali pa bistrumje, ,slaboum' n. slab um ali slaboumje, ,veseloigra' in ,žaloigra' n. vesela in žalostna igra, ,vesmir' n. ves mir das Weltall, ,planikrogla' n. plosnata krogla, ,blagostanje' n. blago stanje ali pa blaginja, ,leposlovstvo' n. lepo slovstvo ali pa leposlovje. Tako so ničvredne zloženke ,samovlada' n. samovladje, ,samovladar' n. samovladnik, ,samovlast' n. samovlastnost itd.

V novejšem času čitamo posebno v novinah zloženke, katerih prvi del je beseda ,vele', npr. ,velevlast, veleposestnik, veleizdaja, velesila' itd. Ako bi bila beseda ,vele' adverb, bile bi vse te tvorbe kar naravnost krive, kajti v slovenščini ne veže se nikdar adverb sè substantivom. ,pustosvat' ni od adverba ,pusto' in substantiva ,svat', nego je postalo od ,pusti svat' t. j. svat brez posebnega posla, kakoršen je npr. posel starejšine. Boljše torej tolmačimo ,vele', ako trdimo da je sèžeto iz ,veleje', kateri oblik je rabil poleg ,velije' od adjektiva ,velij-, -a, -e'. Z ,vele' zloženih substantivov, ki rabijo tudi samostavno, ima stara slovenščina lepo število, a oni so po grškem uzoru načinjeni. Npr. ,velelèpota' μεγαλοπρέπεια, ,veledèlanije' μεγαλονομία. Drugi substantivi pa imajo take sufikse, da sami za sebe ne pomenjajo nič, npr. ,veledušije' μεγαλοψυχία, ,velelèpije' μεγαλοπρέπεια. Po pravilu, katero smo gori naveli, so vsi oni z ,vele' zloženi substantivi, ki tudi samostavno rabijo, grde nakaze. Zato je treba pisati in govoriti: velika vlast, veliki posestnik, velika izdaja, veliki um ne pa ,veleum', veliki križ ne ,velekriž', veliko mesto ne ,velemesto', veliki knez ne ,veleknez', Velika Britanija ne ,Velebritanija', velika sila ali velika država, ne pa ,velesila'. Tako pravijo tudi Francozi ,grande puissance', Italijani ,le potenze europee', Angličani ,great power'. Samo o sebi se razumeva, da vseh nakaz ni tu nismo našeli niti jih navajati mislimo v nastopnih odsekih.

2.) **Substantivi sè substantivi.** Take zloženke so jako redke. V starej slovenščini nahajamo: ,ženomažb' γυναικανήρ, ,konječlověk' ιπποκένταυρος, ,bogočlověk' θεάνθρωπος; srbski: ,turkovlah = turski vlah'. Jasno je, da so te tvorbe posnete po grških primerih. Nemščina ima mnogo takih zložen, npr. sred.v.n. ,sumerzeit, nôtdurft, âbentezzen, minneliet, wehselrede'. Iz nemščine

izposodili smo si tudi znamenovanja raznih stranij sveta, kakoršna so npr. ,jugovshod, severozapad' itd. Slovenščina nadomestuje prvi substantiv redovito z adjektivom, npr. ,poletni čas, ljubovna pesen, južni vshod, severni zapad' itd. ali pa izraža to razmerje z različnimi sufiksi in prefiksi, npr. ,večerja, poletje' itd.

3.) Vežejo se v determinantne zloženke **adjektivi** in **zaimki** z **adjektivi** ali **participi**, npr. ,sleporojen', t. j. slep rojen. Tako zloženi adjektivi rabijo navadno samo kot atributi, npr. ,Sleporojen človek vzbuja naše milosrdje'. Kedar pa rabijo kot predikat, ali kot apozicija, tedaj se praviloma pišejo oddvojeno, npr. ,Ta mož je slep rojen' in ,Ta mož, slep rojen, vzbuja naše milosrdje'.

Semkaj spadajo tudi zloženke, v katerih je prvi del zaimek ,sam', drugi del pa je adjektiv izveden 1.) iz imenskih osnov, npr. ,samosilen' (*samosila), ,samovlasten' (*samovlast); 2.) iz osnov neprehodnih glagolov, npr. ,samostalen' (sam, stati), ,samodošlec' (izvedenka iz ,samodošel' od sam in doiti), ,samoživ' (sam, živeti).

Zaimek ,sam' zлага se tudi z vrstilnimi števniki, npr. ,samotretji, samopeti, samodeseti' itd. Stara slovenščina ne pozna takih zloženk, nego namesto n.sl. ,samotretji, samoosmemu, samočetrttega' reklo se je ,sam tretij, samomu osmu, samogo četverta' itd., „bystz viděti i samogo tretija“. V takih zvezah se ,sam' tudi lahko izostavlja npr. ,osma Noja shrani', *ὀγδοον Νῶε ἐφύλαξε*, ,on je tiga Noe samoosmiga ohranil' Trub. — Pravilno imajo se te besede oddvojeno pisati, torej ,sam drugi, samega petega, samemu šestemu' itd. Da so se te besede primaknile v jedno skupino, temu je kriva nemščina, ktera zaimek ,selb, selbst' zлага z vrstilnimi števniki, npr. ,selbander, selbstritt' itd. Da so pa te primaknenke dobile oblik pravih zloženk ,samodrug, samotretji', to se je zgodilo po analogiji pravih zloženk, kakoršne so ,samosilen, samostalen'. Izvedenke so: ,samosilnik, samostalnost, samopašnost' itd. Od drugih zaimkov so izvedenke: ,onostranski (ona, stran), ovostranski, našezemski (naša, zemlja), inokrajnik (in, kraj) celokupen (cel, kup), inostranec'.

4.) **Števniki** sè **substantivi**, npr. ,trpoteč' (izvedenka iz ,tri', ,pot'), ,dvopotje' (izvedenka iz ,dva' in ,pot'), ,stoletnica' (sto, leto), srb. ,jednoglavec' (jedna, glava), t. j. jedinec v hiši, ,troleten' (tri, leta) itd. Tudi v teh zloženkah drugi del ali ne rabi samostalno, ali pa menja svoje značenje, če rabi tudi samostalno. npr. ,tromeja' niso ,tri meje' nego kraj, kjer mejašijo tri dežele. Nespretne skovanke so: ,dvotkanina' Zwillch n. dvojna tkanina, ,trikot' n. trikotnik, ,trizvok' n. trozvočje.

Prislovi se ne zlagajo sè substantivi, kakor v nemščini, če prav so i v tem jeziku take zloženke redke, npr. sr.v.n. ‚woltāt, iemerleben‘. Tudi prislovi z adjektivom ali participom niso v slovenščini navadni, kakor v nemščini, npr. sr.v.n. ‚wolveil‘. V slovenščini imajo se prislovi pisati vedno oddeljeni od adjektivov in participov, npr. tako z v a n i n e ‚takozvani‘, v i s o k o s p o š t o v a n i n e ‚visokospoštovani‘, t a k o r e k o č n e ‚takorekoč‘, v e d n o ž i v n e ‚vednoživ‘, n i č v r e d e n n e p a ‚ničvreden‘, j e d n a k o m i s l e č n e ‚jednakomisleč‘, r d e č e b a r v a n n e ‚rdečebarvan‘, (‚rdečebarven‘ je izvedenka iz ‚rdeč‘ in ‚barva‘). Posebno jasno vidimo, da ne gré skupno pisati adverbov z adjektivi in participi, ako vzamemo particip kakega zloženega glagola. Nikomur pač ne pride na misel pisati ‚rdečepobarvan‘ nego vsakdo piše r d e č e p o b a r v a n.

Kompara-
tivna kom-
pozicija.

Od determinativnih zložen, v katerih je prvi del atribut drugega, razlikujejo se nekoliko one zloženke, v katerih se druga beseda primerja s prvo. Take zloženke so npr. ruski ‚kuropatka‘ t. j. ‚patka (raca) kakor kura‘, tetrao perdix. (Primeri nemški, tōtslāf), poljski ‚kuroptoch‘ t. j. ‚plah kakor kura‘. Prvi del je torej substantiv, drugi pa je substantiv ali adjektiv. Slovenščina se protivi takemu zlaganju. V imenih, kakoršno je npr. sr.v.n. ‚tōtslāf‘, izraža slovenščina prvi del sēstavljenke z adjektivom, torej ‚smrtno spanje = spanje kakor smrt‘. Besede pa, kakoršna je npr. ‚snegobel‘ t. j. ‚bel kakor sneg‘, nadomestuje slovenščina raje z odvisnimi kompoziti ter pravi ‚snežnobel‘. Najbolje pa je, da se govori in piše: spanje kakor smrt in bel kakor sneg. Take zloženke tudi drugi jeziki tako izražajo npr. franc. ‚blanc comme neige‘, ital. ‚bianco come la neve‘. Omenjamo koj na tem mestu, da so mnoge komparativne kompozicije tudi odvisne ali pa posesivne.

b) Odvisna
kompozici-
ja.

Druga vrsta hipotaktovskega razmerja je ona, kjer prvi del zloženke nadomestuje kak odvisen sklon. Ta način zlaganja zovejo sanskrtski gramatičarji **tatpuruša**. Kakor pri determinativnih zloženkah, tako je tudi pri **odvisnih** prvi del oni, ki določuje in drugi je oni, ki se določuje. Vežejo se **substantivi sè substantivi**. Prvi del ima osnovni oblik, t. j. končuje se na ‚o‘ ali ‚e‘, drugi del pa ima različne sufikse. ‚bratučēdž‘ poleg ‚bratučēdo in bratučēda‘ ἀδελφοπάις, je morebiti primaknenka, ktere prvi del je dat. sing. od ‚bratz‘; ‚domuzakonŭnikz‘ οἰκονόμος isto tako, a prvi del je gen. sing. — Drugi del odvisnih zložen je vedno kako ime, izvedeno iz glagolske osnove. Ako se zloženka razkroji v svoja dela, stopi prvi del v kak

odvisen padež. Nekteri učenjaki baš zaradi tega, ker je drugi del redovito izveden iz glagolske osnove, ne smatrajo njega za pravi nomen, nego trdijo, da je to verbalni oblik. Po tem takem bi bil prvi del zloženke namestnik onega padeža, katerega zahteva določni glagol. Npr. v zloženki ,branovlek' je drugi del ,vlek'. To pa je iz osnove glagola ,vleči', ki zahteva objekt v akuzativu, ,vleči brano'. Prvi del zloženke ,brano' v osnovnem obliku, bi bil torej namestnik akuzativa. Od zloženke ,glasonoša' nuntius je ,noša' iz osnove glagola ,nositi', ki zahteva objekt v akuzativu. Osnovni oblik ,glas' substantiva ,glas' bil bi torej namestnik akuzativa. Miklošič nasprotno trdi, da so tudi obliki, kakor: ,im' od ,imeti', ,dēj' od ,děti', ,ber' od ,brati', ,met' od ,metati', ,der' od ,drěti' itd., postali nomina substantiva, ki zahtevajo objektivni genitiv. V zloženki ,lihoim' je ,im' substantiv, ki je postal iz glagolske osnove ,imě' z nastavkom ,i', pred katerim je ,ě' izpal, in ki sam za sebe ne rabi, ki pa zahteva v zloženki genitiv; ,liho', osnova od adjektiva ,lih' redundans, nimius, torej nadomestuje objektivni genitiv. V ,zloděj', je ,dēj' substantiv iz glagolske osnove ,dě' in zahteva objektivni genitiv, katerega nadomestuje osnovni oblik ,zlo' od substantiva ,zlo' malum. Isto se dogaja v zloženkah: ,vinober' (trgatev), ,vodomet', ,kozoder' itd.

Ako je drugi del odvisne zloženke izveden iz osnove neprehodnih glagolov, tedaj je jasno, da je prvi del namestnik pridevniskega genitiva, npr. ,listopad' October; ,pad' je iz osnove neprehodnega glagola ,pasti', torej ,listopad' = padanje listja; ,glavobolja'; ,bolja' je iz osnove glagola ,bolěti', torej ,glavobolja' = bolezen glave; ,vodotok' canalis; ,tok' je iz osnove glagola ,teči', torej ,vodotok' = tok vode.

Često pa stoji prvi del zloženke tudi namesto kakega drugega sklona, npr. ,kolovrat' = ki se vrti v kolesu, ,domorodec' = ki je rojen na domu, ,hribolazec' = ki lazi po hribih, ,solnecokret' (helianthus) = ki se obrača k solncu, ,križepotje' = potje navskriž, Kreuzweg, ,uholez' (forficula auricularia) = ki leze v uho.

Po istih zakonih, kateri vredijo za determinativne kompozite, vladajo se tudi odvisne zloženke. Drugi del zloženke nasploh ne sme biti samostalna beseda. Tako npr. v besedah ,bogorodica' *θεοτόκος*, ,vojevoda' *στρατηγός*, ,bolhober' *pulices colligens*, ,glasonoša' nuntius, ,rôkopis', ,čudotvorec' *θαυματουργός*, drugi del: ,rodica, voda, ber, noša, pis, tvorec' sam za sebe ne rabi nikdar. Drugi del torej treba, da ima svoj sufiks, ki ga loči od substan-

tiva, ki samostalno rabi. Taki sufiksi so: 1.) ,b' kot primarni sufiks pristavlja se glagolskemu korenu: npr. ,vinograd' (v novejši slovenščini odpada sufiks ,b), ,vodomēt, kolovoz', (to ni ,kolo' in substantiv ,voz' der Wagen, nego drugi del ,voz' je koren glagola ,voziti' in zloženska pomenja ,pot, po katerem se s kôli vozi'); ,Bogoljub', ,dobrotvor', ,kozoder' itd. 2.) ,b' kot sekundarni sufiks pristopa drugemu delu, ki je samostojen substantiv npr. ,bratučed(b)' iz ,bratb + čedo — b'; 3.) ,ja', npr. ,pismonoša' iz ,pismo + nosi + ja, senokoša, glavobolja' iz ,glava + bolē + ja'. 4.) ,bcb, ec', npr. ,domorodec, čudotvorec, zločinec, hribolazec, ognjegasec'; 5.) ,ije, je', npr. ,križepotje'; 6.) ,aka, ka', npr. ,mišlovka, sviloprejška'; 7.) ,ikb, ik, rokodavnik', 8.) ,ica', npr. ,bogorodica, konjekradica'. Nahajajo se morebiti še zloženske z drugimi sufiksi.

Ako pa je odvisna zloženska taka, da nje drugi del rabi tudi kot samostalna beseda, ondu znači ta zloženska ime kakej stvari. Npr. srbski ,gorocvet' ne znači vsakega ,cveta v gori', nego je ime nekej cvetlici, ki se imenuje adonis vernalis, Frühlingsadonis; ,vinotok' npr. je ime mesecu, ne pa ,tok vina'; namesto ,vinotok, in ,vodotok' reče se bolje ,vinotoč' in ,vodotoč' v značenji Weinschank, Wasserleitung. V besedi ,vinograd' drugi del ni substantiv ,grad' Schloss, nego osnova glagola ,graditi' bauen, ,o-graditi' einzäunen.

Tudi substantiv ,polb' (polu) se veže s substantivi, vendar treba, da imajo ti substantivi take sufikse, da samostalno ne rabijo, npr. ,poluletje, poluvěrje, poluvěrec, poludnevnyb (izvedenka iz polb dny), poludnije, polukrblije, polunoštije (polnočje), polunočnica, poluspadije in polspandije, polkrožje', ne pa ,polkrog'; ,poldan, poldne, polnoč, polnoči' so primaknenke. Vse druge zloženske s ,polu' so tuje blago ter niso zloženske, nego primaknenke ter vže zaradi tega ne bi smele imeti oblika ,polu', ki rabi starejši slovenščini samo v pravih zloženkah, nego oblik ,pol'; v primaknenkah namreč odpada vokalski končaj. Namesto, da se veže substantiv ,polb' s substantivom, naj se nadomestuje substantiv ,polb' z adjektivom ,polovični' ali pa z adverbijalnim razmerjem ,na pol, po poli', ali pa naj se drugi substantiv postavi v genitiv. Namesto ,polfunt' naj se torej reče pol funta, namesto ,polučenj'ak' polovični učenj'ak, na mestu ,pol(u)brat' pravimo po poli brat. Često daje se ,pol' zamenjati z drugimi atributi. Tako npr. je Halbgott ,mali bog', Halbdunkel ,sômrak', Halblaut ,zamolki glasnik', ,polsopran' srednji sopran itd.

Pravilno izvedeni so adjektivi iz osnov besede ,polʹ in kakega substantiva, npr. ,pol(u)letenʹ halbjährig od ,polʹ in ,letoʹ ,pol(u)kroženʹ halbkreisförmig od ,polʹ in ,kragʹ. Nepravilne pa so zloženke, iz ,polʹ in kakega samostalnega adjektiva ali participia sestavljene. Namesto ,polsvitelʹ treba je pisati na pol svitel, namesto ,položganʹ recimo na pol ožgan. Slednjič se veže ,polʹ tudi z vrstilnimi števnik, npr. ,poldrugi, poltretjiʹ itd.

V istem razmerji, kakor substantivi sè substantivi, vežejo se odvisno tudi **substantivi z adjektivi**, npr. ,iskrometenʹ = ki meče iskre, ,črvojedanʹ = od črvov izjeden, ,Bogoljubʹ = ljub Bogu, ,zim(o)zelenʹ = po zimi zelen, ,vragometenʹ = vragom̃ metom̃ = od vraga métan, ,očevidenʹ = ki se lahko z očmi vidi.

Dalje vežejo se odvisno **adjektivi sè substantivi**, npr. ,sirovojedecʹ = ki je sirovo, ,dobrotvorʹ = ki tvori dobro ali tvoritelj dobrega, ,zločinecʹ = činitelj ,zlaʹ ali ,zlegaʹ; ,višegradʹ = grad na višini (više je osnova komparativova od adjektiva ,vis-okʹ). Semkaj spadajo tudi one zloženke, sestavljene sè zaimkom ,samʹ, katerih drugi del je izveden iz osnove kakega prehodnega glagola, npr. ,samohvalecʹ = hvalitelj samega sebe. — V zloženkah ,krivogledʹ in ,krivogledec sta ,gledʹ in ,gledecʹ imeni izvedeni iz osnove prehodnega glagola ,gledatiʹ; ,krivoʹ torej ni adverb, nego zastopa odvisni sklon, ktereга zahtevata substantiva ,gledʹ in ,gledecʹ (,krivogledʹ je pa tudi posesivni kompozit, o čemer bomo pozneje govorili).

Konečno vežejo se **adjektivi z adjektivi**, npr. ,samogoltenʹ = ki bi samega sebe pogoltnil, ,samoraškiʹ = ki iz samega sebe raste, ,inorodenʹ = v tujini rojen, ,vsevedenʹ = ki vse vé, ,vsemoženʹ = ki vse more. Ako je drugi adjektiv imenska osnova, tedaj ga prvi del določuje, kakor da je kak adverb, npr. ,temnosiv, velelepʹ. Včasih godi se to tudi pri glagolskih osnovah npr. ,dobrodošelʹ. Adjektivi in participi ohranjajo svoj gramatski oblik. Imenske osnove adjektivov rabijo tudi samostalno.

Jasno je, da postajajo tudi iz determinativnih kompozitov izvedenke z različnimi sufiksi, npr. ,vratolom, vratolomen, vratolomka, vratolomstvo; krvotok, krvotočen, krvotočina; mironosen, mironosnik, mironosnicaʹ. — Precejšnje število izvedenk naveli smo vže gore, ko smo naštevali sufikse, ki se pritikajo odvisnim zloženkam.

Ako si ogledamo odvisne zloženke v starej slovenščini, jasno nam bode na prvi pogled, da je gradeči take zloženke posnemala grške uzorce. Velika večina odvisnih zloženk v starej slovenščini je načinjena kar od besede do besede natanko po grškem

uzoru. V isto napako zabrela je tudi nova slovenščina. Književniki slepo prevajajo nemške zloženke in torej se ni čuditi, da nam je jezik izkvarjen z nestvori, ki žalijo uho. Med primeri, ktere hočemo tu navesti, je morebiti nekaj takih, ki se mogó braniti in ki niso baš protivni zakonom, ktere smo gori ustanovili. Ker pa slovenščini nasploh ne prijaajo zloženke ter se lahko zamenijo sê spretnejšimi izrazi, naj se omenjajo v družbi tistih, ktere so očividno krive.

„Barvotisek“ n. tisek z barvami ali šaren tisek, *Farbendruck*, „bogoudoden“ n. ugoden bogu.

„Črevobol“ in vse druge zloženke z „bol“ n. bolečine v črevih, glavi, trebuhu itd. *Kopf-, Bauchschmerzen*.

„Davkoplačevanje, davkoplačevalec“, *Steuerzahler*, nam. plačevanje davkov, plačevalec davkov, „delodajalec“, *Arbeitgeber*, n. dajalec dela, kakor jemalec dela ne pa „delojemalec“, „delokrog“ *Wirkungskreis*, n. posel, področje, „dežel nobičen“ *landesüblich*, n. običen v deželi, „deželokvaren“ *landesschädlich*, n. kvaren deželi, „domohod“ *Heimgang*, n. vrnitev v domovino, „domotožnost“ *Heimweh*, n. čežnja za domovino, „domovinoznanstvo“ *Heimatkunde*, n. nauk o domovini. Isto tako niso nič vredne vse ostale sêstave z besedo „znanstvo“ npr. jezikoznanstvo, n. jezičarstvo itd., „drevored“ n. šetališče, „dušebolen“ n. na duši bolan. „Glasosklad“ n. sôglasje ali vsaj sklad glasov ali glasoskladje, „glasosletje“ *Stimmenzählung* n. štetje glasov, „grozovlada“ *Schreckensherrschaft* nam. grozna vlada ali grozovladje.

„Jugoslovan, jugoslovanski“ n. Južni Slovan, južnoslovenski. „Kolodvor“ n. stanica, it. „stazione“, fr. „la gare“, „krasoveda“ n. veda o krasoti, nauk o krasoti, nauk o tem, kaj je krasno. Tako bi trebalo iztisniti i vse druge zloženke, kterih drugi del je „veda“.

„Lokostrelec“ *Bogenschütze*, n. strelec z lokom (tako tudi strelec s puško; za „Scheibenschütze“ moglo bi se reči „tarčar“, za „Scharfschütze“ zadostuje vže sama beseda „strelec“), „lunostroj“ *lunarium*, smešna beseda. Ako vže ostane „luna“, pustimo primerno mesto tudi „lunariju“, „letograd“ *Sommerschloss*, n. poletni grad, „ljudovlada“ n. narodna vlada, „lepogovornik“ n. „sijajen govornik“, prim. fr. „orateur élégant“. „Mirodvor“ nepotrebná skovanka za pokopališče ali grobišče, poleg tega pa še nepravilna n. dvor miru.

,Ovrhovoditelj' Executionsführer, n. izvršitelj ali izvršnik.
,Prestolonaslednik' Thronfolger, n. naslednik na prestolu,
premda vže ,naslednik' zadostuje, ali pa se reče ,cesarjevič,
kraljevič naslednik'; ,parovoz, parobrod' Dampfwagen, Dampf-
schiff, n. parni voz, parni brod, ali pa parnjača,
parohod, paroplov.

,Ribolov' Fischfang, n. ribarstvo; ,ptičelov' n. ptičarstvo,
,rakolov' n. račarstvo itd. ali pa ribja, ptičja, račja
lov itd.

,Slavohram' n. hram slave, ,samospev, dvospev, trospev' n.
pesem za jedno grlo, dve grli, tri grla itd. ,Moški
čtetverspev' n. pesem za čtetiri moška grla; ,samomorilec'
n. samomorec; ,slonokost' n. slonova kost; ,spevoigra'
n. igra s petjem ali peta igra. ,Samozaložba' n. izdanje
o lastnem trošku; ,stranpot' n. stranska pot.

N. ,telovadba' recimo ,gimnastika', ako ne vemo spretnejše besede.
Isto tako opustimo ,trivoglomerstvo', pa recimo ,trigonometrija'.

,Veronauk, verozakon' n. verski nauk, verski zakon, ali
pa nauk vere, ,veroborilec' n. borilec za vero; ,visokomer'
in ,toplomér' sta besedi sèstavljeni iz adjektivov ,visok'
in ,topel' in substantiva ,mer', namesto iz substantivov ,visina'
in ,toplina', ter bi imeli glasiti visinomer in toplinomer;
,volnopredica' Wollspinnerin, n. volnoprepjka; ,vodozdravil-
nica' Wasserheilanstalt, n. vodna zdravilnica; ,vinopivec'
ne vredi nič, če prav pozna národ besedo ,Vodopivec'. Ali ta
beseda je nomen proprium, ne pomenja pa nikdar onega, ki
,pije vodo'. N. ,vinopivci' reče se ljudje, ki vino pijó,
,vinoreja' n. vinarstvo in tako tudi vse druge ,reje' npr.
,sadjereja', n. sadjarstvo, ,živinoreja' n. živinarstvo;
,vseučilišče' n. visoke šole.

,Živinozdravnik' n. zdravnik za živino, ,zobozdravnik' n.
zôbar, ,železolivarnica' n. livarnica železja, ,zemlje-
krog' n. zemeljski krog, ,zlatotkalec' n. tkalec zlat-
nine, fr. fileur d'or; ,žitotrštvo' Getreidehandel n. trštvo
sè žitom.

Besede, ktere smo tukaj naveli, so samo nekaj cvetnik naj-
navadnejših nestvorov, ki se bohotno šopirijo v knjigi. Bez števila
jih je v navadnem življenji, posebno pa v političnih novinah.

Neka posebna vrsta zlaganja imenuje se **posesivna**, ali kakor
jo imenujejo sanskrtski gramatičarji ,bahuvrihi'. Posesivne ime-
nujejo se te zloženke zato, ker značijo, da ima kdo ono, kar je

Posesivna
kompozici-
ja.

povedano v obeh delih zloženke. Vse take zloženke so adjektivi ali pa substantivovani adjektivi. Adjektiv 'pesoglav' torej znači, da ima kdo pasjo glavo, 'belook', da ima belo oko, 'triglav', da ima tri glave. Nekteri gramatičarji mislijo, da so se zloženke te vrste zgostile iz posesivnega stavka, ki se ima rešiti s participom 'imajoč' npr. 'dolgovrat = dolg vrat imajoč'. Miklosić trdi, da so posesivne zloženke postale iz primarnih determinativnih in odvisnih zloženk s tem, da jim se je priteknil sekundarni sufiks 'r'. Primarne zvežejo se one zloženke, ki so postale neposredno iz pojdinih delov zloženke in take zloženke so baš vse do sedaj imenovane vrste zloženk. Posesivne zloženke pa se imenujejo sekundarne, ker so izvedene iz primarnih. Prvi del posesivne zloženke ima osnovni oblik na 'o' ali 'e'; drugi del pa dobiva sufiks 'r', pred katerim osnovni končnik odpada, npr. 'zlatorog' je postal iz 'zlatr' in 'rog' = *zlatorogr, ktera beseda pa ne rabi samostalno v značenji 'zlat rog'. Ako se pritakne tej zloženki še sekundarni sufiks 'r', pred katerim odpada prvotni sufiks, tedaj dobimo: 'zlatorogr + r = zlatorogr', nsl. 'zlatorog', ki je substantivovan adjektiv ter je ime nekej bajevitej živali. Istotako postaje iz 'gola glava' prvotna zloženka, *gologlava' in drugotna 'gologlavr' nsl. 'gologlav'; iz 'jedno oko', *jednooko' in 'jednookr' nsl. 'jednook'. Iz teh primerov je videti, da primarne zloženke jeziku v resnici niso rabile, kajti zloženk 'gologlava = gola glava', 'jednooko = jednooko' slovenščina ne pozna. Zlagajo pa se 1.) **adjektivi** sè **substantivi**, npr. 'brzonog, dolgorók, zlatolas'. Tudi števniki se zlagajo sè substantivi npr. 'četrerogub' vierfach, nsl. 'guba' Falte. — 'Trizob' tridens, 'trinog' tripus so posesivni adjektivi, ki so postali substantivi, 'samorog' iz zaimka 'sam' in 'rog'. Primarne zloženke so determinativne, npr. *zlatolasr = zlatr vlasr. 2.) Zlagajo se **substantivi** sè **substantivi** npr. 'volkodlak' iz 'volk' in 'dlaka', 'pesoglav' iz 'pes' in 'glava'. Primarne zloženke so odvisne, npr. *pesoglava = glava psa'.

Naravno, da se tudi od posesivnih zloženk tvorijo izvedenke z različnimi sufixi, npr. 'hladnokrven' (*hladnokrv), 'novoverec' (*novovër), 'samoglaven' (samoglav), 'belolasast' (belolas), 'gorostasen' (gorostas), 'dvoličen' (dvolik), 'belouška' (belouh). Kakor vidimo iz prvih dveh primerov, nektare posesivne zloženke niti ne rabijo, pač pa besede iz njih izvedene.

Mnoge zloženke dadé se tolmačiti različno. Npr. 'samorasel' lahko je i determinativna i odvisna zloženka, kakor jo hočeš tolmačiti, ker pomenja i onega, 'ki sam raste' i onega, 'ki sam

iz sebe raste'. Miklošič navaja besedo ,samouk' v Gram. II. 381 med determinativnimi zloženkami, p. 387 pa med odvisnimi. Na prvem mestu gre tolmačiti, da je ,samouk' = ,oni, ki se sam uči', na drugem, da je ,oni, ki samega sebe nči'; ,kuroptoch' (t. j. kuroplah) navaja se na strani 383 med determinativnimi, na strani 393 med odvisnimi zloženkami; ,knezoškoč' je lahko = ,knez in škof', ali pa tudi ,pokneženi škof'.

Decom-
posita.

Ako se zveže več nego dvoje besedij v jedno zloženko, ondu se imenujejo take zloženke **decomposita**. Grimm Gr. II. 927 ff. — Takih besedij slovenščina ne pozna. Tudi v srednjej nemščini bile so take besede redke. V novej nemščini pa so začeli graditi besede, ki so zložene iz cele vrste besedij. Ni čudo, da so tudi Slovenci začeli krpati take besede, da bi čim vestnejše pojem nemškega dekompozita izrazili sè slovenskimi besedami. Ali tu so obtičali. Da več kot dve besedi ne moreta biti v jedno celoto zloženi, to je vsakdo čutil. Ostal je torej zadnji substantiv samostalen, a sprednji pretvorili so se v adjektive in sicer posesivne adjektive, ki so se zložili v odvisno kompozicijo. Tako so postali izrazi za ,Staatseisenbahngesellschaft, državnoželezniško društvo', za ,Bienenwachskerzen, čebelnovoščene sveče', ,Landtags-verhandlungen deželnozborske razprave' itd. Takih nakaz pa slovenščina kratko in malo ne trpi. Posesivni adjektivi ne zlagajo se v determinativne in odvisne zloženke, zatorej je treba reči namesto ,državnoželezniško društvo' društvo državnih železnic (fr. ,compagnie des chemins de fer de l' état', it. ,compagnia delle ferrovie di stato'), namesto ,čebelnovoščene sveče' reci ,sveče iz čebelnega voska', n. ,deželnozborske razprave' razprave deželnega zbora itd.

Prepozicije.

Imena ne zlagajo se samo z imeni, nego tudi s prepozicijami. Predno govorimo o zloženkah, sestavljenih iz imen in prepozicij, treba je da nekoliko besedij izpregovorimo o prepozicijah. Prepozicije so ali ,prave', ki so postale iz zaimenskih osnov (Bopp [Vergl. Gr. III. 487.] Weber [Ind. Stud. II. 406], J. Grimm [Wört. I. 50.] in Schoeman [Redetheile 142] mislijo, da so prepozicije glagolski koreni; Pott trdi, da so sui generis.) ter zaznamujejo v stavku razmerje subjekta do objekta, ali pa so neprave, ki so postale iz imen. Prave slovenske prepozicije so: ,v, vz, do, za, iz, k, na, nad, o, ob, od, po, pod, pri, pro, proti, prě, prěd, raz, s (v značenji lat. ,de', in lat. ,cum'), ,n'. Te besede bile so prvotno **adverbi** in nekatere imajo še sedaj adverbijalno značenje. V zvezi z glagoli postale so **prefiksi**. Kakor se korenem na koncu

pritikajo sufiksi, kateri značenje korenovo določujejo, tako se tudi pred korene pritikajo prefiksi, kateri se s korenem tesno spojé in predručajijo njegovo značenje. Slednjič spajajo se predlogi tudi z imeni v istem značenji, kakoršno imajo **prepozicije** pred izvestnim sklonom imenskimi. Govorimo najpreje o poslednji vrsti kompozicije.

Prepozici-
jonalna
kompozici-
ja.

Ako razrešimo zloženko ,podbradek' v njena dela ,pod' in ,brada', osvedočimo se, da ,podbradek' pomenja ono, kar je ,pod brado'; ,brezbožen' je adjektiv, ki znači onega, ki je ,brez boga', ,napota' je to, kar je ,na potu', ,oglav' je to, kar je ,okolo glave' itd. V zloženkah opravlja torej prepozicija isto službo, kakoršno ima pred substantivom v izvestnem sklonu. Zato pa se ta vrsta zlaganja imenuje **prepozicijska**. Nekateri učenjaki mislijo, da so se zloženske te vrste zgostile iz sintaktičnih zvez; ,narôkvica' armilla je torej postala iz stavka: ,ježe na raku jesti' = ,ker je na roki'. Ker je prvi del, namreč prepozicija, neskloniv, ohranja tudi v kompoziciji neizpremenjen svoj oblik, npr. ,u-bog', ,za-gorje', ,pri-ročen'. Izjemoma izpreminja se nepravi predlog ,srédi' — morebiti baš zato, ker je postal iz imenske osnove — v ,srêdo' po analogiji imenskih osnov, npr. ,srêdovečen' mediae aetatis. Drugi del zloženske dobiva vselej svoj poseben sufiks in kakor pri drugih vrstah kompozicije, tako tudi pri prepozicijski ime ne sme rabiti samostalno. Izjeme so svojstvu jezika protivne. Npr. v zloženci ,naramen', drugi del ,ramen' sam za sebe nima nobenega značenja, pač pa sêstavljen s prepozicijo ,na'. Npr. ,naramni koš'. V ,dovoljen', ,zadovoljen' contentus, ,voljen' samo za sebe ne rabi. Isto tako ne: ,glavje' v besedi ,vzglavje', ,gorec' v besedi ,podgorec', ,letje' v substantivu ,proletje' itd. — Imena z ,brez' in ,u' zložena, tvorijo se prav tako, kakor posesivne zloženske. Zato jih nekateri prištevajo posesivnim zloženkam; od teh pa se razlikujejo po tem, da so posesivne zloženske sêstavljene iz dveh imen, prepozicijske pa iz prepozicije in imena. Sufiks je sekundarni ,ъ, npr. stsl. ,bezbogъ' *ἀθεος* iz ,bezbog(ъ)ъ', nsl. ,ubog' iz ,ubog(ъ)ъ'. Večini s prepozicijami ,brez' in ,u' zloženih besedij ne rabijo ti posesivni obliki, nego samo njihove izvedenke, npr. od ,*brezglas', ,brezglasje', od ,*pobog', ,pobožen', od ,*bezzakonъ', ,bezzakonnikъ', nsl. ,brezzakonik'. Sufiksi, s katerimi se tvorijo prepozicijske zloženske, so jako različni. Sê sekundarnimi sufiksi izvajajo se iz zloženk nove besede, npr. iz ,po-pot-ьнъ' (nsl. ,popoten') je nastal sê sufiksom ,икъ' substantiv ,popotnik', iz ,na-ramънъ' (nsl. ,naramen') sê sufiksom ,ича' ,naramnica', iz ,ponočen' ,ponočajak' in dalje ,ponočajstvo', iz ,po-seben' ,posebnež,

itd. V novejši slovenščini zlagajo se ti-le predlogi z imeni: ,brez' npr. ,brezen' (,brez + dno + ŋ'), ,do' npr. ,dokolenice' (,do + koleno + ica'), ,iz' npr. ,iznotrica', morbus internus (,iz + atrŋ + ica'), ,na' npr. ,navzočen' (,na + vz + oko + ŋnŋ'). Iz tega primera se vidi, da se tudi dve prepoziciji lahko zlagata z enim imenom v zloženko. — ,o' npr. ,ozimje', ,po' npr. ,ponedelnik', ,Posavec', ,pod' npr. ,podzemen', ,pred' npr. ,predmestje', ,pri' npr. ,priliko-vec', ,pro' npr. ,pročelje', triclina pars., ,raz' npr. ,razkrižje', ,s' npr. ,sôkrvica', pus, ,u' npr. ,uljuden', ,za' npr. ,zagorec', ,med' npr. ,medvodje', ,od' npr. ,osoje', locus opacus, ,prêko' npr. ,prêkoramnica', ,sredi' npr. ,sredopostje', ,vz' npr. ,vzglavje'.

Nektere zloženke imajo drugi del tak, da tudi samostalno rabi. Taki besedi sta npr. ,pomorje, primorje'. A ti besedi postali sta iz ,pomorje' in ,primorje' sê sufiksom ,ije'; ,morje' pa je iz korena ,mor' in sufiksa ,jo (je)'; ,priklet' Vorhaus je iz ,pri + kletŋ + sekundarni ŋ = prikletŋ' masc. gen. ,sômrak' je po vsej priliki verbalna osnova, ,predpekel, predput, sredleto in sredpost' so novejša tvorbe, ktere ne odgovarjajo svojstvu slovenščine, nego so primaknenke, prevedene iz nemščine.

Razven imen zlagajo se tudi glagoli in sicer 1.) z imeni 2.) s česticami.

Z imeni se glagoli jako neradi zlagajo. Stara slovenščina in po njenem utekanji tudi ruščina imata veliko število takih, po grškem uzoru načinjenih glagolov, npr. ,inkonopisati' *εικονογραφειν*, ,bogomoliti, kostolomiti, rakovoditi, rakotvoriti, blagosloviti, blagomažbstvovati *ἀνδραγαθειν*, velikomadrovati, dobrodêlati *ἐνποιειν*, gospodosloviti *κυριολογειν*, grobokopati, grêhopadati peccare, dlŋgotrŋpêti *μακροθυμειν*, dobrodêjati *ἐνποιειν*, zakononaslediti, zakonopolagati leges ferre, zakonoprêstapati, idoloslužiti idola colere, kamenovrŋgati *λιθοβολειν*, plodoroditi, plodonositi' itd. Od takih glagolov so izvedeni substantivi npr.: ,ikonopis, bogomolja Gotteshaus, kostolomje, rôkovodstvo, blagoslov, gospodoslov, bogoslov' itd., ki so samo navidezno zloženke. — Takih glagolov in iz njih izvedenih imen ne trpi nova slovenščina, ter jih književniki ne smejo graditi. Nasprotno pa se izvajajo tudi od zloženih imen glagoli npr. od ,kolovrat, kolovratiti' od ,vratolom, vratolomiti se' itd.

Navadno pa se glagoli zlagajo s prepozicijami kot prefiksi. Ti prefiksi spojê se z glagolsko osnovo tako tesno, da stvorê novo osnovo, ter jej promenê značenje jako različno. Tako npr. znači praefix ,za' 1.) pomikanje za kako stvarjo ,zastati', 2.) po-

Glagoli zlo-
ženi z
imeni.

Glagoli zlo-
ženi s pre-
pozicijami.

mikanje v kako stvar ,zabresti, zagovoriti se', 3.) kako napotje ,zadržati, zazidati', 4.) začetek dejanja ,zadremati, 5.) kako izgubo ,zagospodariti', 6.) zvršetak dejanja ,zaklati'. Čestokrat pa prefiks nima drugega posla, kot ta, da dejanje imperfektivnega glagola perfektivuje npr. ,roditi se, naroditi se'.

Prepozicije, s katerimi se zlagajo glagoli so le-te: 1.) ,v (vъ)' npr. ,vtekniti', 2.) ,vz (vъzъ)' npr. ,vzdigniti, vzdati' *ἀναδιδόναι* in *ἀντιδιδόναι*, ,vzbujati', 3.) ,do' npr. ,dovesti, donositi, dopovedati, 4.) ,za' primere glej zgorej, 5.) ,iz (izъ)' npr. ,izliti, izpiti se', 6.) ,na' npr. ,navezati, naučiti, nagnjiti, naloviti, najesti se, naroditi se', 7.) ,nad (nadъ)' Glagoli s to prepozicijo zloženi, izposojeni so iz hrvaščine, npr. ,nadviti se sich vorüber winden, nadъstojati *ἐπιχειρῶναι* instare, nadvladati *überwältigen*, 8.) ,o, ob (obъ)' npr. ,obviti, obiti' *beschlagen*, obriti', 9.) ,od (otъ)' npr. ,odvaditi, odvečerjati, odmevati' *resonare*, 10.) ,po' npr. ,popijati, podirjati, pomniti, poloviti, popisati, posloveniti', 11.) ,pod (podъ)' npr. ,podkovati, podjeti *suscipere*, podkupiti' *bestechen* (= heimlich kaufen), 12.) ,pri' npr. ,privabiti, prigospodariti, prigrizti, prismoditi'; 13.) ,pro' npr. ,probesti, provesti (čas), prodati, proigrati, progledati, proglasiti, prostreti', 14.) ,pre (prě)' npr. ,prebroditi, prebiti (prěbyti) manere, preložiti, pretvoriti, preminiti, preupiti, prenajesti se, prebleděti', 15.) ,raz (razъ)' npr. ,razvezati, razbeliti', 16.) ,s (sъ)' cum npr. ,zbrati, zbosti', 17.) ,s (sъ)' de, npr. ,sěgnati' *depellere*, 18.) ,u' npr. ,ubežati, ubiti' *occidere*.

Ako se je prefiks z glagolom tako tesno spojil, da skoro ne čutimo več, da je glagol vže zložen, pristopa pred njega lahko še drug prefiks npr. ,pozabiti (po, za, biti), prenarediti (pre, na, rediti), spremeniti, izpromeniti (s = iz, pre = pro, meniti), ponamestiti (po, na, mestiti), spokoriti se (s = iz, po, koriti se), odvzeti (od, vz, jěti), prepородiti (pre, po, roditi)' — Od takih osnov, z dvema prepozicijama zloženih, verba simplicia ali ne rabijo npr. ,meniti, mestiti, koriti', ali pa s prefiksom pomen celo prominjajo npr. ,roditi' *gebären*, ,prepородiti' pa samo v prenesenem zmislu.

Z drugimi, nego gori navedenimi prepozicijami se glagoli ne vežejo. Tak prepozicije so: 1.) prave: ,k, nad, niz, proti, pred, črez'; 2.) neprave: ,věn, (vъnъ), okolo, okrôg, med, prěko, srědi, mimo, stran, zôper' itd. Gledě na prave prepozicije omeniti je, da se v slovenščini ,k' nikdar ne zлага z drugimi besedami; ,nad' z glagoli zložen, je hrvatskega izvora, npr. ,nadvladati' *superare*, ,nadgledati, nadzirati' *inspicere*, ,nadgovoriti' *lingua vincere*, ,nad-

živeti' überleben, nadkrivati' von oben zudecken. Slovenščina zamenjuje to prepozicijo s kako drugo in pravi, pregledati n. nadgledati', pokrivati n. nadkrivati', preživeti n. nadživeti', napisati n. nadpisati'.

Čisto napačna pak je raba glagolov sestavljenih z drugimi prepozicijami npr. protigovoriti, predstavljati, okolohoditi, vèmetati, mimoiti, zoperstavljati se, skozihoditi' itd.

Istina je sicer, da ima stara slovenščina veliko število glagolov, sestavljenih s takimi prepozicijami, a take zloženke načinjene so po grških uzorih in protivno svojstvu sloveščine. Taki glagoli so npr. ,bezakonovati' ἀνομείν, ,bezvremeniti' ἀκαιρέσθαι, ,bezdělstvovati' ἀπρακτείν, ,bezdušstvovati' ἀψυχείν, ,bezokovati', ἀνασχυντείν, ,bezočstvovati' idem; ,bezumiti' amentem esse, ,bezumovati' idem; ,bespečalovati' curis vacuum esse. — Ti glagoli pa so vsi izvedeni iz prepozicijskih zloženek npr. ,bezakonije, bezdělnъ, bezokъ' itd. ne pa zloženi iz prepozicije in glagola.

,mimovesti' παράγειν, ,voditi, iti, nesti, pluti', παραφέρειν, ,mimotešti' παρατρέχειν itd.

,nadžiti' invadere, ,nadležati' ἐπιχειρῆσαι, ,nadžlivati' infundere, ,nadžniknati' προκύπτειν, prominere itd.

,protivoborčstvovati' ἀντιμάχεσθαι je postalo iz ,protivoborčъ.

,prěkorěčstvovati, prěkosloviti' ἀντιλέγειν, sta glagola izvedena iz prepozicijskih zloženek, *prěkorěčъ prěkoslovъ' itd.

,predbesedovati' ὑπαγορεύειν, ,predžvariti' προσηθάειν, ,predžvesti, predžvoditi' προάγειν, ,predžvzvěstiti', praenuntiare, ,predžglagolati' declarare, ,predžgręsti' praevenire, ,predžpolagati' προτιθέναι, ,predžposzlati' ante mittere itd.

,črěszakoniti, črěsznalagati'. Prvi glagol je iz prepozicijske zloženke ,črěszzakonъ' παρανόμος izveden.

V novej slovenščini treba je pisati oba dela posebej. Govoriti in pisati torej gre: ,ladija je mimo plavala' ne ,mimoplavala', ne ,naditi koga' nego ,iti nad koga', ne ,protibesedovati' nego ,nasproti besedovati, protiviti se, protivno govoriti, upirati se, prigovarjati', adjektiv: ,uporen, protiven', substantiv: ,protivljenje, protivnost, upornost, protivna beseda', ne ,predvesti' nego ,vesti pred koga', ali ako se ima naznačiti abstraktno le mēr glagolskega dejanja ,vesti naprej', ne ,čreznalagati koga' jemanden überladen, nego ,preveč nalagati (komu)', ne ,zoperstaviti kaj komu' nego ,staviti kaj zoper koga'. Ako so prepozicije zajedno i adverbii, pišeta se torej oba dela razstavljeno, inace pa se prepozicije zamenjajo z dotičnimi adverbii in pišejo tudi razstavljeno,

Da se je toliko takih, posebno s prepozicijo ,pred' zloženih glagolov podkralo v našo knjigo, temu se ni čuditi, ker nemške besede kar naravnost prelagamo, a svojih se ne spominjamo. Tako nam rabi glagol ,predstavljati' napačno v mnogoterem značenji. Npr. *Sich dem Vorgesetzten vorstellen*, ,pokloniti se starejšini, pokazati mu se'. *Ich stellte ihm seine Fehler vor*, ,karal sem ga zaradi napak'. *Ich stelle mir die Sache anders vor*, ,jaz si stvar drugačo mislim'. *Ich stelle mir lebhaft vor*, ,živo mi je pred očmi, živo mi je v pameti, živo zamišljam'. *Heute wurde im Theater eine Vorstellung gegeben*, ,danes se je glumilo v glumišči'. *Die Sängerin wird morgen die „Norma“ darstellen*, ,pevkinja pela bode jutri „Normo“ itd. Bei dieser Vorstellung war ich noch nicht, ,te glume (igre) še nisem videl, ali slišal'. — Temu primerno prevaja se tudi substantiv ,Vorstellung' tako-le: ,poklon, prikaz, ukor, misel, igra, gluma', ne pa ,predstava'.

Namesto ,pred' rabi v zloženkah prepozicija ,pre' npr. ,pregrinjati' in ,pregrinjalo n. ,predgrinjalo', ,pro' npr. ,propisati, propis, ne pa ,predpisati, predpis'. Jasno je, da bi stalo mnogo truda iztrebiti vso tujo navlako. Nekaterе besede so se vže tako vkoreninile, da ne rabijo samo književnikom, nego celo prostemu ljudstvu. Ako se vsem besedam nikakor ni moč ogniti, ker so se vže preveč ukoreninile v knjigi, upotrebujemo v sili ysaj samo one, katerih drugi del samostojno ne rabi npr. ,predsedovati, predsednik, predsedstvo, predlog, predlagati'.

Iz participa praet. pass. glagolov tvorijo se z nastavkom ,(i)je' nomina actionis, to je imena, ktera značijo delovanje ali stanje, ki je v glagolu izraženo. Taka imena pa se tvorijo samo od imperfektivnih glagolov. Rabi torej glagolnik ,dokončevanje, prodavanje, zakopavanje' itd., ne pa ,dokončanje, prodanje, zakopanje'. Jezik si je sicer stvoril nekoliko izjem, a po pravilu smejo se izvajati iz perfektivnih glagolov substantiva na ,ije' samo ondu, ako ne pomenjajo dejanja ali stanja, nego efekt ali učinek tega dejanja, ter so postali popolnoma substantivi, v katerih ne čutimo več glagolske radnje, npr. ,poštenje (stsl. počisti)' Ehrlichkeit, ,dopuščenje' Erlaubnis, ,vzetje' die Einnahme, ,umrtje = smrt'.

Imena izvedena iz prefiksovanih glagolov.

Iz glagolskih osnov, ktere so zložene s prefiksi, izvajajo se z navadnimi imenskimi sufiksi imena, (substantivi in adjektivi). Npr. ,uvod (od u-vesti, osnova ,uved), vzdig, vzmik (*vz-māk-nā-ti), dobitek (dobiti), zaseda (zasesti), zavesa (zavēsiti), iztok (izteči), izbor (izbrati), napoj (napiti), okov (okovati), otok (ob-

teči), odměv (odměvati), pogon (pognati), pomisel (pomisliti), popis (popisati), podpora (podprěti), prizor (*prizrěti), prigrizek (prigrizti), prismoda (prismoditi), prodaj (prodati), proglas (proglasiti), převod (převesti), přédaja (přědati), razboj (razbiti), razpělo (razpěti), zbor (zbrati), spěv (*spěti), smetana (od smetati deicere), uboj (ubiti), ukor (ukoriti)‘.

Pri nekterih primerih mogel bi kdo sumnjati, da so besede sèstavljene iz gotovega substantiva in prepozicije, npr. v besedi ‚izvoz‘. Ali ta beseda ni sèstavljena iz prepozicije ‚iz‘ in substantiva ‚voz‘ currus, nego je izvedena iz glagolske prefiksovane osnove ‚izvez‘, od ktere imamo glagol ‚izvesti‘.

Tudi pri imenih, ki so izvedena iz glagolov, zloženih s prepozicijami, opažamo neke stalne zakone.

1.) Od mnogih glagolskih osnov, ki niso s prepozicijami sèstavljene, imena izvedena niti ne rabijo; npr. od osnove ‚met‘ rabi pač ‚s-metě‘ (smet, i), ne pa simplex ‚metě‘. — Od osnove ‚meť‘ turbare rabi pač ‚z-ma-ta (zmôta)‘, ne pa ‚ma-ta (môta)‘. Nasproti pa rabi ‚môten‘ turbidus, ne pa ‚zmôten‘, nego ‚z-me-ten‘. Od osnove ‚pn‘ rabi ‚spona‘ ne pa ‚pona‘. Tako ‚ovoj‘ od ‚vi‘ ne pa ‚voj‘, ‚ogrěv‘ od ‚grě‘ ne pa ‚grěv‘ itd.

2.) Imena iz osnov, sèstavljenih s prepozicijami, imajo večinoma take nastavke, kakoršni pri osnovah brez prepozicij niso navadni, ali pa je jačanje osnovnega vokala različno; npr. ‚črta‘ pa ‚načrt‘, ‚jeka‘ pa ‚odjek‘, ‚del‘ in ‚oddelek‘, ‚rod‘ in ‚izrodek‘, ‚prôga‘ in ‚vprêga‘, ‚plot‘ in ‚razplet‘; (‚zaklada‘ je od osnove ‚klad‘ ponere, ‚klada‘ trabs pa je od osnove ‚klad‘ secare). — Poleg ‚nâuk‘ rado rabi ‚nauka‘.

3.) Ako rabi ime, izvedeno iz nesèstavljene glagolske osnove pored onih, izvedenih iz osnov s prepozicijami zloženih, menja se nâglas. npr. ‚glás‘ in ‚príglas‘, ‚râst‘ in ‚vzrâst‘, ‚króv‘ in ‚pókrov‘, ‚soj‘, in ‚prisoj‘ itd.

4.) Besede izvedene iz prefiksovanih glagolov menjajo pomen takó, da dobiva zložena glagolska osnova povsem drugo znamenovanje; npr. ‚stroj‘ Maschine, ‚ustroj‘ administratio; ‚moč‘ robur, ‚pomoč‘ auxilium; ‚reklo‘ dictum, ‚poreklo‘ cognomen; ‚boj‘ pugna, ‚poboj‘ caedes, ‚oboj‘ Beschlag, ‚podboj‘ pavementum; ‚govor‘ oratio, ‚pogovor‘ colloquium; ‚voz‘ currus, ‚uvoz‘ importatio; ‚hod‘ incessus, ‚dohod‘ Einkunft; ‚tvor‘ ulcus, ‚stvor‘ creatura; ‚mëra‘ Mass, ‚zamëra‘ Vermessung, (nemčizen); ‚rod‘ genus, ‚izrod‘ m. degener; ‚čin‘ opus, ‚način‘ modus; ‚skok‘ saltus, ‚naskok‘ impetus;

,kov' Prägung, ,podkov' Hufeisen; ,směh' risus', ,posměh' irrisio
lusius iocus; ,glas' vox, ,proglas' Kundmachung.

Pri mnogih zloženkah, izvedenih iz zloženih glagolov, pa
skuša jezik tudi na več načinov zajedno izbrisati čut za jedin-
stvo imena izvedenega iz proste glagolske osnove in onega, ki
je izvedeno iz prefiksovane glagolske osnove. Tako se veže raz-
ličen náglas in razlika pomena v besedi ,rod' genus in ,póród'
partus.

Kar smo preje povedali o glagolih, sestavljenih z dvema
prepozicijama, to velja tudi za imena iz njih izvedena. Zatorej
imamo imeni ,prenaredba' od ,pre-na-rediti', ,preporod' od ,pre-
po-roditi'. Jednako vredi i pravilo, da se ne izvajajo imena od
glagolov, zloženih s takimi prepozicijami, o katerih smo rekli, da
je njih zlaganje z glagoli svojstvu jezika protivno. Tako npr.
,predgovor' od ,predgovoriti'. Kakor je ,predgovoriti' glagol skrpan
po nemškem uzoru, tako je tudi ,predgovor' prevod nemške be-
sede ,Vorrede'. Namesto nje rabi Srbom in Hrvatom ,pristop',
,pripomena'. Namesto ,predsednik' trebalo bi govoriti in pisati
,starejšina', (kakšen ,starejšina' je kdo, da se pač iz zmisla po-
sneti). Boljša nego ,predsednik' je tudi beseda ,prvomestnik'.

Iz besedij, kakoršne so npr.: ,zaročnik' od ,zaročiti se,
(zaroč-ъn-ikъ'), ,obrednik' od ,obrediti' (obred-ъn-ikъ'), ,prilic-
nost' od ,priliciti (prilic-ъn-ostъ'), ,razbojnik' od ,razbiti' (razboj-
ъn-ikъ') itd. vidi se, da se od glagolskih osnov tvorijo sè sekun-
darnimi sufiksi nove besede. To ne velja samo o glagolskem ko-
renu, nego nova imena izvajajo se tudi od glagolskih osnov, ka-
koršne nahajamo v participijih, npr. ,prodajalec (prodaja-l-ъcъ),
zaspanec (zaspá-n-ъcъ), prešestnik (prešest-ъn-ikъ), pokopališče
(pokopa-l-isko = pokopalište), prokletstvo (proklъn-t-ъstvo).

Od glagolov izvajajo se poleg imen, ktera značijo kraj, kjer
se kaj godi, ter sredstvo ali orodje, s katerim se kaj godi, po-
sebnó še imena, ktera značijo dejanje ali stanje (nomina actionis)
in imena, ktera značijo osebo ali stvar, ktera deluje ali se v
kakem stanji nahaja, ali pa na ktorej se dejanje in stanje po-
javlja (nomina agentis).

Oboja imena mogó značiti ali hipno (momentano) ali pa
trajno, odnosno ponavljano dejanje. Jasno je, da se imena, ktera
značijo hipno dejanje, izvajajo iz perfektivnih glagolov, nasproti
pa ona, ki značijo trajno dejanje, iz imperfektivnih glagolov.

Za vsa nomina actionis, ki so izvedena iz glagolov, zloženih s
prepozicijami, vredi pravilo, da drugi, t. j. glagolski del ne sme ra-

biti samostalno kot substantiv, ako se zloženske ne dajo tolmačiti po gori navedenih zakonih. Pri tvorbi takih imen utekala je zopet nemščina v slovenščino in kar je v nemščini bila pravilna zloženska, postala je v slovenščini nakazna primaknenka. Evo primerov. 'Fahrt' reče se slovenki 'vožnja'. Za 'Abfahrt' izumila se je beseda 'odvožnja'. 'Odvoziti' pa ne pomenja 'abführen', — kajti to pomenja glagol 'odvesti', — nego 'gänzlich wegführen'. 'Odvožnja' je torej beseda, ki bi pomenjala 'das gänzliche weg-führen', ako bi sploh národu rabila. Jasno je torej, da je ta beseda sestavljena iz gotovega substantiva 'vožnja' in iz prepozicije 'od', da pa ni izvedena iz glagola s prepozicijo 'od' zloženega. Slovenski treba je reči 'odvoz' ali 'odvažanje'. Isto je i z 'dovožnjó', 'privožnjó' itd. (Ako se tvori od glagola 'odhoditi' rabni nomen actionis 'od-hodnja', kakor od 'odvoziti' nerabni 'odvožnja', treba je pametiti, da 'hodnja' ni nikdar samostalna beseda in da 'od-hodnja' ne pomenja 'Abreise', nego 'Abschied'.) Oblik 'odvoz' ni samo abstrakten pojem, nego postane, kakor v nemščini 'Zufuhr', ktera beseda je jednako izvedena iz glagolskega korena, okasionalno konkretna. Tako se zovejo namreč ona abstraktna imena, ktera izražajo dejanje v prostoru in času omejeno, v razliko od onih konkretnih imen, ki znamenujejo kako snovno reč. Tako npr. sta 'dovoz' in 'dovažanje' abstraktni imeni, ali 'dovažanje' znači občenit pojem, vsebino misli, 'dovoz' pa postane okasijonalno konkreten pojem, ako ž njim spojimo misel o kakej realnej stvari, npr. ako pomenja 'dovoz' vse ono, kar se dovaža, ali pa pot, po katerem se dovaža. 'Vožnja' pa pomenja vedno le 'die Fahrt', ne pa 'die Fuhr' in je vedno le abstrakten pojem. Ker čisto abstraktna imena značijo vedno neko trajno dejanje ali stanje in ne rabijo nikdar okasijonalno konkretno, ne morejo se izvajati iz perfektivnih glagolov in zato se tudi od glagola 'odvoziti' ne more izvajati abstraktni pojem 'odvožnja'. — Od besede 'dóvoz' izvaja se adjektiv 'dovózen, na, no' in iz njega sê drugotnim nastavkom 'ik' substantiv 'dovóznik' ne pa 'dovoznik'. Da je treba náglášati 'dovóznik', vidimo lahko iz drugih primerov. Vsakdo vé, da ima beseda 'bojnik' naglas na zadnjem zlogu, 'razbójnik' pa na predzadnjem. Od 'rázvod' imamo substantiv 'razvódnik' ne pa 'razvodnik'; nikdo ne reče žila 'odvodnica' nego 'odvódnica'. S tem, da se v takih besedah naglas nazaj pomika, zaznamenuje jezik zloženko, ker bi inače mogli misliti, da je beseda navadna primaknenka iz prepozicije in substantiva. 'Vódnik' in 'vódnica', 'bójnik' in 'bójnica', 'vóznik' in 'vóznica' so besede, ktere samo-

stalno ne rabijo z naglasom na drugem, odnosno na tretjem zlogu od zadaj, rabijo pa samostalno ,vodnik, vodnica, bojnik, voznik'.

Isto tako ne gre govoriti in pisati npr. ,razsódba' nego ,rázsod' ali ,razsódek', ne ,razsodnik', nego ,razsódnik'; ali pa se tvorijo imena z drugotnimi nastavki od imperfektivnega glagola npr. ,razsojevati, razsojevalec, razsojevanje, razsojevališče'. Adjektiv ,sodni' in ,sodnji' rabi v starej slovenščini, v srbsčini in tudi v narodnej slovenščini samo v zvezi z besedo ,dan' t. j. ,das jüngste Gericht'. Namesto ,sodni dvor' itd. pa bi trebalo govoriti in pisati ,sodbeni dvor' itd., ,sodniška služba, sodska medicina' itd.

,Zatožnik' in ,zatožnica' narodu nikjer ne rabita v pomenu ,Ankläger' in ,Anklägerin', nego samo ,tožnik' in ,tožnica'. Od glagolov, v katerih prepozicija nima drugega posla, kot da jih tvori perfektivnimi, ne stvarjajo se nomina agentis in actionis. ,obtóžnica' pa pomenja Anklageschrift.

Iz navedenega razloga so nespretno besede: ,dopisava' n. dopisavanje, ,izmera' Ausmass n. mera, ,izračun, obračun' n. račun, ,izselitev' n. selitev Auswanderung, kateri pomen ima nomen simplex ,selitev' vže sam, ,zaobljuba' n. obljuba, ,obrezatev' n. obrezavanje, ,zaprošnja' n. prošnja, ,občut' n. občutek, ,ugrabež' n. grabež, ,ugrižljaj' n. ugriz ali grižljaj, ,zamolčljivost' n. molčljivost, ,zasluh' Verhör n. zasluševanje itd., ,poplačilo' pomenja ,popolno plačilo' a za pojem ,Bezahlung' zadostuje plačilo.

Imena, izvedena iz prefiksovanih glagolov, ne zlagajo se zopet z imeni, nego kedar se tvorijo zloženke, katerih prvi del je ime, drugi del glagolska osnova, treba je vezati ime z osnovo neprefiksovanega glagola; torej ni dobro rečeno ,dvouprežna kola', nego ,dvoprežna kola', ne ,samoužig', nego ,samožig', ne ,samoumor', nego ,samo-mor', ne ,vodoodvod', nego ,odvod vode'. Jednako se ne vežeta dve prepoziciji, kateri imata skoro isto značenje, npr. ,zaužig' n. za-žig ali užig, ,naopomin' n. na-pomin ali opomin itd.

Primak-
nenke.

Imenske
primak-
nenke.

Druga velika vrsta zloženih besedij so **nedovršene zloženke ali primaknenke**. Besede, katere imajo same za sebe gramatski pomen, se vežejo v jedno celoto. Takih besedij razlikujemo štiri razrede. V prvi razred spadajo besede, v katerih so zvezana imena. Takih besedij ima slovenščina malo, npr. ,mož-beseda, mojster-skaza, kljuka-nos, figa-mož'. Ako odštejemo malo čislo izjem, katerim ne vemo zákona, značijo ta imena: 1.) osebe in stvari, o katerih govore narodne pravljice, bajke in pesni. npr. ,laket-brada, pedenj-človek, žar-ptica (ruski), klin-čorba (srbski),

pogan-divča (malor.)'; 2.) take primaknenke tvorijo ime kakej stvari, npr. ,Okic-grad, Šar-planina, vazda-živ (srb.) sedum maius, dan-i-noč (srb.) viola tricolor, pekel-vice' Wucherblume, ,riž-kaša, češčena-si-marija, oče-naš'. Tako se piše: ,uredništvo Dom-in-sveta', ker je ,Dom-in-svet' ime nekim novinam. 3.) S primaknenkami tvorijo se šaljiva imena, npr. ,Šaren-gača' (srbski) ,človek v pisanih hlačah'. Navadna so lastna imena, pred katerimi stoji kak substantiv, ki znači sorodstvo ali dostojanstvo ali dobo. Taki priimki pa se tako tesno spojé z lastnim imenom, da nam oddeljeno niti ne rabijo. Npr. ,Don-Kišot, mojster-skaza'. Tako rabijo hrvaščini besede ,fra', npr. ,Fra-Dane', ter ,beg' in ,aga', ki se zapostavljata, npr. ,Pilipović-beg, Čengić-aga'. V novejši slovenščini prodrla je navada, da se tako primikajo tudi naslovi in krstna imena, ktera niso šaljiva ali vsaj zaupna, ter se piše in govori ,Doktor Valentin Zarnikovi spisi' namesto pravičnega Spisi doktorja Valentina Zarnika. Ako pa se ne moremo rešiti te tuje razvade, potem bi seveda morali pisati ,Doktorvalentin-zarnikovi spisi' ali pa vsaj ,Doktor-Valentin-Zarnikovi spisi', kakor pišejo take primaknenke tudi drugi narodje, npr. Francozi: ,Père-Lachaise, Paul Leroy-Beaulieu, Notre-dame-de-Nazareth'. Da bi pa razlikovali govor od pisma, ter sicer pravilno govorili ,Doktorja Valentina Zarnika spisi', pisali pa ,Dr. V. Zarnikovi spisi', kakor se je nasvetovalo, je preveč naivna misel, nego da bi jo smeli resno zmatrati.

Take primaknenke sêstavljene so često iz tujih besedij, kterih slovenščina ne sklanja; npr. ,tarok-kvarte, tobak-opalda'. Primaknenkam prištevati gre tudi neskloniye sêstavljenke iz vlastnih imen, npr. ,Cesta Rudolfovo-Karlovec' n. Cesta med Rudolfovom in Karlovcem. ,Pravda Kolnik-Črné' n. pravda Kolnikova proti Črnétu itd. ,Janežič-Bartlov besednjak' n. besednjak Janežiča in Bartla ali Janežičev besednjak, popravljen od Bartla ali nekako slično. Ta način krajsanja je svojstvu slovenskega jezika povsem protiven.

Pri spojenkah te vrste izgubi prvi del vedno vokalski končaj, npr. ,rim-papa' t. j. rimski papež n. ,*rimъ-papa', ,šaren-gača' n. ,*šarene-gače'. Pa tudi drugi del pogostoma ne ohranja svojega oblika, nego se izpreminja. Ker slovenščina nima takih primerov, navajamo nekoliko srbskih. Tako se pravi ,gvozden-zuba' (neka pošast, s ktero plašijo predice) n. ,gvozden zub' (t. j. železen zôb), ,šarén-trba' (psovka, s ktero rak žabo nazivlje) n. ,šaren trebuh'. Tu je zahteval spol one stvari, ktero primaknenka

znači, da se je drugi del promenil. — Primakneno pišejo se tudi mnoge besede, v katerih je prvi del genitiv imena, npr. ,častilakomen'. Ta imena so večinoma prosti prevod iz nemščine. Da so samo neopravičene primaknenke, vidi se iz tega, da se ne morejo pojedini deli skupno pisati, ako stopi pred substantiv kak atribut, npr. ,vse časti vreden' ne pa ,vse častivreden'. Poleg tega dajo se taki izrazi večinoma zameniti s pristnimi domačimi. Tako je treba reči npr. čestitljiv ali pa časti vreden, ne pa ,častivreden'; pobožnost ne pa ,bogaboječnost (Gottesfürchtigkeit), bojevit in bojevitost ne pa ,bojaželjen' in ,bojaželjnost', pohvalen, ne pa ,hvalevreden', čudovit in ne ,čudapoln', trudovit in ne ,trudapoln' itd.

Kakšne čudne izrodke si prisvajamo iz nemščine, vidi se iz primaknenke ,dobroklic' n. glasno priznanje, ki je prevedena iz nemške ,Bravoruf'.

Kakor imena z imeni, spajajo pa se tudi imena z adverbi in adverbijalnimi izrazi, npr. ,povsodi-pričujočnost, v-boga-ime, v-nebo-hod, v-nebo-vzetje, Pod-vrbo-smuk, nima-nič, a-be-ce-da' itd. Tudi taka imena večinoma ne ohranjajo prvotnega značenja, nego so postala ali imena kakej stvari, kakor npr. ,vbogajme', kar znači ,mili dar', ,vnebohod', kar je ime nekemu prazniku, ali pa so šaljiva imena npr. ,nimanič', kar pomenja siromaka. Nadejati se je, da književniki ne bodo stvarjali takih besedij brez skrajne potrebe. Prav po nepotrebnem izposodili so si nekteri književniki iz hrvaščine primaknenko ,imendan', ki je prosti prevod nemške besede ,Namenstag' (ako ni ,imenen dan'). Ves naš narod pravi temu dnevu ,god', pa i Srbi imajo zanj besedo ,godovno' (Vuk. R. 91); beseda ,god' pa pomenja v njih ,veliki praznik' (Vuk. R. 91).

Primaknenke, sestavljene iz čestice in imen.

V drugi razred primaknenk spadajo one sestavljenke, v katerih je prvi del kaka **čestica** (particula), drugi pa kako **imé**. Taka čestica je nikalnica ,ne'. Isto nikalnico zamenjuje v sanskrtščini čestica ,an', v grščini ,*an* (α)', v latinščini ,in', v nemščini ,un'. Besede zložene s to čestico ne značijo, da nedostaje onega, kar ime znamenjuje, nego značijo nekaj protivnega onemu, kar ime izraža. Tako npr. ,nesmrten' ne znači samo ,ne smrten' nego naravnost isto, kar ,vekovit'. Tako je ,nezdrav = bolan, nekaj = slab, ,nelep = grd, nemôder = tîp, nečast = sramota, nemoč = slabost, neprijatelj = sovražnik' itd.

Razven nikalnice ,ne', tvorijo se primaknenke tudi s prepozicijami. Prepozicije zlagajo se, kakor smo vže povedali v

značenji pravih prepozicij v prepozicijske zloženke, npr. ,po-glavje‘, kot prefiksi pa z glagoli, npr. ,pojesti‘. Nekatere prepozicije pa se vežejo tudi **adverbijalno**. Take prepozicije so: ,brez, na, ob = o, po = pa, pod, pra, prě, pri, pro, raz, so, s, u, za‘. Od teh prepozicij ,bez, raz‘ in ,u‘ v novejši slovenščini kot adverbi ne rabijo, pač pa v drugih slovanskih jezikih. Iz primerov, ktere hočemo navesti, pričeli se bomo, da ostale prepozicije primakneme značijo neko ,mero‘. ,Na, ob, pod, pri, pro, za‘ pomanjšujejo značenje imena, ,prě‘ in včasih ,u‘ umnožujeta značenje imensko, ,po, pa‘ in ,so‘ značijo, da je kaj nepristno, ,pra‘ naznanja veliko starost. Npr. ,nagluh‘ je oni, ki ni popolnoma gluha, ,nakriv, nakisel‘ znači ,nekoliko kriv, kisel‘, ,obližnji‘ je oni, ki je precej blizu, ,omalen‘ znači ne zadosti velikega, ,podmolkel, zamolkel‘ je oni, ki ni popolnoma ,*molkel‘, ,prisladek‘ = nekoliko sladek, ,prosed‘ = semicanus, ,pasterka‘ iz ,pažiti‘, znači hčer, ali ne pravo, ,posinek‘ Stiefsohn, ,poturica‘ Aftertürke, ,podolgovat‘ länglich, ,sôpraznik‘ je mali praznik, ,sôknežica‘ (srbski) = ,ki se zove knez, a ni pravi‘. V besedah ,prelep, preblag, premraz‘ itd. znači prepozicija veliko mero, ,pradeh‘ je ,Urahn‘, ,prastar‘ je ,uralt‘. Prepozicije kot adverbi spajajo se navadno z adjektivi, le malo njih veže se tudi s substantivi, pa potem dobivajo poslednji često tako končnico, da jih loči od navadnega substantiva, npr. ,po-bratim, pa-toka‘ itd. — ,Pa, pra‘ in ,so‘ imajo včasih isto značenje v primaknenkah in v zloženkah, ter je potem težko ločiti, ktere besede so zloženke, ktere primaknenke.

Iz tujega tvorila pa so besede, v kterih je prvi del prepozicija v značenji prepozicije, drugi pa je kak gotov substantiv. Te besede postale so brez izjeme v književnem jeziku in vidi jim se na prvi mah tuji izvor. To so substantivi zloženi s prepozicijami: ,med, nad, pod, pred, proti, raz, sô‘. Taka imena niso posesivna kompozita, ker nimajo posebne končnice, pa tudi niso imena izvedena iz prefiksovanih glagolov. Beseda ,podnajem‘ ni izvedena iz glagola ,podnajeti‘, ki niti ne rabi, nego je primaknenka iz substantiva ,najem‘, pred kterim stoji prepozicija ,pod‘. — Obe besedi ohranita vsaka svoje značenje, v pravih zloženkah pa se značenje prepozicije stopi s značenjem drugega dela. Namesto teh, slovenščini protivnih zvez, trebalo bi pomen prvega dela, rekše prepozicije, izraziti s kakim atributom, včasih s celim staykom, včasih pa ga celo ni treba izraziti. Tako strašijo v knjigi besede sestavljene s prepozicijami:

med' npr. medigra' n. vmesna igra, medprašanje' n. postransko vprašanje, medvladar' n. začasni vladar, medoblast' n. posredovalna oblast, medstavek' n. srednji stavek itd.

nad' npr. naddavkar' n. vrhovni ali glavni davkar, nadoblast' n. vrhovna oblast, nadškof' n. veliki škof, nadžupan' n. veliki župan, nadporočnik' n. prvi poročnik (prim. fr. premier lieutenant, it. primo tenente), nadlaket, nadkomolec' n. gorenji lakot, gorenji komolec, nadstavek' n. prvi stavek, nadsodnik' n. višji sodnik (prim. fr. juge supérieur), nadrubež' n. pregledna rubež itd.

pod' npr. podadmiral' n. mali admiral ali admiralov namestnik, podzdravnik' n. nižji zdravnik, podzid' n. spodnji zid, pododeja' n. spodnja odeja, podlovec' n. malilovec, podporočstvo' n. drugo, nadomestilno poročstvo, podnajem' n. drugotni najem, pododbor' n. ožji odbor itd.

pred' npr. preddvor' n. preddvorje ali prednji dvor, predstraža' n. prednja straža, predskušnja' n. pripravljalna skušnja, predtelovadec' n. prvi telovadec (pa tudi beseda telovadec' je zlo skrpana n. gimnastik), predbolesti' n. prve bolesi, predznak' n. znak brez kakega atributa, predznamenje' n. prvo znamenje, predpogoj' n. prvotni, prvi pogoj, predpravica' n. posebna pravica, predplačilo' n. naprejšnje plačilo, prednaznanilo' n. začasno naznanilo itd.

proti' npr. protinamera' n. protivna namera, protizapoved' n. promena zapovedi, protipohod' n. vračanje pohoda, protidokaz' n. protivni dokaz, protikralj' n. kralj protivne stranke, protiglas' Gegenstimme n. drugi glas, protibramba' n. obramba. (Gegengruss je odzdrav, Gegenschein povratna priznanica, Gegenbürge drugi jemec itd.) protiključ' n. drugi ključ, protiruski' n. protiven Rusom itd.

raz' npr. razkralj' n. bivši, nekdanji kralj. Srbski raspop' izvajati je od raspopiti'.

so' npr. sostarejšina' n. drugi starejšina, sopodpis' n. drugi podpis, sovaruh' n. drugi ali skupni varuh, sopesest' n. skupna posest, sozarotnik' n. deležnik zarote, sodedič' n. drugi, postranski dedič, sošolec' n. šolski drug, sodelalec' n. pomočnik, somolilec, sobrat, sodržavljan' n. jednostavnih molilec, brat, državljan,

kakor se latinski ne pravi ‚concivis‘, nego samo ‚civis‘. Ako vže treba tačno izraziti ono, kar znamenuje nemški ‚mit‘, tedaj se pristavi besedam kak atribut, ali pa se izraža s celim stavkom, np. ‚somolilci = oni, ki skupno molijo‘, ‚sodržavljani = članovi iste države‘ itd.

Kdor bi hotel ugovarjati, da se v národu nahajajo imena, kakor ‚Nabrežina, Preddvor, Podgora, Čezsoča‘ itd., ktera so sestavljena iz prepozicije in gotovega substantiva, ta naj pomisli, da so to nomina propria, t. j. imena, ki značijo ime nekej stvari.

Tretji razred primaknenk so tiste besede, ki so sestavljene iz imperativa in kakega imena. Razlikujejo se te spojenke od ostalih primaknenk in pravih zloženek s tem, da je beseda, ktera se ima določiti, na prvem mestu, ona pa, ktera določuje, na drugem. Pri ostalih je določilka na prvem, določenka na drugem mestu. Npr. v besedi ‚gaziblato‘ je glavna beseda imperativ glagola ‚gaziti‘ in ta imperativ ima pri sebi določilo ‚blato‘. Kakor se pri imenskih primaknenkah često menja drugi del zato, da ugotovi značenju svojemu, tako se menja pri primaknenkah, postalih iz imperativa in imena, drugi del zato, da dobode oblik nominativa in da ugaja spolu one stvari, ktero znači. Tako npr. postala je beseda ‚potrihiš‘ iz ‚*potri-hišo, ‚Gazivoda‘ (nomen proprium) iz ‚*gazi-vodo‘, ‚nazovisestra‘ t. j. neprava sestra, iz ‚*nazovi-sestro‘, ‚nadriknjiga‘ t. j. polovičarski učenjak iz ‚*nadri-knjigo‘. Takih imen srednjega spola pa jezik ne trpi, nego samo imena moškega in ženskega spola. Često promenna se pa tudi konečni vokal imperativa s kakim drugim vokalom, kar gre pripisovati tvorni moči analogije. Tako npr. stoji ‚tresoglav‘ namesto ‚tresi-glav(o)‘, ‚vrtoglav‘ n. ‚vrtiglavo‘, ‚netopir‘ (metopir) n. ‚meti-pir‘. V teh primerih zamenil je vokal ‚o‘ imperativov vokal ‚i‘, ker je ta vokal prevladal v pravi kompoziciji, kar smo na dotičnem mestu povedali.

Druga beseda je v primaknenkah tega razreda ali subjekt ali pa objekt imperativu. 1.) Druga beseda je prvej subjekt, ako je glagol neprehoden, npr. ‚smrdokavra‘ nam. ‚smrdikavra‘. Primeri iz srbsčine: ‚smrdipotok, skočivuk (t. j. skočivolk), letipas (t. j. leti-pes). — Drugi del primaknenke more se tudi misliti, da je postal iz vokativa. 2.) Druga beseda je prvej objekt, ako je glagol prehoden, npr. ‚gaziblato, gladibrk, kažipot, pecirep, palipuška, smičiklas, hlapimuha (brbljavec), izpičutura, pamtivek‘ itd. Lastna imena so: ‚Berislav, Vladimir‘ itd.

Iz navedenih primerov je videti, da primaknenke tega razreda značijo ali kako lastno ime np. ‚Vladivoj‘, ali pa ime kakej

Primaknenke iz imperativa in imena.

stvari, npr. ,kažipot' Zeigefinger; ostale primaknenke pa se iz šale in podsmeha upotrebljavajo. Tako so iz šaljivih nadimkov postala tudi vlastna imena, npr. srbski ,Pušibrk, Smičiklas, Pecirep' itd. Take primaknenke zovejo se stavkovne kompozicije. Razven primaknenk iz imperativa in imena, pa nahajamo tudi še take, ki so sestavljene iz celih stavkov, npr. „to je pravi, ne-bodi-ga-treba“, ,ne-pridi-pravi, bolje je ,drži-ga' nego ,lovi-ga' itd.

Primak-
nenke iz
različnih
besedij.

V četrti razred spadajo slednjič primaknenke, ki so sestavljene iz različnih drugih besedij. Take besede so npr. 1.) števnik. Iz stsl. jedinъ na desete' postal je nsl. števnik ,enajst'. 2.) Zamki, npr. ,nikdo' iz ,ni + kdo', ,teden' iz ,tъ + žde + dъnъ, ne + go, kdor = kdo + že', 3.) čestice, npr. ,včkoma + j (j' je pronomen demonstrativum), tukaj = tu + kaj, zdaj + ci, kajti = kaj + ti; kot = *kako + ti = *kaoti = *kôti = kot, onile = oni + le (le = glej), kjerkoli = kjer + koli'. Posebno veliko je število adverbiv in nepravih prepozicij, ki so sestavljene iz prepozicij in imenskih sklonov, npr. ,zmirom = z + mirom, dosta = do + sita, zavoljo = za + voljo, poleg = po dъgu, vpričo = vъ + pritičo, namesto = na + mesto in namesti = na mēstě, ta + kraj, on + stran, vsled = vъ + sled, zbog = vъzъ + bokъ, kljubu = k + ljubû, kvišku = k + višku, kmalu = k + malû, potēm = po + tem, sinoči = sъ + noči, zjutraj = z + jutra + j' itd. Semkaj spadajo tudi zloženke, v katerih je spojeno več prepozicij, npr. ,izza, izpred, iznad, izpod, izmed, počrez, poprčk'. ,Morebiti = more biti'.

Zajedno pišejo se take besede 1.) ako jeden del ni več živa beseda, npr. ,izenada', kajti v tej spojenki je drugi del beseda ,nenad', ki več ne rabi, 2.) ako je jeden del žive besede tako promenjen, da ne rabi sam za sebe, pr. ,bojda', iz ,bajôda' di cunt, ferunt, 3.) ako je primaknenka rekcija ali konstrukcija, ki ni več po denašnji gramatiki, npr. dva krat n. ,dva krata', on dan n. ,oni dan', obadva, obadveh n. ,obeh dveh', dve sto, tristo, petsto n. ,dve sti, tri sta, pet set'.

Kakor se iz pravih zloženki izvajajo z različnimi nastavki izvedenke, tako se dogaja isto s primaknenkami. Npr. 1.) ,mnogoznalica' multiscius; ,polturak' nummus polonicus iz ,poltora' t. j. ,polъ vъtora'; 2.) ,nesitnež' iz ,nesit', ,nesramnež' iz ,nesramen', ,nedelja' iz ,*ne-delo', ,pobratim' iz ,*pobrat', ,soludnik' stultus iz ,sôlud'; 3.) ,vijoglavka' iz ,vijoglav', ,tresorepka' iz ,tresorep', ,vrtoglavica' iz ,vrtoglav', ,ljubosumen' iz ,*ljubosum' (n. ,ljubisum'); 4.) ,sinočni, zjutrajšnji'.

R. Perušek.

SCHULNACHRICHTEN.

I.

Personalstand des Lehrkörpers und Lehrfächervertheilung.

Am Schlusse des Schuljahres bestand der Lehrkörper aus folgenden Mitgliedern:

A. Für die obligaten Lehrfächer:

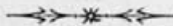
	Name und Charakter	Ordinarius in der Classe	Lehrfach und Classe	Wöchentliche Stundenzahl
1	Andreas Senekovič, Director und Bezirksschulinspector.	—	(I. Sem.) Physik VII. — Propädeutik VIII. (II. Sem. seit 17. März) Mathematik III. — Physik VII. — Propädeutik VIII.	(5) 8
2	P. Ladislaus Hrovat, Professor, Franciscaner-Ordens-Priester, Custos der Schülerbibliothek VIII. Rangclasse	—	Slovenisch H.—VIII.	15
3	Johann Polanec, Professor	IV.	Latein IV., VI. — Griechisch IV.	16
4	Leopold Koprivšek, Professor	III.	Latein III. — Griechisch III., V.	16
5	Anton Derganc, Professor	—	Dem k. k. Obergymnasium in Laibach zur Dienstleistung zuge- wiesen.	—
6	Valentin Ambrusch, Professor, Custos des naturhisto- rischen Cabinetes	—	(I. Sem.) Naturgeschichte I—III, V., VI. — Physik IV. — Mathema- tik I., III. (Im II. Sem. Krankheitshalber be- urlaubt.	(19) —
7	Nicodemus Donnemiller, Professor	VI.	Deutsch V.—VIII. — Geographie und Geschichte VI., VIII.	19
8	Franz Brežnik, Professor, Custos der Lehrer- bibliothek	V.	Latein V., VIII. — Griechisch VI.	16
9	Raimund Perušek, Professor	II.	Latein II. — Griechisch VII. — Deutsch II.	16

	Name und Charakter	Ordinarius in der Classe	Lehrfach und Classe	Wöchentliche Stundenzahl
10	Dr. Josef Marinko, Professor, Weltpriester u. Exhortator	—	Religion I.—VIII.	17
11	Ignaz Fajdiga, Professor, Custos des physikalischen Cabinetes	VIII.	Mathematik II., V.—VIII. — Physik VIII.	18
12	Johann Vrhovec, Professor	—	Geographie und Geschichte I.—V., VII.	20
13	Josef Sturm, Professor	—	(I. Sem.) Zeichnen I.—IV. — Mathe- matik IV. (Im II. Sem. seit 17. März) Zeichnen I.—IV.	(18) 15
14	Dr. Laurenz Požar, wirkl. Gymn.-Lehrer	VII.	Latein VII. — Deutsch III., IV. — Slovenisch I. — Propädeutik VII.	17
15	Karl Šega, wirkl. Gymn.-Lehrer	I.	Latein I. — Griechisch VIII. — Deutsch I.	17
16	Franz Jeraj, suppl. Gymn.-Lehrer	—	(Im 2. Sem. seit 17. März) Natur- geschichte I., II., V., VI. — Mathe- matik I., IV. — Physik III., IV.	19

B. Für die nicht obligaten Lehrfächer:

- 17) **Gesang** für Schüler des ganzen Gymnasiums in zwei Abtheilungen
4 St. wöchentlich lehrte **P. Hugolin Sattner**, Definitor und Vicär des
Franciscaner-Conventes.
- 18) **Kalligraphie** für Schüler der 1. und 2. Classe in einer Abtheilung
2 St. wöchentlich lehrte Professor **Josef Sturm**.
- 19) **Turnen** für Schüler des ganzen Gymnasiums in 3 Abtheilungen 6 St.
wöchentlich lehrte **Ignaz Klinc**, k. k. Hauptsteueramts-Adjunct.
- 20) **Zeichnen** für Schüler der Obergymnasiums 2 St. wöchentlich lehrte
Professor **Josef Sturm**.

Gymnasialdiener: **Franz Učak**.

II.

Lehrverfassung.

Der Lectionsplan für die obligaten Lehrfächer schliesst sich im wesentlichen an den allgemeinen gesetzlichen Lehrplan (Minist.-Vdg. vom 26. Mai 1884 Z. 10.128) an. Speciell normiert der hohe Minist.-Erl. vom 28. Juni 1878 Z. 434, dass für das Gymnasium in Rudolfswert auch nach dessen Umbildung aus einem Realgymnasium in ein reines Gymnasium der Zeichenunterricht an den vier unteren Classen einen obligaten Lehrgegenstand zu bilden und für denselben der in der h. Minist.-Vdg. vom 9. August 1873 Z. 6708 für Realgymnasien festgestellte Lehrplan zu gelten habe.

Weiters wurde mit dem h. Minist.-Erl. vom 18. März 1882 Z. 19.277 ex 1881 bestimmt, dass das Slovenische als Muttersprache bei jenen Schülern, welche bei dem Eintritte in die Gymnasialstudien als Slovenen vorgeführt werden, als ein obligater Lehrgegenstand zu betrachten sei.

Betreffend die Unterrichtssprache wurden mit h. Unt.-Minist.-Erl. vom 22. Juli 1882 Z. 10.820 nachstehende Normen erlassen:

- a) In der I. und II. Classe ist das Slovenische die Unterrichtssprache für alle Lehrgegenstände mit theilweiser Ausnahme des deutschen Sprachfaches; auf letzteres entfallen 4 wöchentliche Lehrstunden.
- b) In der III. und IV. Classe ist das Deutsche die Unterrichtssprache für die Lehrgegenstände „Deutsch“ und „Griechisch“. Bei den Uebersetzungen aus Cäsar in der IV. Classe kann neben der slovenischen auch die deutsche Sprache in Anwendung kommen. Wöchentliche Stundenzahl für das Deutsche in der III. Classe 3, in der IV. Classe 4.
- c) In den relativ-obligaten oder freien Lehrfächern ist die Unterrichtssprache (mit Ausnahme des Gesanges) die deutsche, die Terminologie überhaupt in beiden Sprachen zu geben.

Am Obergymnasium bildet das Deutsche die Unterrichtssprache für alle Gegenstände mit Ausnahme des „Slovenisch“, bei welchem gemäss den Bestimmungen des h. Minist.-Erl. vom 20. September 1873 Z. 8172 dieses selbst zur Anwendung kommt.

a) Obligate Lehrgegenstände.

I. Classe.

Religion, 2 Stunden: Katholischer Katechismus. Vom Glauben, von den Geboten, Sacramenten und Sacramentalien.

Latein, 8 Stunden: Formenlehre der wichtigsten regelmässigen Flexionen, eingeübt an lat.-slov. und slov.-lat. Uebersetzungsbeispielen aus dem

Übungsbuche, später häusliches Aufschreiben der in der Schule durchgenommenen Uebersetzungen. — Memorieren der Paradigmen und Vocabeln. — Wöchentlich 1 Composition von $\frac{1}{2}$ Stunde, später kleine Hausaufgaben.

Deutsch, 4 Stunden: Einübungen der Formenlehre an deutsch-slovenischen und slovenisch-deutschen Uebersetzungsbeispielen. Die Lehre vom einfachen und bekleideten Satze. — Lesen, Sprechen, Memorieren und Vortragen von Lesestücken. — I. Semester: Orthographische Uebungen jede Woche. — II. Semester: Orthographische Uebungen jede zweite Woche; Aufsätze, monatlich zwei, abwechselnd Schul- und Hausarbeiten.

Slovenisch, 3 Stunden: Regelmässige Formenlehre. — Der einfache, bekleidete und einfach zusammengesetzte Satz. — Lesen, Sprechen, Vortragen. — Alle 14 Tage ein schriftlicher Aufsatz erzählenden oder erzählend-beschreibenden Inhaltes.

Geographie, 3 Stunden: Elementarkenntnisse aus der allgemeinen und politischen Geographie. Einüben im Kartenlesen und Kartenzeichnen.

Mathematik, 3 Stunden: abwechselnd Arithmetik und Geometrie. *Arithmetik*: das dekadische Zahlensystem. Die vier Species mit ganzen, benannten und unbenannten Zahlen. Theilbarkeit der Zahlen. Gemeine und Decimalbrüche. Das Rechnen mit mehrfach benannten Zahlen. — *Geometrische Anschauungslehre*: Gerade, Kreislinie, Winkel, Parallele. Das Dreieck mit Ausschluss der Congruenzsätze. Die fundamentalen Constructionsaufgaben. — In jeder Conferenzperiode eine schriftliche Schularbeit, zuweilen eine Hausaufgabe.

Naturgeschichte, 2 Stunden: Anschauungsunterricht. (I. Sem.) Thierreich: Säugethiere, dann einige Formen aus der Abtheilung der Weich- und Strahlthiere. — (II. Sem.) Gliederthiere mit Bevorzugung der Insecten.

Zeichnen, 4 Stunden: Zeichnen ebener, gerader und krummliniger geometrischer Gebilde und geometrischer Ornamente aus freier Hand nach Tafelzeichnungen mit kurzen passenden Erklärungen.

II. Classe.

Religion, 2 Stunden. Liturgik: Katholischer Cultus, kirchliche Personen, Orden, Geräte, Handlungen und Zeiten.

Latein, 8 Stunden: Ergänzung der Formenlehre durch Hinzufügung der selteneren und unregelmässigen Flexionsformen, eingeübt wie in der I. Classe. Erweiterung der syntaktischen Formen. Accus. cum inf. und ablat. absol. — Memorieren wie in der I. Classe, später häusliches Präparieren. — Monatlich drei Compositionen mit halb- bis dreiertelstündiger Arbeitszeit und ein Pensum.

Deutsch, 4 Stunden: Ergänzung der Formenlehre. Der zusammengesetzte und zusammengesetzte Satz. Interpuktionsübungen. Orthogra-

phische Dictate. — Lesen, Sprechen, Memorieren und Vortragen poetischer und prosaischer Lesestücke. — Monatlich drei Arbeiten, abwechselnd Schul- und Hausaufgaben.

Slovenisch, 2 Stunden: Ergänzung der Formenlehre. Ausführliche Behandlung des Verbuns. Der zusammengesetzte und abgekürzte Satz. Interpunktionslehre. — Lesen, Memorieren, Vortragen. — Schul- und Hausaufgaben wie in der I. Classe.

Geographie und Geschichte, 4 Stunden. *Geographie*: Fortsetzung der mathematischen Geographie (Breitenlagen). Specielle Geographie Asiens und Afrika's in topographischer und physikalischer Hinsicht, Verkehrsleben und Culturzustand der Völker. Allgemeine Uebersicht Europa's. Specielle Geographie von Süd- und Westeuropa. (2 Stunden.) — *Geschichte*: Uebersichtliche Darstellung der Geschichte des Alterthums, hauptsächlich der Griechen und Römer, mit besonderer Berücksichtigung des biographischen und sagengeschichtlichen Elementes. (2 Stunden.)

Mathematik, 3 Stunden: Vertheilung wie in der I. Classe. *Arithmetik*: Abgekürzte Multiplication und Division. Verhältnisse. Proportionen. Einfache Regeldetri. Mass- und Gewichtskunde. Procent-, Zins- und Discontrechnung. — *Geometrie*: Congruenz der Dreiecke und Anwendungen. Eigenschaften des Kreises, der Vier- und Vielecke. — Aufgaben wie in der I. Classe.

Naturgeschichte, 2 Stunden. Anschauungsunterricht. (I. Semester.) *Thierreich*: Vögel, Reptilien, Amphibien und Fische in passender Auswahl. — (II. Semester.) *Pflanzenreich*: Beobachtung und Beschreibung einer Anzahl von Samenpflanzen verschiedener Ordnungen mit Einbeziehung einiger Sporenpflanzen.

Zeichnen, 4 Stunden: Zeichnen räumlicher geometrischer Gebilde mit Anwendung der Perspective nach Draht- und Holzmodellen. — Schattenconstruction. Elemente des Flachornamentes nach Vorzeichnungen auf der Tafel.

III. Classe.

Religion, 2 Stunden: Biblische Geschichte des alten Bundes von der Urgeschichte bis auf Christus.

Latein, 6 Stunden. *Grammatik*: (3 St.): Lehre von der Congruenz, vom Gebrauche der Casus und der Präpositionen. — *Lecture* (3 St.) aus Cornelius Nepos. — Präparation. — Alle 14 Tage eine Composition von einer ganzen Stunde, alle drei Wochen ein Pensum.

Griechisch, 5 Stunden: Regelmässige Formenlehre mit Ausschluss der Verba auf μ . Deutsch-griechische und griechisch-deutsche Uebersetzungen aus dem Uebungsbuche. Memorieren der Vocabeln. Präpara-

tion. Von der zweiten Hälfte des ersten Semesters angefangen alle 14 Tage eine schriftliche Arbeit, abwechselnd Compositionen und Pensa.

Deutsch, 3 Stunden. *Grammatik*: Systematischer Unterricht in der Formen- und Casuslehre mit Berücksichtigung der Bedeutungslehre. *Lectüre* mit sachlichen und sprachlichen Erklärungen und Anmerkungen und besonderer Beachtung der stilistischen Seite. Memorieren. Vortragen. — Monatlich zwei Aufsätze, abwechselnd Schul- und Hausarbeiten.

Slovenisch, 3 Stunden: Casuslehre, Satzverbindungen, Perioden, Präpositionen, Lesen, Vortragen. Schriftliche Arbeiten wie in der II. Classe (neben Reproductionsaufgaben auch solche von freier Bearbeitung nach vorheriger Besprechung in der Schule).

Geographie und Geschichte, 3 Stunden, abwechselnd Geographie und Geschichte. *Geographie*: Uebersicht der mathematischen Geographie. Vergleichende, specielle Geographie der übrigen Länder Europa's mit Ausschluss der österr.-ungarischen Monarchie. Specielle Geographie von Amerika und Australien. — *Geschichte*: Geschichte des Mittelalters mit besonderer Hervorhebung der Geschichte Oesterreichs.

Mathematik, 3 Stunden. Vertheilung wie in I. *Arithmetik*: Das Rechnen mit unvollständigen Zahlen. Die vier Grundoperationen in ganzen und gebrochenen allgemeinen Zahlen. Potenzieren. Ausziehen der Quadrat- und Kubikwurzel. — *Geometrie*: Längen- und Flächenmessung. Verwandlung und Theilung der Figuren. Flächengleichheit im rechtwinkligen Dreiecke. Aehnlichkeit geometrischer Gebilde. Construction und Beschreibung der Ellipse, Parabel und Hyperbel. — Aufgaben wie in I.

Naturwissenschaften, 2 Stunden. (I. Sem.) Anschauungsunterricht. *Mineralogie*: Beobachtung und Beschreibung der wichtigsten und verbreitetsten Mineralien und Hinweisung auf die gewöhnlichsten Gesteinformen. (II. Sem.) *Physik*: Allgemeine und besondere Eigenschaften der Körper. Wärmelehre. Chemische Grundbegriffe. Die wichtigeren Metalloide und ihre Verbindungen. Verbrennungsprocess.

Zeichnen, 4 Stunden: Uebungen im Ornamentzeichnen nach Vorzeichnungen auf der Tafel. Stilarten desselben. Das polychrome Ornament. Erklärung über Farbenharmonie. Fortsetzung des Modellzeichnens.

IV. Classe.

Religion, 2 Stunden: Biblische Geschichte des neuen Testaments. Uebersichtliche Geographie Palästina's.

Latein, 6 Stunden: *Grammatik* (2 oder 3 St.): Eigenthümlichkeiten im Gebrauche der Nomina und Pronomina. Tempus- und Moduslehre. Conjunctionen. Prosodie und Elemente der Metrik. — *Lectüre*: (4 oder 3 St.): Caesars bellum gallicum, mit Präparation. In der zweiten Hälfte

des II. Sem. wöchentlich 2 St. Auswahl aus Ovid's Chrestomathie. — Alle 14 Tage eine Composition von einer ganzen Stunde, alle drei Wochen ein Penum.

Griechisch, 4 Stunden: Wiederholung und Ergänzung der Formenlehre. Verba auf μ und Verba anomala. Hauptpunkte der Syntax. Uebersetzung aus dem Lesebuche. Memorieren der Vocabeln. Präparation. Alle 14 Tage eine schriftliche Arbeit, abwechselnd Compositionen und Pensa.

Deutsch, 4 Stunden: Systematischer Unterricht in der Syntax des zusammengesetzten Satzes und der Periode. Grundzüge der Metrik. Lectüre, Memorieren. Vortragen und schriftliche Arbeiten wie in der III. Cl.

Slovenisch, 2 Stunden: Tempus- und Moduslehre. Periode. Wortbildung. Metrik. Lesen, Vortragen wie in III. — Alle 14 Tage ein schriftlicher Aufsatz wie in der III. Cl.

Geographie und Geschichte, 4 Stunden: (I. Semester) Geschichte der Neuzeit mit besonderer Rücksicht auf Oesterreich-Ungarn. — (II. Sem.) Specielle Geographie von Oesterreich-Ungarn mit besonderer Rücksicht auf die Geschichte und Geographie des engeren Heimatlandes Krain.

Mathematik, 3 Stunden, Vertheilung wie in I. *Arithmetik*: Zusammengesetzte Regeldetrie, Kettensatz. Zinseszinsenrechnung. Gleichungen mit einer und mehreren Unbekannten. — *Geometrische Anschauungslehre*: Stereometrie. Gegenseitige Lage von Geraden und Ebenen. Körperliche Ecke. Hauptarten der Körper. Oberflächen- und Rauminhaltsberechnung. — Aufgaben wie in I.

Physik, 3 Stunden: Experimentalphysik. Statik und Dynamik; Magnetismus und Elektrizität; Akustik, Optik und strahlende Wärme.

Zeichnen, 3 Stunden: Studien nach schwierigeren ornamentalen Musterblättern. Zeichnen nach Gypsmodellen. Aufnahme der menschlichen Figur in den Kreis der Uebungen. Gedächtniszeichnungen wie auch fortgesetzte perspectivische Darstellungen geeigneter Objecte.

V. Classe.

Religion, 2 Stunden: Christkatholische Apologetik.

Latein, 6 Stunden: *Lectüre* (5 St.): (I. Semester.) Livius I. und XXI. Buch. — (II. Semester.) Fortsetzung aus Livius und Ovid u. zw. eine Auswahl vornehmlich aus den Methamorphosen und Fasti. — *Grammatisch-stilistische Uebungen*. (1 Stunde.) — Alle 4 Wochen eine Composition und ein Penum.

Griechisch, 5 Stunden. *Lectüre* (4 St.): (I. Semester.) Xenophon Auswahl nach Schenkls Chrestomathie. — (II. Semester.) Homer's Ilias, daneben — eine Stunde wöchentlich — Fortsetzung der Lectüre aus

Xenophon. — Präparation. Memorieren von Vocabeln und einiger Stellen aus der Ilias. — *Grammatik* (1 Stunde). — Alle 4 Wochen eine schriftliche Arbeit.

Deutsch, 3 Stunden. *Grammatik* (alle 14 Tage 1 Stunde). Lautlehre: Umlaut, Brechung, Ablaut. Wortbildung. — *Lectüre* mit besonderer Rücksicht auf die Charakteristik der epischen, lyrischen und didaktischen Dichtungsgattung. Memorieren, Vortragen. — *Aufsätze*: Zwei im Monate, abwechselnd Schul- und Hausarbeiten.

Slovenisch, 2 Stunden: *Lectüre* von Musterstücken aus der neueren Literatur mit sachlicher und sprachlicher Erklärung. Erklärung der Tropen und Figuren. Ergänzung der Metrik. Epische Poesie und ihre Arten. Repetition der Formenlehre. Vortragsübungen. Alle 3—4 Wochen eine schriftliche Arbeit.

Geographie und Geschichte, 3 Stunden: Geschichte des Alterthums bis zur Unterwerfung Italiens unter Rom, mit steter Berücksichtigung der Geographie und Hervorhebung der Culturgeschichte.

Mathematik, 4 Stunden. *Arithmetik* (2 St.): Die vier Grundoperationen. Allgemeine Eigenschaften und Theilbarkeit der Zahlen. Negative und gebrochene Zahlen. Verhältnisse und Proportionen. Gleichungen des ersten Grades mit einer und mehreren Unbekannten. — *Geometrie*: (2 St.) Planimetrie. — In jeder Conferenzperiode eine Schularbeit, zuweilen ein Pensum.

Naturgeschichte, 2 Stunden. (I. Sem.) *Mineralogie*: Krystallographie. Systematische Betrachtung der wichtigsten Mineralien hinsichtlich der physikalisch-chemischen und sonstigen belehrenden Beziehungen. Die gewöhnlichen Felsarten und eine kurze entwicklungsgeschichtliche Skizze der Erde. (II. Sem.) *Botanik*: Charakterisierung der Gruppen und Ordnungen des Pflanzenreiches auf Grund des morphologischen und anatomischen Baues mit Berücksichtigung der Pflanzenphysiologie und Paläontologie.

VI. Classe.

Religion, 2 Stunden: Christkatholische Glaubenslehre.

Latein, 6 Stunden. *Lectüre* (5 St.): Sallust's Jugurtha. Ciceros I. catilin. Rede. Caesar's bellum civile. — Auswahl aus Vergil's Eclogen und einzelner Stellen der Georgica. Anfang der *Lectüre* der Aenaeis. Privatlectüre. — Präparation. — Grammatisch-stilistische Uebungen (1 St.) — Schriftliche Arbeiten wie in der IV.

Griechisch, 5 Stunden. *Lectüre*: (I. Semester.) Homer Ilias 12—17. (II. Sem.) Herodot (Auswahl aus den Parthien über die Perserkriege. — Alle 14 Tage eine Stunde Xenophon. — *Grammatik*: (1 St.). Präparation, Memorieren und schriftliche Arbeiten wie in der V. Cl.

Deutsch, 3 Stunden. Grammatik (alle 14 Tage 1 St.): Genealogie der germanischen Sprachen. Principien der Sprachbildung. — *Lectüre*: Classische Musterstücke nach dem Lesebuche (Klopstock, Lessing) mit besonderer Rücksicht auf die Charakteristik der stilistischen Form. — *Literaturgeschichte* bis zu den Stürmern. — Alle 3 Wochen abwechselnd eine Haus- und eine Schularbeit.

Slovenisch, 2 Stunden: Fortsetzung der *Lectüre* im Anschluss an die V. Cl. Abschluss der epischen Poesie. Lyrik. Repetition der Syntax. Vortragsübungen. Aufsätze wie in der V. Cl.

Geographie und Geschichte, 4 Stunden: Schluss der Geschichte der Römer und der Geschichte des Mittelalters, mit eingehender Behandlung der Geschichte des Pabst- und Kaiserthums in gleicher Behandlungsweise wie in der V. Cl.

Mathematik, 3 Stunden. Vertheilung wie in der I. Cl. *Arithmetik*: Lehre von den Potenzen, Wurzeln und Logarithmen. Quadratische Gleichungen mit einer Unbekannten und ihre Anwendung auf die Geometrie. — *Geometrie*: (I. Sem.) Stereometrie. — (II. Sem.) Ebene Trigonometrie. Aufgaben wie in der V. Cl.

Naturgeschichte, 2 Stunden: Somatologie; Zoologie: Systematische Betrachtung der Wirbelthiere und der wichtigeren Gruppen der wirbellosen Thiere, nach morphologisch-anatomischen und entwicklungsgeschichtlichen Grundsätzen mit gelegentlicher Berücksichtigung vorweltlicher Formen.

VII. Classe.

Religion, 2 Stunden: Christkatholische Sittenlehre.

Latein, 5 Stunden. *Lectüre* (4 St.): Cicero: de imperio Cn. Pompei, Cato maior, pro Archia poeta (als Privatlectüre). — Fortsetzung der *Lectüre* von Vergil's Aeneis. Alles Uebrige wie in der V. Cl.

Griechisch, 4 Stunden. *Lectüre* (3 St.): Demosthenes, die 1., 2. und 3. olynthische Rede und über die Angelegenheiten im Chersones. (II. Sem.) Homer's Odyss., lib. 5, 9, 13. — Grammatisch-stilistische Uebungen (1 St.) — Alles Uebrige wie in der V. Cl.

Deutsch, 3 Stunden: *Lectüre* wie in der VI. (Herder, Göthe, Schiller). — *Literaturgeschichte* bis auf Schiller's Tod. — Redeübungen. — Aufsätze wie in der VI. Cl.

Slovenisch, 2 Stunden: *Lectüre* wie in der VI. Cl. Dramatische Poesie. — Altslovenische Laut- und Formenlehre. — Geschichte der neu-slovenischen Literatur. Redeübungen. — Aufsätze wie in der V. Cl.

Geographie und Geschichte, 3 Stunden: Geschichte der Neuzeit mit Berücksichtigung der inneren Entwicklung Europa's in politischer, religiöser, wirthschaftlicher, culturgeschichtlicher Hinsicht und der Geographie.

Mathematik, 3 Stunden: Vertheilung wie in der I. Cl. *Arithmetik*: Quadratische Gleichungen mit zwei Unbekannten und höhere Gleichungen, die auf quadratische zurückgeführt werden können. Progressionen. Zinseszinsen- und Rentenrechnung. Kettenbrüche. Diophantische Gleichungen I. Grades. Combinationslehre. Binomischer Lehrsatz. — *Geometrie*: Trigonometrische und goniometrische Aufgaben. Analytische Geometrie mit Einschluss der Kegelschnittslinien. — Aufgaben wie in der V. Cl.

Physik, 3 Stunden: Allgemeine Eigenschaften der Körper. Statik und Dynamik fester, tropfbar- und ausdehnungsamflüssiger Körper. Wärmelehre. Chemie.

Philosophische Propädeutik, 2 Stunden: Formale Logik.

VIII. Classe.

Religion, 3 Stunden: Kirchengeschichte.

Latein, 5 Stunden: *Lectüre*: (4 St.) Tacitus, Germania cap. 1—27. und zusammenhängende grössere Partien aus den Historien. — Horatius, Auswahl aus den Oden, Epoden, Satiren und Episteln. — Alles Uebrige wie in der V. Cl.

Griechisch, 5 Stunden: *Lectüre* (4 St.) (I. Sem.) Platon's Apologie, Protagoras (u. Kriton als Privatlectüre). — (II. Sem.) Sophokles Philoktet: Homer's Odyss. — Alles Uebrige wie in der V. Cl.

Deutsch, 3 Stunden: *Lectüre*: wie in der VII. Cl. (Göthe, Schiller, Lessing's Laokoon, Schiller's Abhandlung über naive und sentimentale Dichtung.) — *Literaturgeschichte* bis zu Göthe's Tode. Redeübungen. — Aufsätze wie in der VI. Cl. — In allen Oberclassen auch Privatlectüre.

Slovenisch, 2 Stunden: Fortsetzung der *Lectüre* im Anschlusse an die VII. Cl. — Fortsetzung der neuslovenischen Literatur. — Uebersicht der altslovenischen Literatur. — Redeübungen und Aufsätze wie in der VII. Classe.

Geographie und Geschichte, 3 Stunden. (I. Sem.): Geschichte der österreich.-ungar. Monarchie in ihrer weltgeschichtlichen Stellung unter gleichzeitiger Recapitulation der Beziehungen Oesterreich-Ungarns zu den anderen Staaten und Völkern; übersichtliche Darstellung der bedeutendsten Thatsachen aus der inneren Entwicklung des Kaiserstaates. — (II. Sem.): Oesterreichisch-ungarische Vaterlandskunde (2 St.) — Recapitulation der Hauptmomente der griech. und römisch. Geschichte. (1 St.).

Mathematik, 2 Stunden: Uebungen im Auflösen mathematischer Probleme. Wiederholung der wichtigsten Parthien des mathematischen Lehrstoffes. — Aufgaben wie in der V. Cl.

Physik, 3 Stunden: Magnetismus, Elektrizität; Wellenlehre, Akustik; Optik; Elemente der Astronomie.

Philosophische Propädeutik, 2 Stunden: Empirische Psychologie.

b) Freie Lehrgegenstände.

Gesang: I. Abtheilung, 2 Stunden: Erklärung des Stimmorgans, Verhaltensregeln beim Singen, Notenkenntnis, Takteintheilung, Tempo, Intervallübungen; Dur- und Molltonleiter, Regeln des Vortrages. Ein-, zwei- und dreistimmige Lieder. — II. Abtheilung, 2 Stunden: Wiederholung der Gesangstheorie mit besonderer Rücksicht auf die Regeln des Vortrages. Weltliche und kirchliche Lieder in vierstimmigen, gemischten und Männerchören.

Kalligraphie, 2 Stunden: Current- und Lateinschrift nach Greiner's Schreibmethode.

Turnen: 6 Stunden in drei Abtheilungen (Unter-, Mittel- und Oberstufe); Ordnungsübungen, Freiübungen, Marschieren und Laufen, Springen, Klettern, Geräthübungen, Ringspiele.

Zeichnen, 2 Stunden: Gesichts- und Kopfstudien nach geeigneten Gipsmodellen, fortgesetzte Uebungen im Ornamentzeichnen und freie Wiedergabe der Zeichnungsobjecte aus dem Gedächtnisse nach Massgabe der Zeit und der Fähigkeit des Schülers.

III.

Lehrbücher,

welche im Schuljahre 1889/90 dem Unterrichte in den obligaten Lehrfächern zugrunde gelegt wurden.

Religionslehre. I. Cl.: Lesar, mali katekizem. — II. Cl.: Lesar, liturgika. — III. IV. Cl.: Schuster, Zgodbe sv. pisma stare in nove za-veze. (Posl. Lesar.) — V.—VII. Cl.: Wappler: Lehrbuch der kathol. Religion für die oberen Cl. der Gymn. I.—III. Thl. — VIII. Cl.: Kaltner, Kirchengeschichte.

Lateinische Sprache. A) *Grammatik.* I.—IV. Cl.: Kermavner, lat. slovnica. — V.—VIII. Cl.: Schmidt, latein. Schulgrammatik. — B) *Uebungsbücher.* I. Cl.: Wiethaler, lat. vadbe. I. — II. Cl.: Wiethaler, lat. vadbe. II. — III. Cl.: Kermavner, vadbe v skladnji lat. I. — IV. Cl.: Kermavner, vadbe v skladnji lat. II. — V. VI. Cl.: Hauler, latein. Stilübungen. I. Thl. — VII. VIII. Cl.: Hauler, lat. Stilübungen. II. Thl. — C) *Classiker.* III. Cl.: Cornel. Nep. vitae, ed. Weidner. — IV. Cl.: Caesar, de bello gallico, ed. Pramner. IV. Cl.: P. Ovidii Nason. carm. selecta, ed. Sedlmayr. — V. Cl.: T. Livii ab urbe condita I, II, XXI, XXII, ed. Zingerle. P. Ovidii Nason. carm. selecta, ed. Sedlmayr. — VI. Cl.: Sallustii

Cr. Jugurtha, ed. Scheindler; Cicero, 1. orat. in Catilinam, ed. Nohl; P. Vergil. Mar. carmina selecta, ed. Eichler; Caesar de bello civili, ed. Hoffmann. — VII. Cl.: Cicero: de imperio Cn. Pompei, pro Archia poeta, ed. Nohl; Cato maior de senectute, ed. Schiche; Vergilii Aeneid. epitome, ed. Hoffmann. — VIII. Cl.: Tacitus, Germania und Historien, ed. Müller; Horat. carmina selecta, ed. Petschenig.

Griechische Sprache. A) *Grammatik.* III.—VIII. Cl.: Curtius, Griechische Schulgrammatik. — B) *Uebungsbücher.* III.—V. Cl.: Schenkl, Griech. Elementarbuch. — VI.—VIII. Cl.: Schenkl, Uebungsbuch für Obergymnasien. — C) *Classiker.* V. Cl.: Homer, Ilias, ed. Zechmeister; Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon. — VI. Cl.: Homer, Ilias, ed. Zechmeister; Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon; Herodot, ed. Holder. — VII. Cl.: Demosthenes, 1. 3. olynth. Rede, ed. Wotke; Homer's Odyssee, I. Th. ed. Pauly-Wotke. — VIII. Cl.: Platon's Apologie und Kriton, Protagoras, ed. Kral; Homer's Odyssee, ed. Pauly-Wotke; Sophokles, Philoctet, ed. Schubert.

Deutsche Sprache. A) *Grammatik.* I.—VIII. Cl.: Willomitzer, deutsche Grammatik, 4. Aufl. — B) *Lesebücher.* I. Cl.: Lampel, deutsches Lesebuch für die 1. Cl. — II. Cl.: Madiera, deutsches Lesebuch II. Th. — III. Cl.: Lampel, deutsches Lesebuch für die 3. Cl. — IV. Cl.: Lampel, deutsches Lesebuch für die 4. Cl. — V.—VII. Cl.: Lampel, deutsches Lesebuch für die ob. Cl. oesterr. Gymnasien, I. II. III. — VIII. Cl.: Egger, deutsches Lehr- u. Lesebuch für höh. Lehranstalten, II. Thl. 2. Bd.

Slovenische Sprache. A) *Grammatik.* I. Cl.: A. Janežičeva slov. slovnica priredil dr. Sket. — II.—V. Cl. Šuman, slov. slovnica. — VI.—VIII. Cl.: Janežič, slov. slovnica. — B) *Lesebücher.* I. II. Cl.: Janežič, cvetnik. I. — III. IV. Cl.: Janežič, cvetnik. II. — V. VI. Cl.: Sket, slov. berilo za 5. in 6. gimn. razred. — VII. Cl.: Janežič, cvetnik slov. slovesnosti. — VIII. Cl.: Miklošič, berilo za 8. gimn. razred.

Geographie und Geschichte. I. Cl.: Jesenko zemljepis za 1. razr.; Atlas von Trampler. — II. Cl.: Jesenko, a) zemljepis za 2. in 3. raz.; b) občna zgodovina, stari vek; Atlanten von Kiepert oder Putzger, Kozenn oder Trampler. — III. Cl.: Jesenko, a) zemljepis za 2. in 3. raz.; b) srednji vek; Atlanten von Putzger, Trampler od. Kozenn. — IV. Cl.: Jesenko, a) novi vek; b) avstrijsko-ogerska monarhija; Atlanten wie in der III. Cl. — V. Cl.: Gindely, Lehrbuch der Geschichte für Obergymn. I.; Atlanten von Kiepert oder Putzger. — VI. Cl.: Gindely, Lehrbuch der Geschichte. II. Bd.; Atlanten wie in der V. Cl. — VII. Cl.: Gindely, Lehrbuch der Geschichte. III. Bd.; Atlas von Putzger. — VIII. Cl.: Gindely, Schimmer und Steinhauser, öster. Vaterlandskunde (Oberstufe); Atlanten wie in der V. Cl.

Mathematik. I. Cl.: Močnik-Celestina, a) aritmetika, I. del, b) geometrija, I. del. — II.—IV. Cl.: Močnik-Celestina, a) aritmetika, II. del, b) geometrija, II. del. — V. Cl.: a) Močnik, Lehrbuch der Arithmetik und Algebra, b) Hočevar, Lehrbuch der Geometrie für Obergymn., geom. Uebungsaufgaben. — VI.—VIII. Cl.: Močnik, a) Lehrbuch der Arithmetik und Algebra, b) Lehrbuch der Geometrie. — Logarithmentafeln von Adam.

Naturgeschichte. I. Cl.: Pokorny-Erjavec, živalstvo. — II. Cl.: Pokorny-Erjavec, živalstvo; Pokorny-Tušek, rastlinstvo. — III. Cl.: Erjavec, mineralogija. — V. Cl.: Hochstetter und Bisching, Mineralogie; Wretschko Botanik. — VI. Cl.: Schmidt, Zoologie.

Naturlehre. III. IV. Cl.: Senekovič, fizika. — VII. VIII. Cl.: Handl, Lehrbuch der Physik für Obergymn.

Philosophische Propädeutik. VII. Cl.: Lindner, Lehrbuch der Logik. — VIII. Cl.: Lindner, Lehrbuch der Psychologie.

IV.

Absolvierte Lectüre in den classischen Sprachen.

a) Aus dem Lateinischen.

III. Classe. Cornelius Nepos.: Milt., Themist., Aristides, Pausanias, Cimon, Lysand., Thrasyb., Conon, Iphikrates, Datames, Epaminondas, Pelopid., Phocion, Hannibal.

IV. Classe. C. J. Caesar, bell. gall. libr. I., II., IV., V. c. 1—20, VI. c. 12—29. — Ovid. e libr. Tristium, I. el. 3; Metam. I. 89—415, VI. 146—312.

V. Classe. Livius I. und XXI. 1—30. — Ovid. Metam. I. 33—364; VI. 146—312; X. 1—77; XII. 580—628; XIII. 1—398.

VI. Classe. Sallust. bell. Jugurth. — Cicero in Catilinam or. I. — Vergil. Ecl. I., V.; Georg. II. 136—176, 458—540, III. 478—566; IV. 315—558; Aeneid. lib. I., II. — Caesar. de bell. civil. lib. II. (Privatlectüre.)

VII. Classe. Cicero, de imperio Cn. Pompei; pro Archia poeta; Cato maior, de senectute. — Vergil's Aeneid. III., V., VII., IX. (Nisus und Euryalus.)

VIII. Classe. Tacitus, Germania, c. 1—27; Historien, I. c. 1—51, II. c. 1—24. — Dialogus de oratoribus (als Privatlectüre). — Horat. Oden. lib. I. 1, 2, 7, 9, 11, 14, 20, 22. 37; lib. II. 3, 10, 18; lib. III. 1, 2

3, 13, 30; lib. IV. 3; carmen saeculare; Epod. 2, 7, 13; Sat. lib. I. 1, 9, 10; lib. II. 6; Epistol. lib. I. 2, 10; lib. II. 3 (liber de arte poetica).

b) Aus dem Griechischen.

V. Classe. Xenophon. Kyropaed. I. 2, 1—15; I. 3 und 4; I. 4, 4—15; I. 5, 1 ff.; II. 1, 20—31; 2, 1—16; 3, 17—14; 4, 1—8. — Memorabilia I. 1, 1—20; 2, 1—15, 49—55, 62—64; I. 4. (Anabasis I, 1 und 2, 1—4; I. 4, 11—19; 5 und 6, als Privatlectüre). — Homer. Iliad. I., II. (III. als Privatlectüre.)

VI. Classe. Homer. Iliad XI.—XVI. — Herodot lib. VII. — Xenophon. Memor. lib. I. c. 1, 1—20; c. 2, 1—18, 49—55, 62—64; c. 4; lib. II. c. 1. 21—34; c. 3.

VII. Classe. Demosthenes I.—III. olynthische Rede und Rede über die Angelegenheiten im Chersones. — Homer. Odyssee, lib. I., V., VI., IX, X.

VIII. Classe. Platon. Apolog., Kriton (Privatlectüre) und Protagoras c. 1—22. — Sophokles, Philoktet. — Homer, Odys. lib. XVI., XXIII.

V.

Themata für schriftliche Arbeiten.

a) In deutscher Sprache.

V. Classe. 1. Entkleide die Ballade „Erlkönig“ ihrer lyrischen und dramatischen Einkleidung und gib ihr eine rein epische Form. — 2. Ein Spaziergang im October auf den Kapitelberg. — 3. Der erste Schnee. — 4. Goethes „Fischer“ und Heines „Lorelei“. — 5. Hat Herodot recht, wenn er besonders den Athenern den Ruhm zuschreibt, die Perser besiegt zu haben? — 6. Graf Eberhart und Rauschbart. Eine Charakter-schilderung. — 7. Der Rückzug des Winters. — 8. Schloss Lueg bei Prečna. — 9. Der 9. Mai, ein Freudentag für Rudolfswert. — 10. Wie Reineke den Hinze betrog. — 11. Die Rückkehr ins Vaterhaus.

VI. Classe. 1. Welche Verdienste erwarb sich P. Corn. Scipio maior um Rom? — 2. Ein Gang auf den Rudolfswerter Friedhof um Allerheiligen. — 3. Kriemhilde und Gudrun. — 4. Inwiefern ist Chlodwigs Uebertritt zum Christenthum von weltgeschichtlicher Bedeutung? — 5. Oesterreichs Bedeutung für die mittelhochdeutsche Poesie. — 6. Mit welchem Rechte kann man Heinrich I. „des deutschen Reiches Begründer“ nennen? — 7. Inhalt und Ideengang in Klopstocks Ode „Der Zürichersee“. — 8. Unser Maiausflug nach Möttling. — 9. Major von Tellheim. Ein Charakterbild. — 10. Rudolf von Habsburg.

VII. Classe. 1. Welche Nationen wirkten entscheidend auf den Anbruch der Neuzeit? — 2. Elisabeth in Goethes Götz von Berlichingen. — 3. Inhalt und Bedeutung des Gedichtes „Zueignung“ von Goethe. — 4. Der atlantische Ocean — das Mittelmeer der Neuzeit. — 5. Iphigeniens Wirksamkeit unter den Barbaren in Tauris. — 6. „Wohl dem, der seiner Väter gern gedenkt, der froh von ihren Thaten, ihrer Grösse den Hörer unterhält und still sich freuend ans Ende dieser schönen Reihe sich geschlossen sieht.“ — 7. „Mein Liebling in Goethes „Torquato Tasso“. — 8. Oesterreichs trübe und sonnige Tage im 18. Jahrhunderte. — 9. Welche Charakterzüge lernen wir in dem Gedichte Schillers an dem Grafen von Habsburg kennen, und wie bekundet er dieselben? — 10. Der Gang der menschlichen Cultur. Nach Schiller.

VIII. Classe. 1. Welche Bilder aus dem Familienleben werden im ersten Theile des Liedes von der „Glocke“ entworfen? — 2. Wodurch gelingt es Schiller, uns für die Person der Maria Stuart so einzunehmen? — 3. Verschiedene Themas zu Goethes „Hermann und Dorothea“. — 4. „Der Menschheit Würde ist in eure Hand gegeben; — Sie sinkt mit euch, mit euch wird sie sich weit heben.“ — 5. Der Einfluss der Türkenkriege auf die innere und äussere Entwicklung der österreichisch-ungarischen Monarchie. — 6. Des Menschen Engel ist die Zeit. — 7. Die Marcheplane — das grösste Schlachtfeld der Geschichte. — 8. Vergiss der Schule nicht, sie that dir Gutes. — 9. Welchen Einfluss übte die Lage von Griechenland und Italien auf die Entfaltung des griechischen und römischen Wesens. (Maturitätsaufgabe.)

Nicodemus Donnemiller.

b) In slovenischer Sprache.

V. Classe. 1. Moj rotni kraj (geografično, šege). — 2. Modrosti korenine so grenke, sladak je sad. — 3. Phōničani. — 4. Na razvalinah rastejo novine. — 5. Izgoja Persijskih otrok. — 6. Misli na razvalinah starega grada. — 7. Narodne pesmi, — pojem, in razlaga jedne. — 8. Nihil discit, qui sine ordine discit. — 9. „Raubar“ narodna pesen, (komentar). — 10. Boj je človeka življenje na zemlji. — 11. Varuj brez sadú se cveta. (Zupan.) — 12. Labor non onus, sed beneficium est. (Liv.)

VI. Classe. 1. V znanostih je moč in bogastvo. — 2. Bodi sedaj, kar si sedaj, bodeš poznej, kar želiš sedaj. — 3. Misli na razvalinah Kartagine. — 4. Starih Slovanov žitje. — 5. Mythologija slovanska. — 6. Zvon spremljevalec človeku. — 7. Spremembe v Evropi po preseljevanji narodov. — 8. Elegija, razprava in vsebina jedne. — 9. Herberstein, karakteristika. — 10. Življenje na kmetih (po Vergiliju). — 11. Um kermilo tvojeja življenja. (Cegnar.) — 12. Mertvi nas živeti uče. (Slomšek.)

VII. Classe. 1. Zasluge Slovanov za naobraženost evropsko. — 2. Vrli mož pozna se v besedah. (W. Tell.) — 3. Vpliv govorništva pri Gerkih in Rimljanih. — 4. Slovenski knezi, od Samo — do Ljudevita. — 5. Cicerona „Oratio de imperio Pompei“. — 6. Obnašanje tvoje zrcalo, ono kaže tvoj značaj. — 7. Uvod k tragediji „Devica Orleanska“. — 8. Je-li dobro, da ima človek skrbi. — 9. Je-li človek etično svoboden, — kaj je etična svoboda. — 10. Jovana in Montgomeri — razlaga. — 11. Zakaj stavimo slavnim možem spomenike. — 12. Odkritje Amerike, kako vpljuje na Evropo.

VIII. Classe. 1. Zvon v raznih dobah življenja. — 2. Svoboda brez pokorščine anarhija, pokorščina brez svobode sužnost. — 3. Kar storiš zasé, to slabo zgine — kar storiš za narod, to nikdar ne mine. (Gregorčič.) — 4. Sokrates in njegov čas. — 5. Sokrates in njegovi sovražniki. — 6. Frižinski odlomki — komentar. — 7. Zmagovalca lastna sreča često podere. — 8. Karakteristika slovenščine od Hrena — do Japeljna. — 9. Bojevanje med cerkvijo in Hohenstaufi. — 10. Nil mortalibus ardui est. Hor. Od. I. 3. (Matura.)

Hrvat.

VI.

Vermehrung der Lehrmittelsammlungen.

A. Lehrerbibliothek.

a) Durch Ankauf.

Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild. Lfg. 86—109. — Deutsch-slovenisches Wörterbuch von A. Janežič. III. Aufl. — Hof- und Staats-Handbuch der österr.-ung. Monarchie pro 1889. — Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik. XII. Jg. Nr. 1—9. — Zeitschrift für Schulgeographie. X. Jg. Nr. 9—12. — Zeitschrift für das Realschulwesen. XIV. Jg. 5—12. XV. 1—5. — Jagič, Archiv für slavische Philologie. XII. Bd. 1—4. Hft. — „Ljubljanski Zvon“. 1890. — Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft in Wien. 1889. Nr. 5—12; 1890. Nr. 1—4. — Bronn's Classen und Ordnungen des Thierreiches. IV. Bd. Lfg. 9—14; VI. Bd. 3. Abth. Lfg. 65—68; VI. Bd. 4. Abth. Lfg. 25—34; VI. Bd. 5. Abth. Lfg. 32—34. — M. Fabija Kvinktilijana govorniški pouk. Preložil Brežnik. — Engelmann, Bilder-Atlas zu Homer. — Götz, die Verkehrswege im Dienste des Welthandels. — Mommsen, römische Geschichte. V. Bd. 3. Aufl. — Müller, Grundriss der Sprachwissenschaft. 6 Bde. — Verordnungsblatt des Min. f. C. u. U. pro 1890.

— Ed. Burckhardt, Denkwürdigkeiten des Marschalls Marmont, Herzogs von Ragusa. 3. Aufl. 9. Bde. — Mittheilungen des historischen Vereines für Krain. 1856—1861 in 3 Bden. — Hochstetter, Prähistor. Ansiedlungen und Begräbnisstätten in Nied.-Oesterreich und Krain. — Sombathy, Prähistorische Ansiedlungen und Begräbnisstätten in Krain. — Deschmann, Pfahlbautenentdeckungen im Laib. Moore 1876.

b) Durch Geschenke.

α) Des h. k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht: Zeitschrift für deutsches Alterthum. 33. Bd. Hft. 3, 4; 34. Bd. Hft. 1—3. — Oester. botanische Zeitschrift. 39. Jg. Hft. 7—12; 40. Jg. Hft. 1—6.

β) Der h. k. k. Landesregierung: Landesgesetzblatt für Krain. 1890.

γ) Der Verleger oder Verfasser: de Lagarde, librorum veteris testamenti canonicorum pars prior. — Gerold's Sohn in Wien, Textausgaben latein. u. griech. Classiker. — Ogorek, Sokrates im Verhältnisse zu seiner Zeit. — Löwner, Neuestes Centiloquium.

δ) Des k. k. Landesgerichtsrathes H. Dr. A. Vojska: „Slovenski Pravnik“. V. leto, št. 1—12. — Michel, Handbuch des allg. Privatrechtes für das Kaiserthum Oesterreich. — Tavčar, „Slov. Pravnik“, snopič 1—5.

ε) Durch Tausch: 237 Programme von österr. ungar. Lehranstalten; 318 Programme von Mittelschulen Deutschlands.

B. Schülerbibliothek.

a) Durch Ankauf.

Lindemann, Geschichte der deutschen Literatur. 6. Aufl. — Baumgartner, Island und die Farör. — J. Verne, von der Erde zum Mond, Reise um den Mond, Reise um die Erde in 80 Tagen, Reise nach dem Mittelpunkte der Erde, 20.000 Meilen unter dem Meere, die geheimnisvolle Insel, das Land der Pelze. — Engelmann, die schönsten Märchen und Heldensagen. — Zöhrer, das Kaiserbuch. — Napotnik, sv. Viktorin. Koblar, zgodovina Šenpeterske fare. — Volčič, zgodovina Šmarješke fare na Dolenjskem. — Šarc, George Stephenson, oče železnic. — Entwicklung von Industrie und Gewerbe in Oesterreich 1848—1888. — Krieg, Grundriss der römischen Alterthümer. — Christian Stecher: Ereck und Enite, Marienleben und Marienlegenden, Barlaam und Josaphat, das Gudrunlied, Parcival, Wilhelm von Oranse, die Kindheit Jesu, Iwain oder der Ritter mit dem Löwen. — P. Aug. Schynse, Mit Stanley und Emin Pascha durch Deutsch Ost-Afrika, Zwei Jahre am Congo. — „Vrtec“, časopis za slov. mladino pro 1889. — „Dom in Svet“. 1889. — Die katholischen

Missionen 1889. — Die von der „Matica Slovenska“ in Laibach und „Družba sv. Mohora“ in Klagenfurt pro 1889 herausgegebenen Werke.

b) Durch Geschenke.

Vom Herrn J. Marn, Ehrendomherrn und k. k. Gymn.-Profesor in Laibach: dessen Ježičnik. XXVI. — Vom Herrn Joh. Mrvec, Pfarrer in Stopič: Deutscher Hausschatz in Wort und Schrift. Jg. XIII., XIV., XV. — Vom h. k. k. Unterrichtsministerium: Unter den Fahnen. Die Völker Oesterreich-Ungarns in Waffen. — Vom Sextaner Vladimir Vojska: „Ljubljanski Zvon.“ 1886., Ljudska knjižica I. 1885, und 20 verschiedene Hefte anderer Jahrgänge derselben. — Vom Dr. Fr. Simonič, k. k. Scriptor an der Un.-Bibliothek in Wien: Dr. Gregor Jožef Plohl, imeniten humanist in dobrotnik slovenski. — Vom Herrn k. k. Landesgerichtsrathe Rudolf Ulleptsch: Lübke, Abriss der Geschichte der Baustile. 4. Aufl. — Vom Herrn k. k. Landesgerichtsrathe Dr. And. Vojska: Koledar družbe sv. Mohora za I. 1888., 1889; Krsnik, zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije; Žnidaršič, Oko in vid; Fr. Hubad, Rudolf Habsburški; Slovenske Večernice, zv. 30., 40., 42.; Erjavec, Naše škodljive živali v podobi in besedi, snopič 1—3; Erjavčevi zbrani spisi I. in II. del; Letopis Matice Slov. za I. 1884; Križan, Logika; Volčič, življenje preblažene Device in Matere Marije, VII. in VIII. snopič.

C. Das physikalische Cabinet

erhielt durch Ankauf folgenden Zuwachs:

1. Petroleumlampe zu physikal. Versuchen mit Blechmantel u. Spalt. — 2. Aeolipile mit vertikaler Flamme. — 3. Leslie's Würfel zu Versuchen über strahlende Wärme. — 4. Apparat für latente Wärme beim Erstarren. — 5. Apparat für latente Wärme der Wasserdämpfe. — 6. Tyndall's Apparat für specifische Wärme. — 7. Normalstimmgabel. — 8. Diapason nach Marloye. — 9. Voltmeter. — 10. Magnetinductionsapparat mit Siemens'schen Doppel-T-Anker. — 11. Apparat für die Ablenkung der Magnetnadel. — 12. Apparat nach Tumlirz für die Umkehrung der Natriumlinie. — 13. Photometer nach Bunsen. — Thompson, elementare Vorlesungen über Electricität und Magnetismus. — Kathrein, Lehrbuch der kaufmänn. Arithmetik I.—III. Th.

Imganzen besitzt das physikalische und chemische Cabinet 280 Apparate in 388 Stücken, ca. 160 chemische Praeparate und 6 Werke für die Handbibliothek.

D. Das naturhistorische Cabinet

erhielt folgenden Zuwachs:

a) Durch Ankauf.

1. *Chamaeleon vulgaris*. — 2. *Hyla arborea* (Laubfrosch). — 3. *Rana fusca* (Grasfrosch). — 4. *Bufo cinereus* (gem. Kröte). — 5. *Gadus morrhua* (Dorsch). — 6. *Ciprinus barbus* (Barbe). — 7. *Rana fusca*. Skelett. — 8. *Salamandra maculata*. Skelett. — Nr. 1–6 sind Trockenpräparate.

b) Durch Geschenke.

Vom Herrn Grafen A. Margheri in Würdl: *Oidema fusca* (Bergente), *Carbo pygmaeus* (Zwergscharbe) 2 Exp. — Vom Herrn J. Dular in Waltendorf: *Rallus aquaticus* (Wasserralle). — Vom Herrn Emil Smola, Gutsbesitzer in Graben: *Ardea cinerea* (Fischreiher). — Vom Herrn Prof. Ambrusch: *Turdus viscivorus* (Misteldrossel); 13 Stück Mineralien u. zw.: Bohnenerz, Markasit, Achat, Bergkrystall, gediegenes Kupfer, Kaliglimmer. — Vom Herrn Jos. Škofic, Forstpraktikant: *Sciurus vulgaris* (Eichhörnchen), *Nucifraga caryocates* (Tannenheher), *Cinclus aquaticus* (Wasseramsel). — Vom Tertianer Jak. Blažon: *Mus decumanus* (Wanderratte). — Vom Primaner Theod. Salloker: *Troglodytes parvulus* (Zaunkönig), *Fringilla domestica* (Haussperling). — Vom Primaner Fr. Derganc: *Parus coeruleus* (Blaumeise). — Vom Primaner Arn. Wurner: *Ardea cinerea* (Fischreiher). — Vom Tertianer Mil. Guštin: *Coccythraustes vulgaris* (Kernbeisser). — Vom Quartaner Ant. Jeršinovic: *Astur nisus* (Sperber). — Vom Herrn Telegraphenbeamten J. Tominz: *Squilla mantis* (Heuschreckenkrebs) 2 Expl. — Von den Schülern der I. Classe: ca. 200 Stücke verschiedener Gliederthiere.

Gegenwärtiger Stand der Sammlung:

I. *Zoologie*: Ca. 2009. A) Wirbelthiere: 309; a) Säugethiere: 66: 1.) ausgestopft 32; 2.) im Spiritus 7; 3.) Skelet, 6 vollständig — 21 Kopfskelet. b) Vögel: 192; 1.) ausgestopft 160; 2.) Skelet, 3 vollständig — 13 Kopfskelet; 3.) Nester, 3 mit 14 Eiern. c) Reptilien: 13: 1.) Trockenpräparate 3; 2.) Spiritus 6; 3.) Skelet 4. d) Amphibien: 22; 1.) gestopft 3; 2.) Spiritus 14; 3.) Skelet 5. e) Fische: 15; 1.) Trockenpräparate 5; 2.) Spirituspraep. 7; 3.) Skelet 3. B) Wirbellose Thiere: 1600. C) Gypsmodelle und anatomische Präparate: 100.

II. *Botanik*: Ein neues Herbarium für Samenpflanzen und eines für Sporenpflanzen. Eine Schachtel mikroskopischer Präparate.

III. *Mineralogie* und *Geologie*: Naturstücke 455, Krystallmodelle 216.

IV. *Abbildungen* 78, Apparate 2.

V. *Werkzeuge*. Imganzen 17 Stück. Von diesen wurden im laufenden Schuljahre angekauft: 1 Feilkloben, 2 Kratzer für Fische, 1 Schaber für das Aushäuten, 1 Pincete, 1 Scalpell, 1 Spitzzange.

E. Lehrmittel für das Zeichnen.

Angekauft wurde:

Meurer, Italienische Flachornamente aus der Zeit der Renaissance.
— 2 St. hartgelöthete Drahtmodelle.

Gegenwärtiger Stand: 19 Vorlagenwerke, 29 Drahtmodelle, 33 Holzmodelle, 58 Gipsmodelle.

F. Geographische Lehrmittel.

Angekauft wurde:

Vinc. Haardt, stumme Wandkarte der Alpen. — E. Sydow, Australien. — Bauer und Serth, neueste Karte vom deutschen Reiche, der österr.-ungar. Monarchie, der Schweiz, den Niederlanden, Belgien, Rumänien.

Gegenwärtiger Stand: 70 Stück (Landkarten, Globen etc.).

VII.

Maturitätsprüfungen.

a) Im Schuljahre 1888/9.

Zur Ablegung der Maturitäts-Wiederholungsprüfung erschienen von den 5 Candidaten, welche im Julitermine die Bewilligung einer Wiederholungsprüfung aus je einem Gegenstande erhalten hatten, nur drei. Von diesen wiederholten zwei die Prüfung aus dem Griechischen und einer aus der Mathematik. Zur Bearbeitung kamen die Themata:

a) Uebersetzung aus dem Griechischen: Homer's Odyssee, lib. XIII. v. 16—53.

b) Aus der Mathematik: 1.) Ein Vater legt bei der Geburt seines Sohnes eine bestimmte Geldsumme an, damit letzterer von seinem 20. bis zum vollendeten 24. Jahre zu Beginn eines jeden Jahres eine Rente von 500 fl. beziehen könne. Wie gross muss diese Geldsumme sein, wenn dieselbe auf 4% Zinseszinsen angelegt wird und die Zinsen halbjährig zum Capital geschlagen werden? — 2.) Ueber einem Kreise, in welchem eine Sehne $s = 18 \text{ cm}$ und der zugehörige Centriwinkel $\alpha = 52^\circ 26' 14''$ ist, erhebt sich ein gerader Kegel, dessen $S = 28 \text{ cm}$ ist; wie gross ist das Volumen und die Oberfläche dieses Kegels? — 3.) Die Gleichung einer Geraden ist $y = x + 4$ und die Coordinaten eines Punktes

M sind $x, = 2$, $y, = 5$. Es sind die Coordinaten jener Punkte der Geraden zu bestimmen, die von M die Entfernung $d = 5$ haben.

Bei der am 23. September unter dem Vorsitze des k. k. Landes-schulinspectors, Herrn Jakob Smolej abgehaltenen mündlichen Prüfung wurden zwei Candidaten für reif erklärt und einer auf ein Jahr reprobiert.

b) Im Schuljahre 1889/90.

Die schriftlichen Prüfungen wurden vom 9. bis incl. 13. Juni abgehalten. Denselben unterzogen sich sämtliche 17 Schüler der achten Classe und als Externist ein im Schuljahre 1888/9 auf ein Jahr reprobiert Candidat. Zur Bearbeitung kamen nachstehende Themata:

a) Uebersetzung aus dem Deutschen in's Latein: Süpfle, Aufgaben zu lat. Stilübungen, II. Thl. 10. Aufl. Nr. 226, „Nicht Opfer sind den Göttern angenehm, sondern ein frommer und ein reiner Sinn“.

b) Uebersetzung aus dem Latein in's Deutsche: Cicero, de oratore, lib. II. § 55—58. Apud Graecos eloquentissimi homines — . . . . . ad scribendam attulit, sed nullum usum forensem.

c) Uersetzung aus dem Griechischen: Herodot, lib. I. c. 86.: *Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον . . . . . καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσον.*

d) Deutscher Aufsatz: Welchen Einfluss übte die Lage von Griechenland und Italien auf die Entfaltung des griechischen und römischen Wesens?

e) Slovenischer Aufsatz: Nil mortalibus ardui est. (Hor. Carm. I. 3.) — Človek premaga vse z marljivostjo in delovanjem.

f) Aus der Mathematik: Eine Gemeinde benöthigt zur Auf-führung eines Baues 25.000 fl., welche Summe durch eine 10% Umlage auf die directe Steuer zusammengebracht werden soll. In wie viel Jahren wird dies geschehen, wenn die Gemeinde jährlich 12.000 fl. directe Steuern zahlt und die am Ende eines jeden Jahres behobene Umlage zu 5% ver-zinst wird? — 2.) Auf einer horizontalen Ebene liegt eine Kugel mit dem Halbmesser $r = 10$ und vertikal oberhalb des Kugelmittelpunktes ist ein leuchtender Punkt in einer solchen Höhe, dass seine die Kugel tangierenden Strahlen die Ebene unter dem Winkel $\alpha = 68^{\circ} 24' 16''$ treffen. Wie gross ist der zwischen der Ebene und der Kugel sich be-findliche Schattenraum? — 3.) An die Elipse $25x^2 + 36y^2 = 900$ ist vom Punkte M (0,9) eine Tangente und zum Berührungspunkte ein Durch-messer gezogen. Man bestimme das Volumen jener Pyramide, welche zur Basis das durch die Tangente, den Durchmesser und die Abscissenaxe begrenzte Dreieck hat und deren Seitenkante $b = 12$ gegen die Basis die Neigung $\alpha = 72^{\circ} 12' 35''$ besitzt.

Die mündliche Prüfung wurde unter dem Vorsitze des k. k. Landes-
schulinspectors, Herrn Jakob Smolej, an den Tagen vom 3. bis 5. Juli
abgehalten. Zu derselben erschienen 17 Candidaten, von denen zwei ein
Zeugnis der Reife mit Auszeichnung, 12 ein Zeugnis der Reife, zwei die
Bewilligung einer Wiederholungsprüfung aus je einem Gegenstande nach
zwei Monaten erhielten und einer auf ein Jahr reprobiert wurde.

Ein Zeugnis der Reife erhielten*).

Part.-Nr.	N a m e	G e b u r t s o r t	Geburts- jahr	Dauer der Gym - Stud nach Jahren	Angeblicher Beruf
1	Bleiweis-Trsteniski, Ritt. v. Demeter	Laibach	1871	9	Medicin
2	Böhm Camillo	Gottschée	1871	9	"
3	Hočevar Matthäus	Gross-Laschitsch in Krain	1870	9	Jus
4	Janzeković Josef	Polanzen in Steiermark	1868	9	Theologie
5	Krajec Andreas	Laserbach in Krain	1870	8	"
6	Lavrin Josef	Semič in Krain	1869	9	Philosophie
7	Majciger Johann	Marburg in Steiermark	1871	8	Medicin
8	Nerat Friedrich	Reifnik in Steiermark	1872	8	Jus
9	Picek Eduard	Hof in Krain	1869	9	Forstwesen
10	Strgar Vincenz	Hasselbach in Krain	1870	8	Philosophie
11	Trstenjak Ernst	Zesendorf b. Luttenberg in St.	1870	8	Theologie
12	Weibl Rudolf	Möttling in Krain	1871	9	"
13	Žužek Franz	Gross-Laschitsch in Krain	1865	11	"
14	Zbašnik Josef	Niederdorf b. Reifnitz in Krain	1867	10	Medicin

VIII.

Chronik.

Mit hohem Unterrichts-Ministerialerlasse vom 18. August 1889
Z. 16.022 wurde die durch das Ableben des Professors Raimund Nach-
tigall in Erledigung gekommene Lehrstelle für classische Philologie
dem Supplenten am k. k. Staatsgymnasium in Laibach, Dr. Laurenz Požar
verliehen.

Mit hohem Erlasse vom 18. August 1889 Z. 16.761 hat sich der Herr
Minister für Cultus und Unterricht weiters bestimmt gefunden dem hier-
ortigen Professor Anton Kerer eine erledigte Lehrstelle am Staats- Real-
und Obergymnasium in Feldkirch zu verleihen und an dessen Stelle den

*) Fette Schrift bedeutet Reife mit Auszeichnung.

Supplementen am k. k. Staatsgymnasium in Laibach, Karl Šega zum wirklichen Lehrer an dieser Anstalt zu ernennen.

Die Genannten traten ihre neuen Dienstposten mit Beginn des neuen Schuljahres an.

Infolge dieser Besetzungen ist der Supplent Victor Bežek entbehrlich geworden und wurde daher mit Schluss der Ferien seiner hiesigen Dienstleistung enthoben.

Der Professor P. Ladislaus Hrovat wurde mit h. Unterrichts-Ministerialerlasse vom 12. Mai 1889 Z. 7569 in die VIII. Rangklasse befördert.

Im Laufe des Schuljahres erhielten: der Director Andreas Senekovič die dritte, die Professoren Leopold Koprivšek und Franz Brežnik die dritte, respective die zweite Quinquennalzulage zuerkannt. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 4. October 1889 Z. 1951 resp. vom 2. November 1889 Z. 2083 und vom 20. September 1889 Z. 1621.)

Die Professoren Johann Vrhovec und Josef Sturm wurden im Lehramte definitiv bestätigt unter Zuerkennung des Titels „Professor“. (L.-Sch.-R.-Erl. vom 2. November 1889 Z. 2084, resp. vom 14. Mai 1890 Z. 869.)

Der Gesundheitszustand unter den Mitgliedern des Lehrkörpers war in diesem Schuljahre ein ziemlich ungünstiger. Abgesehen von vorübergehendem Unwohlsein mehrerer Mitglieder des Lehrkörpers kamen auch Erkrankungen von längerer Dauer vor, welche in die Unterrichtsertheilung bedeutende Störung brachten. Durch länger als 8 Tage mussten krankheitshalber die Unterrichtsertheilung unterbrechen die Professoren Valentin Ambrusch, Leop. Koprivšek und Josef Sturm. Während sich der Gesundheitszustand der beiden letztgenannten so weit besserte, dass Koprivšek den Unterricht in allen Gegenständen, Sturm aber den Zeichenunterricht wieder aufnehmen konnte, blieb der Gesundheitszustand des am 13. Jänner erkrankten Prof. Ambrusch auf längere Zeit ein derart ungünstiger, dass er sich gezwungen sah um Gewährung einesurlaubes auf die Dauer des ganzen zweiten Semesters bittlich einzuschreiten. Das k. k. Unterrichtsministerium hat mit hohem Erlasse vom 9. März 1. J. Z. 517 ihm den erbetenen Urlaub bewilligt und unter einem zur Vertretung desselben für die gedachte Zeit den Supplementen am Staatsgymnasium in Laibach Franz Jeraj der hiesigen Anstalt zur Dienstleistung zugewiesen.

Jeraj hat seinen hiesigen Dienstposten am 17. März angetreten und bekam die von Prof. Ambrusch vertretenen Lehrfächer zugewiesen.

Dem Professor Sturm wurde nach dessen Krankheit eine Entlastung in seiner Lehrthätigkeit dadurch verschafft, dass ihm vom 17. März angefangen die Unterrichtsertheilung in der Mathematik abgenommen wurde.

In allen Fällen, wo es nöthig war ein erkranktes Mitglied des Lehrkörpers zu suppliren, geschah dies von den übrigen Collegien stets mit der grössten Bereitwilligkeit und Unverdrossenheit.

Das Schuljahr 1889/90 wurde am 18. September 1889 mit dem „Veni sancte“ feierlich eröffnet. Die Aufnahmsprüfungen zum Eintritte in die I. Classe wurden am 13. Juli und am 15. September, die Nachtrags- und Wiederholungsprüfungen in der Zeit vom 16. bis 18. September abgehalten.

Am 4. October feierte das Gymnasium das Allerhöchste Namensfest Sr. k. und k. Apostol. Majestät unseres allergnädigsten Kaisers Franz Josef I. und am 19. November das Allerhöchste Namensfest Ihrer Majestät der Kaiserin Elisabeth mit einem solennen Gottesdienste und der Absingung der Volkshymne.

Dem vorgeschriebenen Gottesdienste an Sonn- und Feiertagen, sowie in der wärmeren Jahreszeit an Dienstagen und Freitagen, wohnte die Gymnasialjugend unter vorschriftsmässiger Aufsicht in der Franciscaner-Kirche bei.

Zur hl. Beichte und Communion giengen die Schüler dreimal im Jahre.

Auf Anordnung des h. k. k. Landesschulrathes vom 13. Jänner 1890 Z. 109 wurde der Unterricht wegen der unter der Schuljugend grassirenden Influenzaepidemie vom 13. bis incl. 19. Jänner eingestellt.

Das erste Semester wurde am 15. Februar geschlossen, das zweite am 19. Februar begonnen.

Am 23. April veranstalteten die Gymnasialschüler unter der Leitung ihres Gesangslehrers, hochw. H. P. Hugolin Sattner, und unter freundlicher Mitwirkung mehrerer Herren im Saale des „Narodni dom“ eine musikalisch-declamatorische Akademie, deren Reinertrag dem Studenten-Unterstützungsvereine gewidmet wurde und wobei sich die gesanglichen und musikalischen Leistungen der Gymnasialjugend einer allgemeinen Anerkennung zu erfreuen hatten.

Am 19. Mai unterzogen die Regierungscommissäre für die Inspection der hierländigen gewerblichen Fortbildungsschulen, die Professoren an der Staatsgewerbeschule in Graz, Herr Franz Kneschaurek und Herr Julius Ritter von Siegl, die hiesige mit dem k. k. Gymnasium verbundene gewerbliche Fortbildungsschule einer eingehenden Inspection.

Am 5. Juni theiligten sich der gesammte Lehrkörper und die Gymnasialjugend an der feierlichen Frohnleichnamsprocession.

Am 18. Juni geleiteten Lehrer und Schüler den ehemaligen Gymnasialprofessor P. Regulat Stamcar zu seiner letzten Ruhestätte.

P. Regulat Stamcar wurde am 27. October 1821 in Neudegg geboren, trat im Jahre 1843 in den Orden des hl. Franciscus und erhielt am 26. December 1844 die Priesterweihe. Nachdem er sich an der Universität in Innsbruck die Lehrbefähigung für das Untergymnasium erworben hatte, wurde mit hohem Unterrichts-Ministerialerlasse vom 21. Februar 1860 Z. 2601 dessen durch den Ordensprovincial erfolgte Bestellung zum wirklichen Gymnasiallehrer genehmigt. Als solcher lehrte er vornehmlich Latein, Deutsch, Geographie und Geschichte in den unteren Classen, bis er nach Umwandlung des hiesigen Franciscanergymnasiums in ein Staatsgymnasium mit Landesschulratheserlasse vom 20. September 1874 Z. 2079 vom Lehramte unter Anerkennung seiner erfolgreichen Thätigkeit enthoben wurde.

Vom 29. Juni bis incl. 2. Juli inspicierte die Anstalt der k. k. Landes-
schulinspector, Herr Jakob Smolej.

Von 3. bis incl. 5. Juli wurden die mündlichen Maturitätsprüfungen abgehalten.

Die schriftlichen und mündlichen Versetzprüfungen wurden in der Zeit vom 19. Juni bis 9. Juli abgehalten.

Am 15. Juli wurde das Schuljahr mit einem feierlichen Dankgottesdienste und darauffolgender Vertheilung der Zeugnisse geschlossen.

IX.

Wichtigere Erlässe der k. k. Unterrichtsbehörden.

Unterr.-Min.-Erlass vom 28. September 1889 Z. 19.223, enthaltend die Bestimmungen des Finanzministerialerlasses vom 7. September 1889 Z. 31 282/1409, denen zufolge Verbrauchsartikel (wie z. B. chemische Producte, Farben etc.) soferne dieselben nicht Inventarstücke einer öffentlichen wissenschaftlichen Sammlung zu bilden haben, sondern für Lehrzwecke, zu Demonstrationen und wissenschaftlichen Versuchen, welche ihren Verbrauch bedingen, verwendet werden, von der Zollfreiheit ausgeschlossen sind. (Intim. mit L.-R.-Erl. vom 9. October 1889 Z. 11.065.)

Unt.-Min.-Erlass vom 8. November 1889 Z. 22.374 gestattet die Zugestehung der Schulgeldbefreiung an Schüler, welche nach Absolvierung

einer Classe der Realschule an die nächst höhere Classe des Gymnasiums übertreten oder umgekehrt und bestimmt weiters, dass Schüler, welche von einem Gymnasium in dieselbe Classe einer Realschule übertreten oder umgekehrt, hinsichtlich der Schulgeldbefreiung den freiwilligen Repe- tenten gleich zu halten sind. (Intim. mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 19. November 1889 Z. 2461.)

Unt.-Min.-Erlass vom 28. November 1890 Z. 22.141, enthaltend die Bezugsmodalitäten von abgabefreien, nicht denaturierten Branntwein für staatliche wissenschaftliche Institute. (Intim. mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 12. December Z. 13.450.)

L.-R.-Pr.-Erl. vom 10. December 1890 Z. 3403, enthaltend die Weisungen betreffend den Vorgang bei der Ausfertigung der Enthebungs- anträge für den Mobilisierungsfall bezüglich jener Angestellten und Be- diensteten, welche dem Ressort des Ministeriums für Cult. und Unterr. unterstehen und der Traintruppe angehören.

Unt.-Min.-Erl. vom 8. Jänner 1890 Z. 2324 ex 1889 enthaltend die Weisungen für den Vorgang bei der Antragstellung auf Enthebung der dem Ressort des Ministeriums für Cult. und Unterr. unterstehenden Land- sturmpflichtigen vom Landsturmdienste. (Intim. L.-R.-Pr.-Erl. vom 13. Jän. 1890 Z. 139.)

Min.-Vrdng. vom 14. Jänner 1890 Z. 370, mit welcher der Lehr- plan und die Instruction für den Unterricht in der deutschen Sprache als Unterrichtssprache an den Gymnasien in einigen Punkten abgeändert wird. (Intim. mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 27. Jänner 1890 Z. 190.)

Unt.-Min.-Erl. vom 8. April 1890 Z. 6929, womit bestimmt wird, dass an sämtlichen Mittelschulen (Gymnasien und Realschulen), an welchen Maturitätsprüfungen abgehalten werden, die schriftlichen Ma- turitätsprüfungen in je einem Lande gleichzeitig stattzufinden haben und dass für die Abiturienten der genannten Anstalten während der sechs dem Beginne der mündlichen Maturitätsprüfung unmittelbar vorangehenden Wochentage, beziehungsweise, wenn die mündliche Maturitätsprüfung in die Hauptferien fällt, während der sechs letzten Wochentage des Schul- jahres keinerlei Unterricht stattzufinden hat. (Intim. mit L.-Sch.-R.-Erl. vom 26. April 1890 Z. 756.)

Unt.-Min.-Vrdng. vom 6. Mai 1890, mit welcher einige Bestimmungen der Minist.-Vrdng. vom 12. Juni 1886, betreffend das Schulgeld an den Staatsmittelschulen abgeändert werden. Die wesentlichsten Bestimmungen dieses Erlasses sind: 1.) Das Schulgeld ist von den öffentlichen Schülern der I. Classe im I. Semester spätestens im Laufe der ersten drei Monate nach Beginn des Schuljahres im Vorhinein zu entrichten. — 2.) Wahrhaft bedürftigen Schülern der I. Classe, welchen in den ersten zwei Monaten

in Bezug auf sittliches Betragen und Fleiss eine der beiden ersten Noten der vorgeschriebenen Notenscala und in Bezug auf den Fortgang in allen obligaten Lehrgegenständen mindestens die Note „befriedigend“ zuerkannt wird, kann die Zahlung des Schulgeldes bis zum Schlusse des I. Semesters gestundet werden. Behufs Erlangung der Stundung des Schulgeldes ist binnen acht Tagen nach erfolgter Aufnahme bei der Direction ein Gesuch zu überreichen. — 3.) Die Stundung des Schulgeldes bewilliget der k. k. Landesschulrath, welcher zugleich die definitive Befreiung von der Zahlung des Schulgeldes für das I. Semester unter der Bedingung ausspricht, dass das Zeugnis über das erste Semester allen bezüglich der Schulgeldbefreiungen sonst geltenden Bedingungen entspricht. Trifft diese Bedingung am Schlusse des I. Semesters nicht zu, so hat der betreffende Schüler das Schulgeld noch vor Beginn des II. Semesters zu entrichten. — 4.) Jenen Schülern der I. Classe, welche im I. Semester ein Zeugnis der ersten Classe mit Vorzug erhalten haben, kann auf ihr Ansuchen von der Landes-schulbehörde die Rückzahlung des für das I. Semester entrichteten Schulgeldes bewilligt werden, wenn sie auf Grund der für die Befreiung von der Zahlung des Schulgeldes überhaupt geltenden Bedingungen die Befreiung für das zweite Semester erlangen.

X.

Statistik der Schüler.

	C l a s s e								Summe
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1. Zahl.									
Zu Ende 1888/9	38	33	22	16	23	21	15	21	189
Zu Anfang 1889/90 . . .	58	22	31	19	25	20	25	17	217
Während des Schuljahres eingetreten	—	1	—	1	1	2	1	2	8
Imganzen also aufgenom.	58	23	31	20	26	22	26	19	225
Darunter:									
Neu aufgenom. und zwar:									
Aufgestiegen	48	2	—	2	8	5	5	6	76
Repetenten	2	1	4	—	3	—	1	—	11
Wieder aufgen. u. zwar:									
Aufgestiegen	—	19	26	17	12	17	20	13	124
Repetenten	8	1	1	1	3	—	—	—	14
Während des Schuljahres ausgetreten	14	1	6	—	—	1	2	2	26
Schülerzahl Ende 1889/90	44	22	25	20	26	21	24	17	199
Darunter:									
Oeffentliche Schüler . .	44	22	25	20	26	21	24	17	199
Privatisten	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Geburtsort (Vater- land.									
Stadt Rudolfswert . . .	6	3	3	2	1	1	3	—	19
Krain	35	18	20	18	17	17	17	10	152
Steiermark	1	1	1	—	6	3	3	7	22
Istrien	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Küstenland	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Mähren	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Kroatien	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Ungarn	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summe	44	22	25	20	26	21	24	17	199
3. Muttersprache.									
Slovenisch	43	21	23	20	26	18	20	16	187
Deutsch	—	1	1	—	—	3	4	1	10
Cechisch	—	—	1	—	—	—	—	—	1
Italienisch	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Summe	44	22	25	20	26	21	24	17	199
4. Religions- bekenntnis.									
Römisch katholisch . . .	44	22	25	20	26	21	24	17	199

[illegible]

	C l a s s e								Summe
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
Darnach ist das End- ergebnis für 1888/9.									
I. Fortgangsklasse mit Vorzug	1	4	3	3	2	—	3	1	17
I. Fortgangsklasse . .	20	28	15	11	18	20 ¹	11	18 ²	141 ³
II. "	15	1	4	2	3	—	1	—	26
III. "	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Ungeprüft blieben . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summe	38	33	22	16	23	20 ¹	15	19 ²	186 ³
8. Geldleistungen der Schüler.									
Das Schulgeld zu zah- len waren verpflichtet									
im 1. Semester . . .	58	5	10	3	9	3	8	5	101
im 2. Semester . . .	13	8	14	8	4	9	8	10	74
Zur Hälfte befrt. waren									
im 1. Semester . . .	—	1	2	—	2	2	3	1	11
im 2. Semester . . .	3	3	2	1	2	1	2	—	14
Ganz befreit waren									
im 1. Semester . . .	—	16	19	16	14	15	14	11	105
im 2. Semester . . .	30	11	9	11	20	11	14	7	113
Das Schulgeld betrug im ganzen									
im 1. Semester . . .	870.—	82.50	165.—	45.—	150.—	60.—	142.50	82.50	1597.50
im 2. Semester . . .	217.50	142.50	225.—	127.50	75.—	142.50	135.—	150.—	1215.—
Zusammen	1087.5	225.—	390.—	172.50	225.—	202.50	277.50	232.50	2812.50
Die <i>Aufnahmetaxen</i> be- trugen	107.10	6.30	8.40	4.20	23.10	10.50	12.60	12.50	184.70
Die <i>Lehrmittelbeiträge</i> betrugen	58.—	22.—	31.—	20.—	26.—	22.—	26.—	19.—	224.—
Die <i>Taxen für Zeugnis- duplicate</i> betrugen . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summe	165.10	28.30	39.40	24.20	49.10	32.50	38.60	31.50	408.70
Die <i>Beiträge z. Schüler- bibliothek</i> betrugen . .	11.60	4.40	6.20	4.—	5.20	4.40	5.20	3.80	44.80
9. Besuch des Unter- richtes in d. relativ- obligaten und nicht- obligat. Gegenständ.									
Kalligraphie	11	5	—	—	—	—	—	—	16
Gesang I. Abthl. . . .	17	—	—	—	—	—	—	—	17
II. "	2	12	7	3	10	7	4	2	47
Turnen	37	12	11	8	10	11	15	4	108
Zeichnen (Obergymn.)	—	—	—	—	7	1	4	1	13
10. Stipendien.									
Anzahl der Stipendisten	—	1	—	3	2	4	4	2	16
Gesammtbetrag der Sti- pendien	—	50.—	—	388.28	450.—	344.44	836.74	415.—	2484.46

Studenten-Unterstützungsverein.

Der Studenten-Unterstützungsverein hat die Unterstützung wahrhaft dürftiger und würdiger Schüler durch Beischaffung von Lehrmitteln, Kleidungsstücken, Aushilfen in Krankheitsfällen u. s. w. zum Zwecke.

Die Wirksamkeit desselben ist aus folgendem den Zeitraum vom Ende Juni 1889 bis Ende Juni 1890 umfassenden Rechnungsabschlusse ersichtlich.

Nr.	E i n n a h m e n	fl.	kr.
1	Cassarest Ende Juni 1889	444	51
2	Beiträge der Vereinsmitglieder	163	60
3	Couponerlös	143	10
4	Legat des verstorb. Regierungsrathes H. Johann Hozhevar in Laibach	50	—
5	Spende des hohen krain. Landtages	250	—
6	Spende des löbl. Vereines der krain. Sparkasse	100	—
7	Brutto-Einnahme der musikal.-declam. Akademie am 23. April	119	14
8	Von einigen Untergymnasiasten beim Maiausfluge gesammelt	1	80
	Summe	1272	15

Nr.	A u s g a b e n	fl.	kr.
1	1 St. Silberrente Nr. 470.740 Nom. 100 fl.	86	75
2	Beiträge zur Zahlung des Schulgeldes	120	50
3	Beiträge zur Zahlung des Kost- u. Quartiergeldes	89	80
4	Für Bekleidung	132	90
5	Für Beschuhung	86	10
6	Für Lehrmittel	127	55
7	Für Medicamente	14	03
8	Auslagen für die musikalisch-declam. Akademie	27	20
9	Andere kleine Auslagen	9	94
	Gesammtausgaben	694	77
	Cassarest	577	38
	Summe	1272	15

Ausserdem besitzt der Verein ein Stammvermögen angelegt in Wertpapieren im Nominalwerte von 3840 fl.

Erkrankte Schüler wurden von dem k. k. Bezirksarzte, Herrn Dr. Johann Vau potič, in liebenswürdiger Weise unentgeltlich behandelt und erhielten vom Apotheker, Herrn Simon Edlen v. Sladoe vič, die Medikamente zu bedeutend herabgesetzten Preisen verabfolgt. — Der Buchdrucker, Herr Johann Krajec, lieferte für die musikalisch-declamatorische Akademie sämtliche Drucksorten unentgeltlich und spendete nebstdem noch einige Zeichenrequisiten.

Wie in den Vorjahren wurden auch im abgelaufenen Schuljahre viele dürftige Schüler der Anstalt von Seite des Conventes der hochwürid. P. P. Franciscaner und vieler Privater durch Gewährung der ganzen Kost oder einzelner Kosttage in edelmüthigster Weise unterstützt.

Der Vereinsausschuss besteht aus folgenden Mitgliedern:

Andreas Senekovič, k. k. Gymn.-Director, Obmann.

Nicodemus Donnemiller, k. k. Professor.

Josef Leinmüller, k. k. Obergeringenieur in R. u. Conservator.

Dr. Josef Marinko, k. k. Professor.

Friedrich Ritt. v. Schwarz, k. k. Bezirkshauptmann.

Dr. Johann Skedl, Advokat.

Johann Vrhovec, k. k. Professor.

Verzeichnis der P. T. Mitglieder des Unterstützungs-Vereines und ihre Beitragsleistungen.

Herr Aleš Anton, Dechant in Semič	5 fl.
„ Bulovec Michael, Kaplan in Semič	2 „
„ Brežnik Franz, k. k. Professor	1 „
„ Dejak Johann, pens. k. k. Rittmeister	2 „
„ Dolenc Richard, Director der Obst- und Weinbauschule in Stauden	8 „
„ Donnemiller Nicodemus k. k. Professor	2 „
„ Gabrič Anton, Kaplan in Semič	2 „
„ Gerdešič Josef, k. k. Kreisgerichts-Präsident	3 „
„ Dr. Gestrin Karl, k. k. Landesgerichtsrath	3 „
„ Golia Ludwig, k. k. Bezirksrichter in Treffen	5 „
„ Grebenc Michael, k. k. Kreisgerichts-Official	2 „
„ P. Hrovat Florentin, Franciscaner und Leiter der vierclass. Volksschule	2 „
„ P. Hrovat Ladislaus, k. k. Professor	2 „
„ Hotschevar Anton, Hausbesitzer	1 „
„ Jelovšek Toussaint, Ritt. v. Fichtenau, Grossgrund- besitzer und Postmeister	2 „

Frl.	Jenkner Marie, Hausbesitzerin	1 fl.
Herr	Kastelic Franz, junior, Handelsmann	2 "
"	Kastelic Franz, senior, Handelsmann	2 "
"	Kline Ignaz, k. k. Hauptsteueramts-Adjunkt	1 "
"	v. Lehmann Albert, pens. k. und k. Hauptmann	2 "
"	Leinmüller Josef, k. k. Oberingenieur i. R. und Conservator	4 "
"	Loger Johann, k. k. Oberlandesgerichtsrath i. P.	5 "
"	Dr. Marinko Josef, k. k. Professor	3-60 "
"	Mechora Johann, Bäcker	1 "
"	Mendlik Karl, k. k. Obergerometer	2 "
"	Mosche Clemens, k. k. Landesgerichtsrath	2 "
"	Mrvec Johann, Pfarrer in Stopič	1 "
"	Neimenovan duhoven	1 "
"	Oblak Valentin, Handelsmann	1 "
"	Ogoreutz Josef, Handelsmann	5 "
"	Pajnič Josef, k. k. Finanzwach-Obercommissär	2 "
"	Pauser Adolf, Handelsmann	2 "
"	Perko Franz, Handelsmann	2 "
"	Perušek Raimund, k. k. Professor	2 "
"	Pinter Franz, Hausbesitzer	1 "
"	Pollak Raimund, k. k. Kreisgerichts-Adjunkt	1 "
"	Fräulein Pollak Fanni, Private	2 "
Herr	Dr. Poznik Albin, k. k. Notar und Bürgermeister	5 "
Frau	Rohrmann Marie, Private	1 "
"	Rudež Julie, Herrschaftsbesitzerin	5 "
Herr	Dr. Schegula Jakob, Advocat	3 "
"	Schwarz Friedrich, Ritt. v. k. k. Bezirkshauptmann	5 "
"	Seneković Andreas, k. k. Gymnasial-Director	2 "
"	Sešek Franz, k. k. Hauptsteueramts-Controlor	1 "
"	Sitar Franz, pens. Pfarrer in Töplitz	2 "
"	Skalé Othmar, k. k. Bezirks-Thierarzt	1 "
"	Dr. Skedl Johann, Advocat	5 "
"	Sladović Sim. Edl. v. Sladoević, Apotheker	1 "
"	Dr. Slanc Karl, Advocat	12 "
"	Soklič Edmund, Hauptsteueramts-Adjunct	1 "
"	Sturm Josef, k. k. Professor	1 "
"	Staudacher Ferdinand, pens. k. k. Professor und Ehren-domherr etc. in Triest	2 "
"	Surz Johann Nep., Handelsmann	2 "
Frau	Škaberne Josefine, Hausbesitzerin	2 "
Herr	Škerlj Johann, k. k. Staatsanwalts-Substitut	1 "
"	Škrabec Andreas, Canonicus	3 "
"	Tabouré Josef, pens. k. k. Hauptsteuer-Einnehmer	2 "
"	Tandler Friedrich, Buchhändler	3 "
"	Urh Peter, infulierter Probst und Stadtpfarrer	5 "
"	Virant Anton, Handelsmann	2 "
"	Dr. Vojska Andreas, k. k. Landesgerichtsrath	2 "
"	P. Vovk Bernard, pens. k. k. Professor in Görz	2 "

Herr Vork Johann, Canonicus	2 fl.
„ Verbič Lovro, k. k. Hauptsteueramts-Controllor	1 „
„ Vrhovec Johann, k. k. Professor	1 „
„ Zavodnik Felix, Viear	1 „

Im Namen der grossmüthig unterstützten Jugend spricht der Bericht-
erstatter, zugleich auch Obmann des Studenten-Unterstützungsvereines,
allen Wohlthätern und Gönnern den verbindlichsten Dank aus, verknüpft
mit der Bitte, die arme studierende Jugend auch in Zukunft in dem gleichen
reichlichen Masse gütigst unterstützen zu wollen.

XII.

Gewerbliche Fortbildungsschule.

Das hohe k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht hat mit hohem
Erlasse vom 16. Februar 1890 Z. 321 dem vom Localausschusse vorge-
legten Statute und Lehrplane dieser Schule seine Genehmigung ertheilt.

Entsprechend den Bestimmungen des genehmigten Statutes ist von
nun an der Besuch der gewerblichen Fortbildungsschule für alle Lehrlinge
von Rudolfswert, Kandia, Bršlin, Froschdorf, Gothendorf, Brod und
Irtshdorf (Drška) obligat.

Das Schuljahr 1889/90 wurde am 29. September 1889 begonnen und
am 22. Mai 1890 geschlossen.

Aufgenommen wurden imganzen 70 Schüler u. zw.: in den Vor-
bereitungscurs 26, in die erste Classe 21, in die zweite Classe 9, in den
Curs für Handlungslehrlinge 14 Schüler. Von diesen verblieben bis zum
Schlusse des Schuljahres im Vorbereitungscurse 17, in der ersten Classe 15,
in der zweiten 4, im Course für Handlungslehrlinge 11, imganzen 47 Schüler.

Den Unterricht besorgten drei Professoren des Obergymnasiums
und ein Lehrer der hiesigen Knabenschule.

Ertheilt wurde der Unterricht für die gewerblichen Lehrlinge an
Sonntagen von 8—12 Uhr und an Montagen von 6—8 Uhr abends, für
die Handlungslehrlinge an Mittwochen und Donnerstagen von 2—4 Uhr
nachmittags.

Lectionsplan.

Vorbereitungscurs. a) Slovenische Sprache: Uebungen im
Lesen und Schreiben zur Erzielung der nöthigen Fertigkeit, orthographische
Uebungen, Uebungen im mündlichen und schriftlichen Gedankenausdrucke.
2 St. wöchentl. — b) Deutsche Sprache: Uebungen im Lesen und

Schreiben, orthographische Uebungen, Uebungen im mündlichen Ausdrucke. 1 St. wöchentl. — c) Rechnen: die vier Grundoperationen mit ganzen benannten und unbenannten Zahlen werden eingehend wiederholt. 1 St. wöchentl. — d) Zeichnen 2 St. wöchentl.

I. Classe. a) Geschäftsaufsätze. 2 St. wöchentl. — b) Gewerbliches Rechnen. 1 St. wöchentl. — c) Gewerbliches Zeichnen. 3 St. wöchentl.

II. Classe. a) Geschäftsaufsätze. 1 St. wöchentl. — b) Gewerbliches Rechnen und Buchführung. 2 St. wöchentl. — c) Gewerbliches Zeichnen. 3 St. wöchentl. gemeinschaftlich mit der I. Classe.

Curs für Handlungslehrlinge. Rechnen, öster. Vaterlandskunde mit allgemeiner Geographie, Warenkunde, kaufmännische Geschäftsaufsätze, zum Schlusse Einübung der kaufmännischen Buchführung an einem ein- oder zweimonatlichen Geschäftsgange. 4 St. wöchentl.

XIII.

Anzeige, betreffend den Beginn des Schuljahres 1890/91.

Das Schuljahr 1890/91 wird am 18. September mit einem feierlichen Gottesdienste und dem „*veni sancte*“ eröffnet.

Gemäss den Bestimmungen des h. Erlasses des k. k. L.-Schi.-R. vom 5. Februar 1886 Z. 25 findet die Schüleraufnahme in die I. Classe in zwei Terminen statt und zwar zu Ende des eben abgelaufenen Schuljahres am 15. Juli, und zu Beginn des neuen Schuljahres am 15. September.

Schüler, welche in die I. Classe als öffentliche Schüler oder als Privatisten aufgenommen zu werden wünschen, haben sich in Begleitung ihrer Eltern oder deren verantwortlichen Stellvertreter an einem der oben bezeichneten Termine bei der Gymnasialdirection zu melden und hiebei den Taufschein und das Frequentationszeugnis (Schulnachrichten) der zuletzt besuchten Volksschule, worin der Zweck der Ausstellung bezeichnet und die Noten aus der Religionslehre, der Unterrichtssprache und dem Rechnen enthalten sind, beizubringen.

Die wirkliche Aufnahme erfolgt auf Grund einer gut bestandenen Aufnahmeprüfung, bei welcher nach den hohen Unter.-Minist.-Erk. vom 14. März 1870 Z. 2370 und vom 27. Mai 1884 Z. 8019 folgende Anforderungen gestellt werden: „In der Religion jenes Mass von Wissen, welches in den ersten vier Jahreskursen der Volksschule erworben werden kann; in der Unterrichtssprache Fertigkeit im Lesen und Schreiben, Kenntnis der Elemente aus der Formenlehre, Fertigkeit im Analysiren einfach bekleideter Sätze, Bekanntschaft mit den Regeln der Orthographie; im Rechnen Uebung in den vier Grundrechnungsoperationen in ganzen Zahlen“.

Die Aufnahmsprüfungen werden am 15. Juli resp. am 16. September abgehalten.

Eine Wiederholung der Aufnahmeprüfung, sei es an ein und derselben oder an einer anderen Anstalt, ist unzulässig.

Die *Schüleraufnahme in die übrigen Classen* (II.—VIII.) findet am 16. und 17. September statt.

Schüler, welche im letzten Semester dieser Anstalt angehört haben, müssen das letzte Semestralzeugnis, Schüler aber, welche von anderen Lehranstalten an diese überzutreten wünschen, ihren Taufschein, das letzte Semestralzeugnis, versehen mit der ordnungsmässigen Abgangsclausel und etwaige Schulgeldbefreiungs- und Stipendiendecrete mitbringen.

Jeder neu eintretende Schüler zahlt eine *Aufnahmestaxe* von 2 fl. 10 kr. und einen *Lehrmittelbeitrag* von 1 fl. 20 kr.; den Lehrmittelbeitrag zahlen auch alle der Anstalt bereits angehörende Schüler.

Schüler, welche die Aufnahmeprüfung in die I. Classe nicht bestehen, erhalten die bereits erlegten Taxen zurückerstattet.

Die *Wiederholungs-* und *Nachtragsprüfungen* beginnen am 16. September und müssen am 18. beendet werden.

Das *Schulgeld* beträgt per Semester 15 fl. und muss von den öffentlichen und ausserordentlichen Schülern, wofern sie von der Zahlung desselben nicht ordnungsmässig befreit sind, im Laufe der ersten sechs Wochen eines jeden Semesters invorhinein gezahlt werden. Eine Ausnahme besteht im I. Semester für die Schüler der I. Classe, welche das Schulgeld spätestens im Laufe der ersten drei Monate nach Beginn des Schuljahres zu entrichten haben und denen, wenn sie, beziehungsweise die zu ihrer Erhaltung Verpflichteten, wahrhaft dürftig sind, unter Umständen die Zahlung des Schulgeldes bis zum Schlusse des ersten Semesters gestundet werden kann.

Schülern, welche innerhalb der angegebenen Frist ihrer Schuldigkeit nicht nachgekommen sind, ist der fernere Besuch der Schule nicht gestattet.

Oeffentlichen Schülern kann die *Befreiung* von der Entrichtung des Schulgeldes gewährt werden:

- a) wenn sie im letzten Semester in Beziehung auf sittliches Betragen und Fleiss eine der beiden ersten Noten der vorgeschriebenen Notenscala erhalten haben, und ihr Studienerfolg mindestens mit der ersten allgemeinen Fortgangscasse bezeichnet worden ist, und
- b) wenn sie, beziehungsweise die zu ihrer Erhaltung Verpflichteten, wahrhaft dürftig, das ist, in den Vermögensverhältnissen so beschränkt sind, dass ihnen die Bestreitung des Schulgeldes nicht ohne empfindliche Entbehrungen möglich sein würde.

Um die Befreiung von der Entrichtung des Schulgeldes zu erlangen, haben die Schüler ein an den hohen k. k. Landesschulrath für Krain gerichtetes, mit dem Zeugnisse über das letzte Semester und dem Vermögensausweise belegtes Gesuch bei der Direction zu überreichen.

Die Gesuche um die Stundung des Schulgeldes sind gleichfalls an den hohen k. k. Landesschulrath zu richten, mit dem Vermögensausweise zu belegen und binnen acht Tagen nach erfolgter Aufnahme bei der Direction zu überreichen.

Der Vermögensausweis ist von dem *Gemeindevorsteher* und dem *Orts-schulsorger* auszustellen und darf bei der Ueberreichung nicht vor mehr als einem Jahre ausgestellt sein; er hat die Vermögensverhältnisse so genau und eingehend, als zu sicherer Beurtheilung derselben erforderlich ist, anzugeben.

Die Gymnasialdirection.

Naznanilo o začetku šolskega leta 1890/91.

Šolsko leto 1890/91 se začne dné 18. septembra s slovesno „službo božjo in z „*veni sancte*“.

Po določilih visokega ukaza, izdanega od c. kr. dež. šolskega sveta dné 5. februarja 1886 št. 25, vzprejemajo se učenci v I. razred v dveh obrokih in sicer koncem ravnokar preteklega šolskega leta dné 15. julija, in začetkom novega šolskega leta dné 15. septembra.

Učenci, kateri želé biti vzprejeti v I. razred bodi si kot javni bodi si kot privatni učenci, morajo se v *spremistvu* svojih *starišev* ali njih *odgovornih zastopnikov* v jednom gori imenovanih obrokov oglasiti pri gimnazijskem ravnateljstvu ter s seboj prinesiti krstni list in obiskovalno spričeyalo (šolsko naznanilo), v katerem mora biti izrecno povedano, čemu je bilo izdano, in v katerem morajo biti redi iz veroznanstva, učnega jezika in računstva.

Da bodo resnično vzprejeti, morajo z dobrim vspehom narediti vzprejemni izpit, pri katerem se po določilih vis. minist. ukazov od dné 14. marca 1870 st. 2370 in dné 27. maja 1884 št. 8019 zahteva sledeče: „V *veroznanstvu* toliko znanje, kolikor se ga more pridobiti v prvih štirih letnih tečajih ljudske šole; v *učnem jeziku* spretnost v čitanji in pisanji, znanje početnih naukov iz oblikoslovja, spretnost v analizovanji prosto razširjenih stavkov, znanje pravopisnih pravil; v *računstvu* vaje v štirih osnovnih računskih vrstah s celimi števili“.

Vzprejemni izpiti se bodo vršili dné 15. julija, oziroma 16. septembra.

Vzprejemne izpite ponavljati, bodi si na istem ali na kakem drugem učilišču, ni dovoljeno.

V ostale razrede (II.—VIII.) se bodo učenci vzprejemali dné 16. in 17. septembra. Učenci, ki so zadnje polletje obiskovali tukajšnje učilišče, morajo s seboj prinesiti zadnje spričevalo; učenci pa, ki želé z drugih učilišč prestopiti na tukajšnje, krstni list, spričevalo o zadnjem polletji, katero pa mora imeti pristavek o pravilno naznanjenem odhodu, in ako so bili oproščeni šolnine ali dobivali štipendije, tudi dotične dekrete.

Vsak na novo vstopivši učenec plača 2 gld. 10 kr. vzprejemnine, in 1 gld. 20 kr. kot prinos za nakup učil; zadnji znesek morajo plačati tudi oni učenci, ki so bili uže doslé na tukajšnjem zavodu.

Učencem, ki vzprejemnega izpita v I. razred ne zvršijo z dobrim vspehom, vrnejo se vplačane takse.

Ponavljalni in dodatni izpiti se začnejo 16. septembra in morajo 18. biti zvršeni.

Šolnina znaša za vsako polletje 15 gld., ter jo morajo javni in izvanredni učenci naprej plačati v prvih šestih tednih. Izjema je za učence prvega razreda v prvem polletji, koji morajo šolnino plačati najkasneje v prvih treh mesecih po začetku šolskega leta, in koji morejo, če so sami, oziroma oni, ki so dolžni za nje skrbeti, v resnici revni, pod uveti pridobiti si dovoljenje, da smejo šolnino plačati še le koncem prvega tečaja.

Učencem, ki tej svoji dolžnosti v povedanem obroku niso zadostili, daljše šolsko obiskovanje ni dovoljeno.

Javnim učencem se more plačevanje šolnine opustiti:

a) ako so v preteklem polletji z ozirom na hravnost in marljivost dobili jeden prvih dveh redov, predpisanih v redovni lestvici, in ako je vspeh njihovega učenja zaznamovan vsaj s prvim občinim redom, in

b) ako so sami, oziroma oni, katerih dolžnost je zanje skrbeti, v resnici revni, to je, ako so njih imovinske razmere takšne, da bi njim plačevanje šolnine brez čutiljive oškodice ne bilo možno.

Da dosežejo učenci oproščenje od plačevanja šolnine, morajo vložiti pri ravnateljstvu prošnjo na visoki c. kr. deželni šolski svet podprto s spričevalom zadnjega polletja in z imovinskim izkazom.

Učenci prvega razreda, ki hočejo prositi za odložitev šolninskega plačila na konec prvega tečaja, morajo svoje prošnje, glaseče se isto tako na visoki c. kr. deželni šolski svet, podpreti z imovinskim izkazom ter v prvih 8. dneh potem, ko so bili sprejeti, položiti pri ravnateljstvu.

Imovinski izkaz morata izdati župan in domači župnik in ne sme biti starejši od jednega leta, ko se izroči prošnja. V njem morajo imovinski podatki točno in toli obširno zaznamenovani biti, kolikor je to treba, da se dajo natančno presoditi.

Gimnazijsko ravnateljstvo.

XIV.

Verzeichnis der öffentlichen Schüler am Schlusse des Schuljahres
1889/90. *)

I. Classe.

Andres Josef aus Gross-Laschitz in Krain
Bojanec Josef aus St. Peter bei Rudolfswert
Clarici Stephan aus Pola in Istrien
Dereani Wilhelm aus Seisenberg in Krain
Derganc Franz aus Semič in Krain
Dobovšek Franz aus Savenstein in Krain
Domicelj Alois aus Sagorje in Krain
Falkner Franz aus Rudolfswert
Ferlan Franz aus Pülland in Krain
Germ Gabriel aus Adlešiče in Krain
Golob Karl aus Töplitz in Krain
Gregorec Georg aus Rudolfswert
Hočevar Kuno aus Tschernembl in Krain
Jakše Anton aus St. Michael b. Rudolfswert
Jarc Eugen aus Rudolfswert
Jarc Michael aus Hönigstein in Krain
Jeršinovic August a. Tschernembl in Krain
Klemenčič Josef aus Gross-Kumpolje in Krain
Knez Franz aus Kandia bei Rudolfswert
Kobe Johann aus Rudolfswert
Kraigher Alois aus Adelsberg in Krain
Kraigher Johann aus Adelsberg in Krain

Kutnar Johann aus Seisenberg in Krain
Lomšek Johann aus Zirklach b. Gurkfeld
Mahorčič Theodor aus Gurkfeld in Krain
Malnar Josef aus Osilnica in Krain
Mencinger Anton aus Krainburg in Krain
Mlejnik Raimund aus Sittich in Krain
Muren Franz aus Unter-Thurn in Krain
Požek Rafael aus Möttling in Krain
Saitz Victor aus Loitsch in Krain
Salloker Theodor aus Agram in Kroatien
Seidnitzer Alexander aus Möttling in Krain
Senčar Vladimir aus Gottschee in Krain
Sevnik Anton aus Čatež an der Save in Krain
Šali Karl aus Prečna in Krain
Turk Martin aus Töplitz in Krain
Vašič Ludwig aus Treffen in Krain
Verbič Vladimir aus Rudolfswert
Vidmar Franz aus Ajdovica in Krain
Wurner Arnold aus Graz in Steiermark
Zupančič Alois aus Hönigstein in Krain
Zupančič Franz aus Dobernice in Krain
Zupin Leopold aus Čemšenik in Krain

II. Classe.

Benedik Ludwig aus St. Jobst b. Krainburg
Binter Rudolf aus Treffen in Krain
Bobnar Anton aus Hönigstein in Krain
Chladek Hugo aus Friedenthal in Krain
Demšar Gregor aus Kovski vrh b. Pülland in Krain
Gnidovec Karl aus Ajdovica in Krain
Jutraš Ludwig aus Möttling in Krain
Kenda Franz aus Rudolfswert
Kocjan Michael aus Dragatuš in Krain
Kolbesen Leopold a. Tschernembl in Krain
Kuhar Ernst aus Laibach
Mechora Karl aus Rudolfswert

Moglič Josef aus Rudolfswert
Mosché Alfons aus Cilli in Steiermark
Planinšek Martin aus St. Veit bei Sittich in Krain
Podboj Josef aus Seisenberg in Krain
Schwinger Edmund aus Radmannsdorf in Krain
Škerlj Ljubivoj aus Tschernembl in Krain
Treo Julius aus Malavas bei Dobernice in Krain
Vaupotič Johann aus Stein in Krain
Zupančič Otto aus Weinitz in Krain
Zupanič Nikolaus aus Podzemelj in Krain

*) Fette Schrift bezeichnet Schüler mit allgemeiner Vorzugsclasse.

III. Classe.

Aysec Anton aus St. Michael b. Rudolfswert
 Bartel Johann aus Maichau in Krain
 Blažon August aus Rudolfswert
 Blažon Jakob aus Rudolfswert
Dereani Ernst aus Seisenberg in Krain
 Dular Alois aus Waltendorf in Krain
 Globevnik Josef aus St. Cantian b. Nassenfuss in Krain.
 Globočnik Cyrill aus Laibach.
 Grebenc Milan aus Gross-Laschitz in Krain
 Guzelj Alexander aus Bischoflack in Krain
 Kadunc Franz aus Seisenberg in Krain
 Kalan Franz aus Prečna in Krain
 Kovačič Franz aus W. Graz in Steiermark

Mencinger Janko aus Krainburg
 Muhvič Franz aus Rudolfswert
 Pekárek Arthur aus Bodenstadt in Mähren
 Pleskovič Milan aus Nassenfuss in Krain
 Podjed Josef aus Dvorje bei Zirklach in Krain
 Pollack Eduard aus Stein in Krain
 Schiller Rudolf aus Semič in Krain
 Slapsak Julius aus St. Cantian in Krain
 Stabelj Johann aus Bischoflack in Krain
Škerlj Vladimir aus Tschernembl in Krain
 Weiss Anton aus Gurkfeld in Krain
Zorko Franz aus Cerklje bei Gurkfeld in Krain.

IV. Classe.

Antončič Josef aus St. Veit bei Sittich in Krain
 Arch Franz aus Veliki Podlog in Krain
 Engelmann Edmund aus Neudegg in Krain
 Franke Franz aus Stopiče in Krain
 Gustin Milan aus Müttling in Krain
 Hudé Josef aus Hönigstein in Krain
 Janc Johann aus Rudolfswert.
 Jeršinovic Adolf aus Tschernembl in Krain
 Jeršinovic Anton a. Tschernembl in Krain
 Kessler Johann aus St. Barthelmä in Krain

Knafelje Josef aus St. Michael bei Rudolfswert
 Kovač Johann aus Bründl in Krain
 Kramar Johann aus Steinbach in Krain
 Lavrič Alois aus Ajdovica in Krain
 Lovretič Jakob aus Altenmarkt in Krain
 Lukan Friedrich aus St. Veit bei Sittich in Krain
 Plevnik Johann aus Dobrova in Krain
Ratajec Anton a. Gorenje Radule in Krain
 Zega Valentin aus Kandia bei Rudolfswert
Zore Johann aus Trebelno in Krain

V. Classe.

Čampa Anton aus Slatnik bei Reifnitz in Krain
 Čefuta Johann aus Tomaj im Küstenlande
 Dijak Josef aus Luttenberg in Steiermark
 Dolenc Cyrill aus Slap b. Wippach in Krain
 Dolenc Method aus Slap bei Wippach in Krain
 Felicijan Anton aus Rietz iz Steiermark
 Ferlan Jakob aus Poljane in Krain
 Geršak Milan aus Friedau in Steiermark
 Habjan Anton aus Selzach in Krain
 Hodnik Anton aus Straža bei Haselbach in Krain
 Horvat Franz aus hl. Kreutz b. Landstras in Krain
Jarc Anton aus Rudolfswert

Keše Ludwig aus Landstrass iz Krain
 Komljanec Josef aus St. Cantian in Krain
 Kovačič Alois aus Komen im Küstenlande
 Kuder Anton aus Trifail in Steiermark
Mendiik Johann aus Laibach
Meteljko Johann a. St. Barthelmä in Krain
 Mlaker Josef aus St. Lorenzen auf dem Draufelde in Steiermark
 Peterlin Alois aus Stein in Krain
 Rajer Johann aus Treffen in Krain
 Rapé Andreas aus Rafolče in Krain
 Schaner August aus Pöllandl in Krain
 Schmidt Eduard aus Graz.
 Sešek Alexander aus Illyrisch-Feistritz in Krain.
Škerlj Milan aus Laibach.

VI. Classe.

Gnidovec Johann aus Ajdovica in Krain
Jonke Ferdinand aus Lichtenbach in Krain
Jordan Franz aus Groblje in Krain
Kosel Franz aus Rann bei Pettau
Meditz Ferdinand aus Nesselthal in Krain
Mihelčič Johann aus Semič in Krain
Miklič Anton aus Gurkfeld in Krain
Muhič Franz aus Schweinberg bei Tschernembl in Krain
Papež Emil aus Gurkfeld in Krain
Petsche Mathias aus Windischdorf bei Gottschee in Krain
Pirnatz Franz aus St. Georgen bei Kum in Krain

Prevec Valerian aus Krainburg
Rožman Johann aus Artiče in Steiermark
Vertačnik Johann aus Waitsch b. Laibach
Vidovič Franz aus Rob bei Gross-Laschitz in Krain
Vojska Vladimir aus Rudolfswert
Zabukošek Johann aus Ponigl bei Cilli in Steiermark
Zavodnik Jakob aus Weixelburg in Krain
Zupanec Johann aus St. Ruprecht in Krain
Žagar Anton aus Lipoglav bei St. Marein in Krain
Žnidaršič Anton aus Zdenska vas in Krain

VII. Classe.

Bozja Josef aus Gottschee in Krain
Bračić Andreas aus Stainzthal in Steiermark
Colarič Martin aus Slinovce in Krain
Debevc Maximilian aus Stein in Krain
Dokler Anton aus Weichseldorf bei Neukirchen in Steiermark
Gnježda Johann aus Jeličevrh bei Idria in Krain
Hladik Oskar aus Ainödt in Krain
Hochreiter Emil aus Debreczin in Ungarn
Knaps Valentin aus St. Michael b. Rudolfswert
Kobé Jakob aus Dolenje Sušice in Krain
Langer Georg Ritter v. Podgoro aus Poganz in Krain

Loger Friedrich aus Rudolfswert
Mayer Karl aus Laibach
Mencinger Milan aus Krainburg
Mlejnik Wilhelm aus Rudolfswert
Neubauer Franz aus Neudegg in Krain
Pajnič Eduard aus Rudolfswert
Pavlinič Andreas aus St. Thomas in Steiermark
Rudesch Anton aus Illyr Feistritz in Krain
Rudež Karl aus Feistenberg in Krain
Šolar Josef aus Kropp in Krain
Tekavčič Josef aus Laibach
Vašič Victor aus Treffen in Krain
Weinberger Victor aus Sagor in Krain

VIII. Classe.

Bleiweis Demeter Trsteniški Rit. v. aus Laibach
Böhm Camillo aus Gottschee in Krain
Hočevár Mathias aus Gross-Laschitz in Krain
Jankovič Franz aus Weitenstein in Steiermark
Janžekovič Josef aus Polance bei Pettau in Steiermark
Krajec Andreas aus Laserbach in Krain
Lavrin Josef aus Semič in Krain
Majeiger Johann aus Marburg in Steiermark

Medved Johann aus Gross-Dole b. St. Veit in Krain
Nerat Friedrich aus Reifnik in Steiermark
Picek Eduard aus Hof in Krain
Schlamberger Lorenz aus Gersdorf bei Pettau in Steiermark
Strgar Vincenz aus Haselbach in Krain
Terstenjak Ernst aus Zesendorf b. Luttenberg in Steiermark
Vodošek Josef aus St. Lorenzen am Draufelde in Steiermark
Weibl Rudolf aus Mötting in Krain
Žužek Franz aus Gross-Laschitz in Krain

